

การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและ
การตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่าง
กลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดฉะเชิงเทรา

นางรุ่งฤดี รัตนวิไล

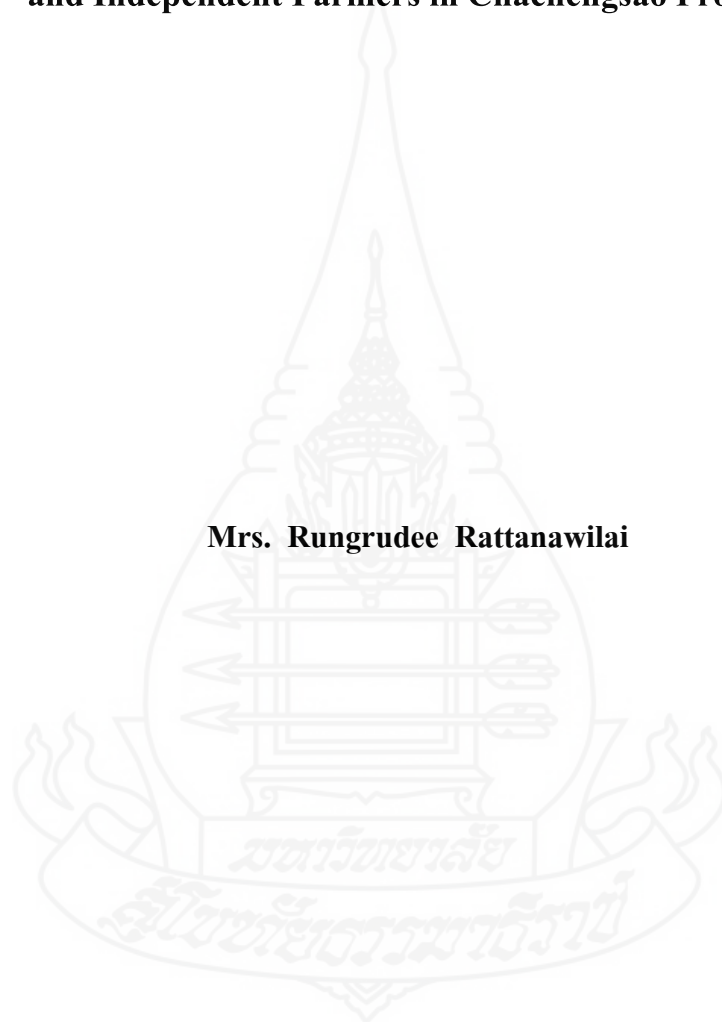

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2556

**A Comparison Analysis Key Successful Factors of Production and
Marketing for Organics Crops Between Certified Farmer Group Members
and Independent Farmers in Chachengsao Province**

Mrs. Rungrudee Rattanawilai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Economics

School of Economics

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิต และการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกร กับเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ชื่อและนามสกุล นางรุ่งฤดี รัตนวิไล

แขนงวิชา เศรษฐศาสตร์

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ พันธิวิสิษฎ์
2. รองศาสตราจารย์ ดร. มนูญ โติะยามา

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาโท เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2557

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูล สีใส)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ พันธิวิสิษฎ์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. มนูญ โติะยามา)

.....ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ค.พ.

ชื่อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิต
พืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดฉะเชิงเทรา
ผู้วิจัย นางรุ่งฤดี รัตนวิไล รหัสนักศึกษา 2506000823 **ปริญญา** เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ พันทวีชัย (2) รองศาสตราจารย์ ดร. มนูญ โต้ะยามา
ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพทั่วไปของเกษตรกรที่ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย (2) วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ (3) วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรที่ปลูกข้าวและผักอินทรีย์โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายที่กำหนดค่าคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 กลุ่มที่ 1 เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ จำนวน 53 ราย และกลุ่มที่ 2 เกษตรกรรายย่อย จำนวน 53 ราย ที่มีขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรที่ใกล้เคียงกันและอยู่ในพื้นที่เดียวกันกับสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี มีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดเล็กไม่เกิน 15 ไร่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 1 – 3 คน ซึ่งน้อยกว่าเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ที่มีสมาชิกในครัวเรือน 4 - 6 คน รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์อยู่ในช่วง 1,000 – 5,000 บาท ซึ่งน้อยกว่าเกษตรกรรายย่อยที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001 – 10,000 บาท แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองกลุ่มต่างมีรายได้เสริมจากแหล่งอื่นนอกเหนือจากการทำเกษตรอินทรีย์ 2) ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของทั้งสองกลุ่มไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ และการวางแผนการผลิต 3) ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดพืชเกษตรอินทรีย์ของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า ด้านพัฒนาผู้ผลิต และแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน

คำสำคัญ เกษตรอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกร เกษตรกรรายย่อย ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ

Thesis title : A Comparison Analysis Key Successful Factors of Production and Marketing for Organics Crops Between Certified Farmer Group Members and Independent Farmers in Chachengsao Province

Researcher: Mrs. Rungrudee Rattanawilai; **ID :** 2506000823; **Degree :** Master of Economics;

Thesis advisors : (1) Dr. Sombat Pantavisid, Associate Professor; (2) Dr. Manoon Toyama, Associate Professor; **Academic year:** 2013

Abstract

The objectives of this study were to: 1) examine the general condition of the farmers engaging in organic farming between farmers group and that of the independent small farmers; 2) analyze the factors leading to successful organic crop production; and 3) investigate the factors bringing about successful organic crop marketing.

The samples used in the study consisted of 106 rice and organic vegetables farmers, including 53 farmer group members and independent small farmers, through interviewing questionnaires, and a simple sampling method at less than 5% tolerance rate. The first group comprised farmers certified by IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements). The second contained 53 independent small farmers cultivated in the same area as the first. Descriptive statistics and a multiple regression model were applied to analyze the data.

The results were as follows. 1) Members of the two groups of farmers were primarily women, aged between 41 to 51 years, owned not more than 15 rais of land. The average household member of the certified IFOAM group were 1-3 persons, as less than those of the independent small farmer, i.e. 4-6 persons. An average monthly income of the certified IFOAM group farmer was 1,000-5,000 baht, as less than those of the small farmer, i.e. 5,000-10,000 baht. However, both kinds of farmers also earned extra income from other sources. 2) The factors leading to successful organic crop production of the two groups of farmers did not show statistically different between them at .05 level. These factors comprised output post harvesting management, farm good practices, sufficient quantity of output, and production planning. 3) The factors bringing about successful organic crop marketing of the two groups of farmers also did not reveal statistically significant between them at .05 level. These factors consisted of trade partners relation practice in price, trade partners relation practice in producer development, and trade partners relation practice in capital.

Keywords : Organic agriculture, Farmer group, Small farmer, Successful factors

กิตติกรรมประกาศ

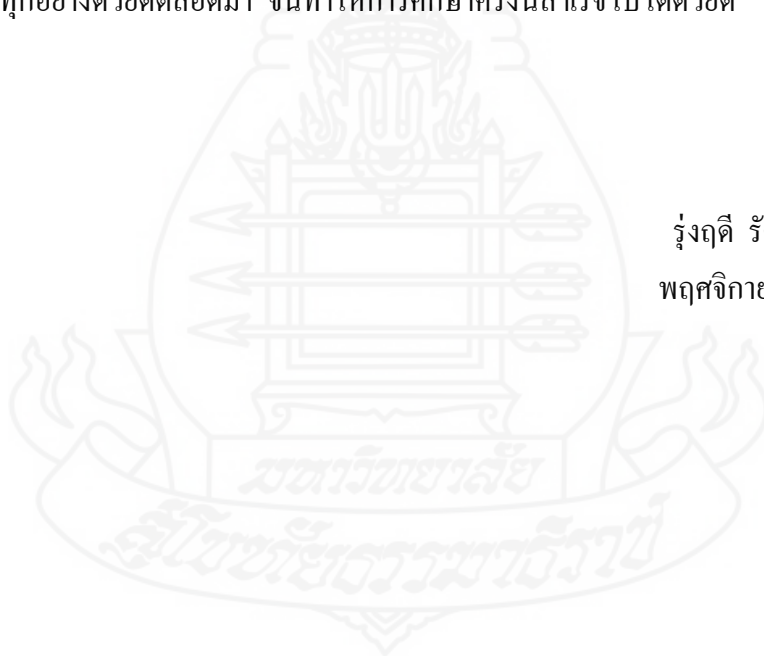
วิทยานิพนธ์เรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต ในการศึกษาครั้งนี้ ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้ ให้คำแนะนำเอาใจใส่อย่างยิ่งของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ รศ.ดร.สมบัติ พันชวิศิษฎ์ ซึ่งได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องรวมทั้งข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้ศึกษาขอกราบพระคุณ รศ.ดร.มณูญ โต้ะยามา เกษตรกร และผู้เกี่ยวข้องทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และอนุเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จได้

สุดท้ายนี้ผู้ศึกษา ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และพี่น้องที่ให้กำลังใจและสนับสนุนทุกอย่างด้วยดีตลอดมา จนทำให้การศึกษากครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

รุ่งฤดี รัตนวิไล

พฤศจิกายน 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
สมมติฐานการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์.....	9
ความหมายของเกษตรอินทรีย์.....	9
แนวคิดการทำเกษตรอินทรีย์.....	10
หลักการเกษตรอินทรีย์.....	10
รูปแบบของตลาดเกษตรอินทรีย์ไทย.....	12
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาด.....	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาด.....	57
สภาพทั่วไปของพื้นที่ ที่ศึกษาในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์.....	66
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	74
ประชากร.....	74
ตัวอย่าง.....	74
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	75

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....77
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....78
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....80
	ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร.....80
	ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิต พืชเกษตรอินทรีย์.....83
	ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิต พืชเกษตรอินทรีย์.....96
	ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินธุรกิจ.....114
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....116
	สรุปผลการวิจัย.....116
	อภิปรายผล.....121
	ข้อเสนอแนะ.....125
	บรรณานุกรม.....126
	ภาคผนวก.....130
	ก แบบสัมภาษณ์.....131
	ข ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์.....140
	ประวัติผู้วิจัย.....161

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 แสดง เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตรและ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....	81
ตารางที่ 4.2 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการทำเกษตรอินทรีย์.....	83
ตารางที่ 4.3 ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ.....	86
ตารางที่ 4.4 ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิต.....	87
ตารางที่ 4.5 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต.....	88
ตารางที่ 4.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนข้อในการดำเนินการผลิตตาม แนวทางสู่ความสำเร็จด้านการผลิตกับรายได้ของเกษตรกร.....	89
ตารางที่ 4.7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนข้อในการดำเนินการผลิตตาม แนวทางสู่ความสำเร็จด้านการผลิตกับรายได้ของเกษตรกรรายย่อย.....	90
ตารางที่ 4.8 สรุปตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิต ในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร.....	92
ตารางที่ 4.9 สรุปตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิต ในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย.....	93
ตารางที่ 4.10 การเข้าถึงตลาดโดยตรง.....	96
ตารางที่ 4.11 แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านคน/แรงงาน/เกษตรกร.....	97
ตารางที่ 4.12 แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน.....	100
ตารางที่ 4.13 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาด.....	101
ตารางที่ 4.14 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา.....	102
ตารางที่ 4.15 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า ด้านธรรมาภิบาล.....	104
ตารางที่ 4.16 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า ด้านพัฒนาผู้ผลิต.....	105
ตารางที่ 4.17 ความสำเร็จด้านการตลาดของเกษตรกร.....	106
ตารางที่ 4.18 สรุปตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาด ในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์.....	109

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.19 สรุปตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาด ในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย.....	110
ตารางที่ 4.20 สาเหตุที่เกษตรกรไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง.....	112
ตารางที่ 4.21 สาเหตุที่เกษตรกรรายย่อยขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง.....	113
ตารางที่ 4.22 สาเหตุที่เกษตรกรรายย่อยไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง.....	113
ตารางที่ 4.23 ปัญหา อุปสรรคในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่าง กลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย.....	114
ตารางที่ 5.1 ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิต พืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์.....	117
ตารางที่ 5.2 ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิต ในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย.....	118
ตารางที่ 5.3 ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิต พืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์.....	120
ตารางที่ 5.4 ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาด ในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย.....	121

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 ภาพรวมของเทคนิคการสร้างกลุ่มและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตร.....	16
ภาพที่ 2.2 แสดงความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป ซึ่งเป็น ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	25
ภาพที่ 2.3 เงื่อนไขของความรอบรู้และสุจริตที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.....	34
ภาพที่ 2.4 ความซื่อสัตย์เป็นบ่อเกิดของกำไร.....	36
ภาพที่ 2.5 การประกันราคาสินค้าขึ้นต่ำ.....	39
ภาพที่ 2.6 กรอบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ระดับชุมชน.....	48
ภาพที่ 2.7 แผนที่เขตป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ภาคตะวันออก.....	67
ภาพที่ 2.8 โครงสร้างองค์กรกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต.....	71

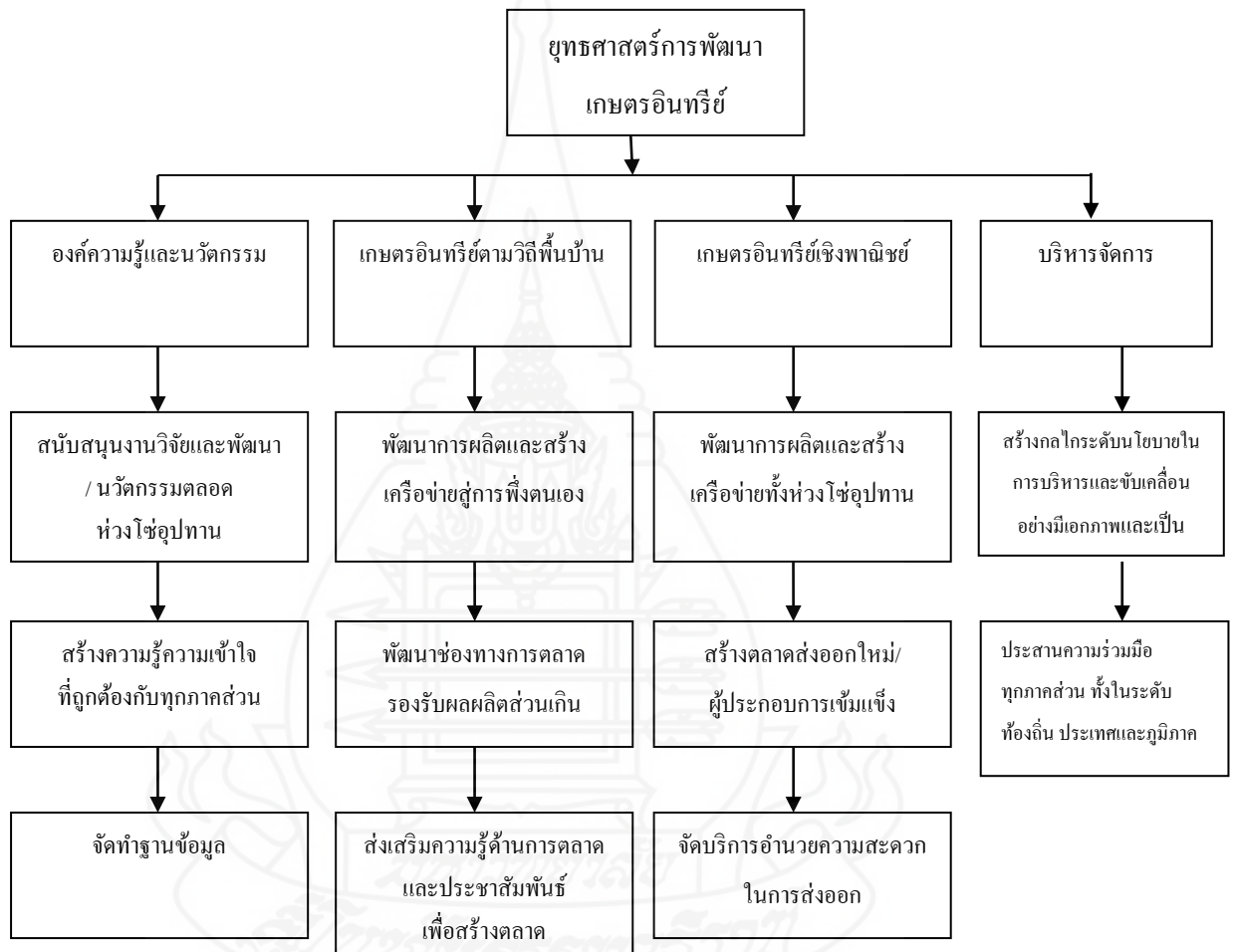
บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเกษตรกรอินทรีย์ในตลาดโลกมีอัตราการขยายตัวของตลาดสินค้าเกษตรกรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องโดยเฉลี่ยปีละประมาณร้อยละ 20 (ข่าวประชาสัมพันธ์สาระนั้นเกี่ยวกับเกษตรกรอินทรีย์ <http://google.com> ค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2557) สืบเนื่องมาจากกระแสความนิยมของประชากรโลกในการเลือกบริโภคอาหารที่เป็นผลิตภัณฑ์เกษตรกรอินทรีย์ปลอดภัยกับสุขภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อันเนื่องจากผลของปัญหาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการบริโภคอาหารปนเปื้อนสารพิษที่ตกค้างอยู่ในอาหารส่งผลต่อชีวิตและสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม เกษตรกรผู้ผลิตมีต้นทุนการผลิตทางการเกษตรสูง ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่มีแนวโน้มราคาสูงขึ้นทุกปี ในขณะที่ราคาผลผลิตที่เกษตรกรขายได้ไม่สะท้อนถึงต้นทุนการผลิตที่แท้จริง เกษตรกรจึงหาทางออกโดยการหันมาปลูกพืชที่ไม่ใช้สารเคมีในการทำเกษตรหรือเกษตรกรรมทางเลือกที่ไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีในการผลิต โดยที่เกษตรกรจะมีการรวมกลุ่มกันในการผลิต แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกันในการทำเกษตรอินทรีย์ ลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ ประยุกต์ใช้ธรรมชาติรอบๆชุมชนในการเพิ่มมูลค่าผลผลิต เป็นการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายให้กับเกษตรกรและมีอาหารปลอดภัยไว้บริโภคภายในครัวเรือน ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นและช่วยฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมไปในเวลาเดียวกัน จากความสำคัญดังกล่าวจึงมีส่วนผลักดันให้รัฐบาลและสถาบันต่างๆ ในประเทศไทยได้กำหนดเป็นนโยบายและแผนการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ขึ้นเพื่อให้สังคมไทยได้เป็นสังคมเกษตรกรรมที่สามารถพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหาร เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การพึ่งตนเองได้ในการดำรงชีวิต มนุษย์ก็จะอยู่รอดได้ สังคมก็จะอยู่รอดได้ในที่สุด (ธนากร สังเขป, 2555 :14)

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ จัดประชุมเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2551 มติที่ประชุมได้อนุมัติแผนปฏิบัติการ พัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนากเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 – 2554 (<http://www.greennet.or.th> ข้อมูล ณ วันที่ 5 มีนาคม 2556) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากเกษตรอินทรีย์ไว้ดังนี้

ที่มา : <http://www.greennet.or.th> ข้อมูล ณ วันที่ 5 มีนาคม 2556

หลักการและแนวคิดของยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ประกอบด้วย 4 ด้านคือ

1. การพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง
2. บูรณาการ การมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ
3. การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. ยุทธศาสตร์ระยะ 4 ปี ที่ต่อยอดการพัฒนาที่ผ่านมา

โดยมียุทธศาสตร์หลักของแผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์สำคัญคือการเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม การพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ และการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ซึ่งในแต่ละยุทธศาสตร์จะมีกรอบแผนปฏิบัติการและโครงการต่างๆ แยกย่อยออกไป หนึ่งในหลายโครงการที่สำคัญคือ โครงการเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการนวัตกรรมด้านธุรกิจเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ภาคการเกษตร โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพัฒนาการเกษตรให้มีความเข้มแข็งและเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวทางการพัฒนาข้อ 5.4 สร้างความมั่นคงปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกร เพื่อเป็นหนทางไปสู่การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค ซึ่งเป็นการลดความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด ยังสามารถช่วยให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน เพื่อให้เกิดความสมดุลของเกษตรกรรม จัดให้มีกลไกด้านความรู้และขับเคลื่อนระดับชุมชนและระดับประเทศ ((ร่าง) แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559): กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กันยายน 2554)

จากความสำคัญของแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ข้างต้น มีเป้าหมายในทิศทางเดียวกันเพื่อพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรมีศักยภาพในการแข่งขันและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยการหันมาปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะพืชเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นอาหารหลักของประเทศ เช่น ข้าว และผักชนิดต่างๆ หากเกษตรกรมีการพัฒนาพืชเกษตรให้เป็นพืชเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานสากลแล้ว เกษตรกรก็จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตรของตน และยังสามารถผลิตเพื่อจำหน่ายทั้งภายในประเทศและส่งออกจำหน่ายในต่างประเทศได้ ขณะเดียวกันก็สามารถสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากผู้บริโภคในปัจจุบันหันมาดูแลสุขภาพของตนเองมากขึ้น หากผู้บริโภคได้บริโภคอาหารที่ดีกับสุขภาพและปลอดภัยที่จะนำเข้าสู่ร่างกายแล้ว ผู้บริโภคก็จะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการ

รักษาพยาบาล ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพของตนเองได้มากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งยา ดังคำพูดที่ว่า “กินอาหารให้เป็นยา ไม่ใช่กินยาเป็นอาหาร” (การแพทย์ชีวโมเลกุล 15 มีนาคม 2557) จากความสำคัญข้างต้นจึงส่งผลให้ผู้บริโภคในปัจจุบันหันมาบริโภคอาหารที่เป็นพืชเกษตรอินทรีย์มากขึ้นเรื่อยๆ พืชเกษตรอินทรีย์ก็จะกลายเป็นอาหารเพื่อการบริโภคทดแทนพืชเกษตรที่มีการใช้ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูกได้ในอนาคต

เมื่อผู้บริโภคหันมาบริโภคพืชอินทรีย์มากขึ้น โดยมุ่งหวังให้สุขภาพของตนเองและคนในครอบครัวมีสุขภาพที่ดีแล้ว เกษตรกรในฐานะผู้ผลิตก็จะหันมาปลูกพืชเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะเดียวกันพืชเกษตรที่ใช้สารเคมีก็มีวางขายอยู่ในท้องตลาดเป็นจำนวนมากเช่นกันอันเนื่องมาจากเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงใช้สารเคมีในการเพาะปลูกอยู่เพื่อให้ผลผลิตของตนสวยงามน่ารับประทานและให้ผลผลิตออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก ซึ่งหมายถึงรายได้และผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับก็จะมากตามไปด้วย ดังนั้นจึงส่งผลให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในท้องตลาดมีขายเป็นจำนวนที่น้อยกว่าพืชเกษตรที่ใช้สารเคมี แต่ราคาพืชอินทรีย์ขายได้ราคาสูงกว่าพืชเกษตรที่ใช้สารเคมีทำให้เกษตรกรที่ปลูกพืชอินทรีย์มีรายได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพื่อให้การจำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นที่ยอมรับและได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และเป็นที่ยอมรับของตลาดเกษตรกรจึงมีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ เพื่อความสะดวกและให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการทางด้านการตลาด การเงิน การวางแผนการผลิต การตั้งราคาขายรวมถึงการประกันราคาสินค้า เพื่อสนองความต้องการของตลาดให้ได้มากที่สุด จนกระทั่งถึงมีการจัดตั้งเป็นโรงเรียนเกษตรกร จัดให้มีการฝึกอบรม ให้ความรู้กับเกษตรกรเพื่อให้ผลผลิตในกลุ่มของตนได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และเป็นที่ยอมรับ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ต้นแบบที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในภาคตะวันออก คือ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา จัดเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ต้นแบบในการปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) โดยการนำผลผลิตเกษตรอินทรีย์มาจัดทำตลาดสีเขียวเพื่อจำหน่ายผลผลิตไปยังผู้บริโภคที่เน้นการดูแลสุขภาพโดยตรง และสามารถส่งออกผลผลิตไปจำหน่ายในต่างประเทศ อีกทั้งยังเป็นชุมชนเกษตรกรที่มีวิถีชีวิตและศักยภาพในการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยสามารถสร้างรายได้จากอาชีพเกษตร เป็นนายของตนเองและเป็นอาชีพที่มีส่วนสำคัญในการดูแลสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันด้วย (ถันทม จอนจวบทรง และ ณัฏกร ธรรมบุญวริศ : 2556)

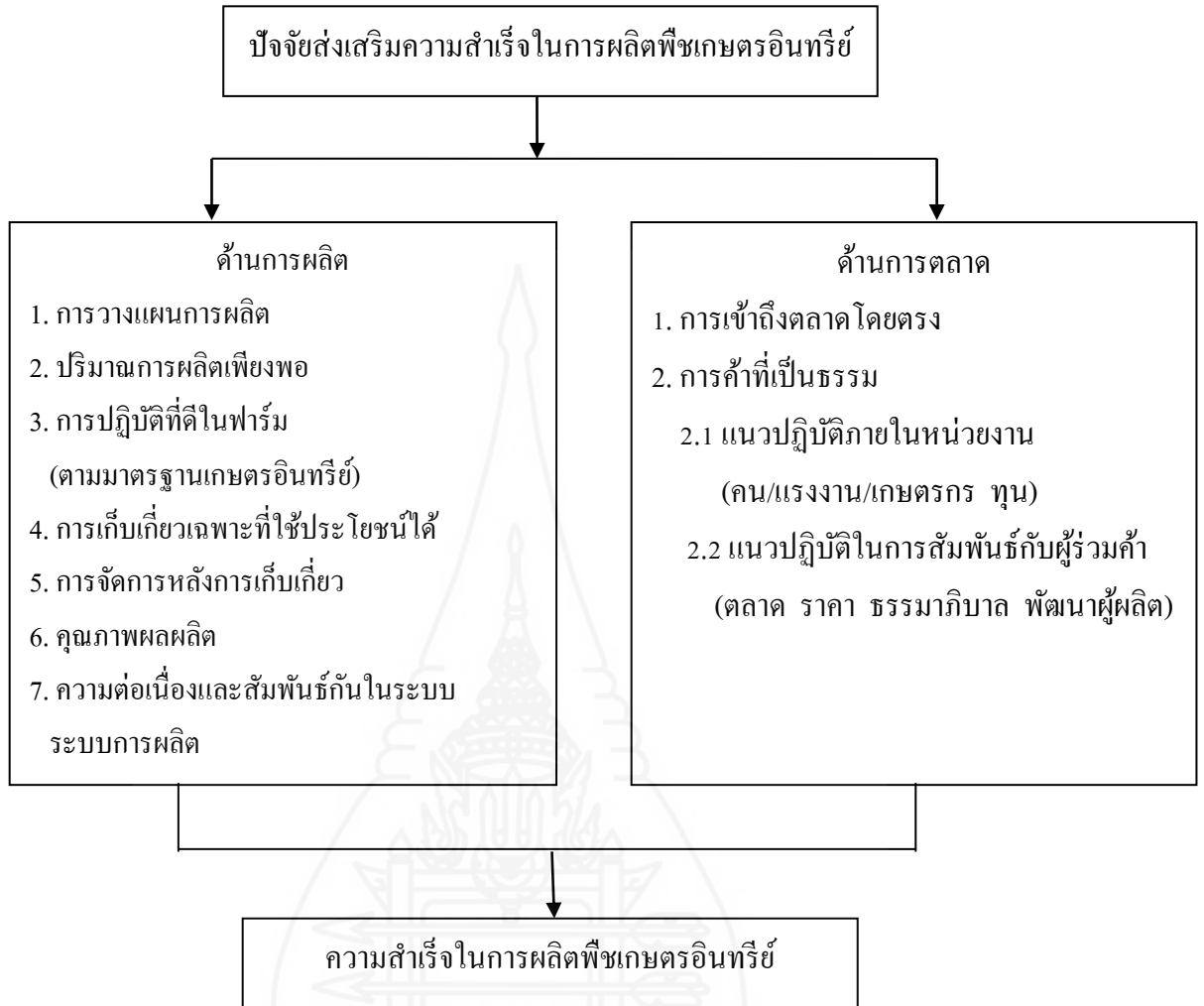
จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่ม เกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตพืชเพื่อ ประกอบอาชีพด้านการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จในด้านการผลิตและ การตลาดมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 ศึกษาสภาพทั่วไปของเกษตรกรที่ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับ เกษตรกรรายย่อย
- 2.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตร อินทรีย์
- 2.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตร อินทรีย์

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิด เรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและ การตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา (ปรับจาก : พันธุ์จิตต์ สีเหนียง : 2555 : 56,73 และ พันธุ์จิตต์ พรประทานสมบัติและสุ ภพร ไทยภักดี (2552))

4. สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานว่า

4.1 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ที่แตกต่างกัน มีผลต่อความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์แตกต่างกัน

4.2 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ที่แตกต่างกัน มีผลต่อความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์แตกต่างกัน

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ทำการศึกษาพืชเกษตรอินทรีย์ประเภท ข้าวและผักอินทรีย์สวนครัว ในเขตพื้นที่อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรทั้งหมด 120 คน แบ่งออกเป็นเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) จำนวน 60 ราย กับเกษตรกรรายย่อย จำนวน 60 ราย ที่ปลูกข้าวและผักอินทรีย์ในหมู่บ้านป่าอ้อแทน หมู่บ้านบางพะเนียง หมู่บ้านห้วยกบ หมู่บ้านน้อยนาดี หมู่บ้านทุ่งยายชี หมู่บ้านยางแดง หมู่บ้านโพธิ์ทอง หมู่บ้านห้วยหิน หมู่บ้านห้วยน้ำใส หมู่บ้านอ่างทองและหมู่บ้านหินแร่ ในอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้หลักการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อความเป็นตัวแทน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) ที่ปลูกข้าวและผักอินทรีย์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย กำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 ได้จำนวนตัวอย่าง 53 ราย

กลุ่มที่ 2 คือ เกษตรกรรายย่อยที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ที่ปลูกข้าว และผักอินทรีย์ ทำการเลือกตัวอย่างโดยใช้ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรที่ใกล้เคียงกัน อยู่ในพื้นที่เดียวกันกับสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ได้ตัวอย่าง จำนวน 53 ราย

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ 1 เมษายน 2557 ถึง 30 เมษายน 2557

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต และการตลาด

6.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต หมายถึง การวางแผนการผลิตปริมาณการผลิตเพียงพอ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม (ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์) การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว คุณภาพผลผลิต ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ

6.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด หมายถึง การเข้าถึงตลาดโดยตรงของผู้ผลิต และการค้าที่เป็นธรรม

6.4 การค้าที่เป็นธรรม หมายถึง ระบบการค้าที่สนับสนุนให้การทำเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย แนวปฏิบัติภายในหน่วยงาน ได้แก่ คน และทุน แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า ได้แก่ ตลาด ราคา ธรรมเนียมปฏิบัติ การพัฒนาผู้ผลิต

6.5 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ

6.6 เกษตรกรรายย่อย หมายถึง เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์แบบพึ่งพาตนเองโดยไม่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตจากหน่วยงานรับรอง

6.7 เกษตรอินทรีย์ หมายถึง ระบบการผลิตที่ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช และเป็นระบบการผลิตที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขมาตรฐานสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM

6.8 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ หมายถึง เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements-IFOAM)

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ผลการวิจัยที่ได้ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการสามารถนำมาปรับใช้ในการเพิ่มศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการวางแผนการผลิตและการตลาดได้

7.2 ผลการวิจัยที่ได้จะมีส่วนช่วยให้ผู้บริโภคได้บริโภคข้าวและผักอินทรีย์ที่ปลอดภัยปราศจากสารเคมี และบริโภคสินค้าในราคาที่เป็นธรรม ได้มาตรฐานสากลและต่อเนื่อง

7.3 ผลการวิจัยที่ได้ภาครัฐบาลสามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และพัฒนาชุมชนได้

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในบทนี้จะแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ (2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาด (3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาด (4) สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษาในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

1.1 ความหมายของเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์ คือ การทำการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีในทุกกระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยสังเคราะห์ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือฮอร์โมนต่างๆ เกษตรอินทรีย์เป็นรูปแบบหนึ่งของระบบเกษตรยั่งยืน ที่มีการผสมผสานระบบการเกษตรหลายๆ ระบบเข้ามาไว้ด้วยกัน สิ่งที่ทำให้เกษตรอินทรีย์แตกต่างจากการทำการเกษตรเคมี ก็คือ เกษตรอินทรีย์ถูกควบคุมโดยมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และมีการตรวจรับรองมาตรฐานการผลิต ซึ่งห้ามใช้ปัจจัยสังเคราะห์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีการบำรุงดินด้วยการปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อให้ดินมีความสมบูรณ์อยู่เสมอ (พันธ์จิตต์ สีเหนียง : 2555)

เกษตรอินทรีย์ คือ ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใย ด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นหลักการบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์ลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในขณะเดียวกัน เกษตรอินทรีย์พยายามประยุกต์กลไกและวัฏจักรธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตและพัฒนาความต้านทานโรคของพืช หลักการเกษตรอินทรีย์เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย (MOT ชาอินทรีย์แม่สลอง ค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2557)

เกษตรอินทรีย์ เป็นระบบการผลิตที่ไม่ใช้สารอินทรีย์เคมี หรือเคมีสังเคราะห์ แต่สามารถใช้อินทรีย์เคมีได้ เช่น สารสกัดจากสะเดา ตรีเฮอร์หอม หรือสารสกัดชีวภาพ เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน โดยมีจุดเด่น คือ เป็นการสร้างความปลอดภัยด้านอาหารให้แก่ผู้บริโภค (ธันวา จิตต์สงวน , 2546 :76)

สรุป เกษตรอินทรีย์หมายถึง การทำการเกษตรที่มีการบริหารจัดการแบบองค์รวม ไม่ใช้สารเคมีในทุกขบวนการผลิต เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในครัวเรือน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1.2 แนวคิดการทำเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์ เป็นการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับการทำฟาร์มเชิงสร้างสรรค์ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศการเกษตรในไร่นา เกษตรกรที่หันมาทำเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและกระบวนการจัดการฟาร์ม นั่นคือการทำเกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางการเกษตรที่ตั้งอยู่บนกระบวนการแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา เพราะเกษตรกรต้องหมั่นคอยสังเกต ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการทำฟาร์มเกษตรของตนเองอยู่ตลอดเวลา เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ผลิตและชุมชนท้องถิ่น โดยที่เกษตรอินทรีย์มุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกร ตลอดจนอนุรักษ์ฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม วิธีการผลิตของเกษตรอินทรีย์เป็นวิธีการผลิตที่เกษตรกรต้องอ่อนน้อมและเรียนรู้ในการตัดแปลงการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ อาศัยกลไกธรรมชาติเพื่อทำการเกษตร ดังนั้น วิธีการผลิตเกษตรอินทรีย์จึงเป็นวิถีแห่งการเคารพและพึ่งพิงธรรมชาติซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรพื้นบ้านของสังคมไทย โดยมีหลักการสำคัญ 4 ข้อของการทำเกษตรอินทรีย์ คือ สุขภาพ นิเวศวิทยา ความเป็นธรรม และการดูแลเอาใจใส่ (ธันวา จิตต์สงวน , 2546 :76)

1.3 หลักการเกษตรอินทรีย์

หลักการเกษตรอินทรีย์ พิจารณาออกได้เป็น 4 มิติ คือ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านนิเวศวิทยา มิติด้านความเป็นธรรม และมิติด้านเอาใจใส่ มีรายละเอียด ดังนี้ (วิฑูรย์ ปัญญากุล : 2549)

1.3.1 มิติด้านสุขภาพ เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องส่งเสริมและสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมของดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก เกษตรอินทรีย์จึงมุ่งที่จะผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูง และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อสนับสนุนให้ผู้บริโภคมีสุขภาพที่ดี

1.3.2 มิติด้านนิเวศวิทยา เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของระบบนิเวศวิทยาและวัฏจักรแห่งธรรมชาติ การผลิตเกษตรจะต้องสอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ และช่วยทำให้ระบบและวัฏจักรธรรมชาติเพิ่มพูนและยั่งยืนมากขึ้น ในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ควรสร้าง

สมดุลของระบบนิเวศน์การเกษตร โดยการออกแบบระบบการทำฟาร์มที่เหมาะสม การฟื้นฟูระบบนิเวศน์ท้องถิ่น การสร้างความหลากหลายทางพันธุกรรมและกิจกรรมทางการเกษตร

1.3.3 มิติด้านความเป็นธรรม เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องอยู่บนความสัมพันธ์ที่มีความเป็นธรรมระหว่างสิ่งแวดล้อมโดยรวมและสิ่งมีชีวิต ความเป็นธรรมครอบคลุมถึง ความเท่าเทียม การเคารพ ความยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องพิทักษ์โลกทั้งในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ รวมถึงความสัมพันธ์ของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต และการจัดการการผลิตเกษตรอินทรีย์ในทุกๆระดับควรมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นธรรม ทั้งเกษตรกร คนงาน ผู้แปรรูป ผู้จัดการจำหน่าย ผู้ค้า และผู้บริโภค ทุกคนควรได้รับโอกาสในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการรักษาอธิปไตยทางอาหาร และช่วยแก้ไขปัญหาคาความยากจน เกษตรอินทรีย์ควรมีเป้าหมายในการผลิตอาหารและผลผลิตการเกษตรอื่นๆ ที่เพียงพอ และมีคุณภาพ

1.3.4 มิติด้านเอาใจใส่ การบริหารจัดการเกษตรอินทรีย์ ควรจะต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบ เพื่อปกป้องสุขภาพและความเป็นอยู่ของผู้คนทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงการปกป้องสภาพแวดล้อมโดยรวม

หลักการผลิตและการแปรรูปผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM อ้างอิงใน พันธกิจ สี่หมื่น (2555: 18) กำหนดวัตถุประสงค์ในเชิงปรัชญาเพื่อเป็นหลักปฏิบัติ ดังนี้

1. เพื่อผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูง เส้นใย และผลิตภัณฑ์อย่างเพียงพอต่อการบริโภค
2. เพื่อให้เกิดการเกื้อกูลกันของวงจรธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งมีชีวิตในดิน พืช สัตว์ ตลอดจนกระบวนการผลิต
3. เพื่อให้เกิดการตระหนักถึงการปกป้องระบบนิเวศน์อย่างกว้างขวางในสังคม
4. เพื่อรักษาและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินและสิ่งมีชีวิตในดิน โดยการใช้วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการธรรมชาติและการพึ่งพาตนเอง
5. เพื่อรักษาและส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายของการเกษตรและความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิต พืช สัตว์ในฟาร์มและบริเวณ โดยการทำเกษตรกรรมยั่งยืน
6. เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางพันธุกรรม โดยการจัดการฟาร์มให้สามารถคงความหลากหลายทางพันธุกรรมของพืชหรือสัตว์ที่ผลิตในฟาร์ม
7. เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์น้ำและสิ่งมีชีวิตในฟาร์ม
8. เพื่อประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า โดยการนำพืชหมุนเวียนมาใช้ใหม่หลายรอบในกระบวนการผลิตและการแปรรูป เพื่อหลีกเลี่ยงการมีของเสียที่ก่อให้เกิดมลภาวะ

9. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการกระจายผลผลิตขึ้นในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค
10. เพื่อให้เกิดการเกื้อกูลกันระหว่างการปลูกพืชและการจัดการเลี้ยงสัตว์
11. เพื่อจัดการเลี้ยงสัตว์ตามพฤติกรรมทางธรรมชาติของสัตว์แต่ละชนิด
12. เพื่อให้เกิดการใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นวัสดุธรรมชาติซึ่งย่อยสลายง่าย หรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้
13. เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพอย่างปลอดภัย มั่นคง และสภาพแวดล้อมที่ดี
14. เพื่อสนับสนุนให้เกิดการจัดการตลอดห่วงโซ่การผลิตถึงการบริโภคที่รับผิดชอบต่อสังคมและระบบนิเวศน์
15. เพื่อให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิธีการจัดการเกษตรตามวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.4 รูปแบบของตลาดเกษตรอินทรีย์ไทย

ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยจำแนกออกเป็นรูปแบบได้ 4 รูปแบบคือ (สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย ค้นเมื่อ 13 เมษายน 2557)

1.4.1 การตลาดระบบสมาชิก เป็นรูปแบบการตลาดที่เก่าแก่ที่สุดของขบวนการเกษตรอินทรีย์ ที่เชื่อมต่อโดยตรงระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยมีหลักการพื้นฐานคือ ผู้บริโภคตกลงกับเกษตรกรผู้ผลิตในการซื้อผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ผลิตได้ตามฤดูกาล โดยผู้บริโภคจะชำระเงินล่วงหน้าให้กับเกษตรกร หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตจะถูกจัดส่งไป ณ จุดกระจายย่อยตามที่ตกลงกัน แล้วสมาชิกผู้บริโภคที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงจะเป็นผู้มารับผลผลิตด้วยตัวเอง การตลาดระบบนี้เกษตรกรจะมีหลักประกันทางเศรษฐกิจและมีโอกาสในการสื่อสารโดยตรงกับผู้บริโภค ส่วนผู้บริโภคเองก็สามารถเยี่ยมชมฟาร์มของเกษตรกรเพื่อดูการผลิตหรือช่วยเกษตรกรทำงานในฟาร์มก็ได้ ผลดีของการตลาดระบบสมาชิกคือ ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค ข้อเสียหรือข้อจำกัดคือ เกษตรกรต้องมีฟาร์มที่ตั้งอยู่ไม่ห่างจากเมืองใหญ่มากนักและจำเป็นต้องมีรถยนต์สำหรับใช้ในการขนส่งเอง นอกจากนี้แล้วการตลาดระบบสมาชิกใช้ได้กับฟาร์มที่ปลูกผักเกษตรอินทรีย์เป็นหลัก แต่อาจจะมีผลผลิตอื่นร่วมด้วย เช่น ข้าว ไม้ผล เป็นต้น ในประเทศไทยมีกลุ่มผู้ผลิตไม่กี่กลุ่มที่จัดตลาดในระบบนี้ เช่น ชมรมผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี กลุ่มเยาวชนเกษตรอินทรีย์แม่ทา เชียงใหม่ เป็นต้น

1.4.2 ตลาดนัด ตลาดนัดส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในท้องถิ่นหรือหัวเมืองใหญ่ในต่างจังหวัด โดยส่วนมากจะจัดในสถานที่ที่มีผู้บริโภคอยู่หนาแน่น เช่น โรงพยาบาล ในสถานที่ราชการ ตลาดนัดมักจะเปิดเฉพาะวันที่แน่นอน ไม่เปิดทุกวัน โดยมากจะเปิดขายเพียงครั้งวันหรืออาจจะทั้งวันโดยผู้ผลิตต้องมาจากหลากหลายกลุ่มเพื่อจะได้มีผลผลิตที่หลากหลายมาจำหน่าย ตลาดนัด

เกษตรอินทรีย์ไทย ได้แก่ ตลาดนัดสีเขียวมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนนทบุรี ตลาดสีเขียวบางกอก อาคารริเงินส์เฮาส์ กรุงเทพฯ เป็นต้น

1.4.3 การตลาดช่องทางเฉพาะ เป็นการตลาดที่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการที่มีนโยบายในด้านเกษตรอินทรีย์ อาหารสุขภาพและผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น ซูเปอร์มาร์เก็ตอินทรีย์ ร้านขายผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ การตลาดลักษณะนี้มีข้อดี คือ สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้มากกว่าการตลาดระบบสมาชิกและมีผลผลิตที่หลากหลายจากเกษตรกรที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิต รวมถึงอาจมีการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มความหลากหลาย ตัวอย่างเช่น ร้านเลมอนฟาร์ม ร้านโทสบาย เป็นต้น

1.4.4 ตลาดทั่วไป ช่องทางการจำหน่ายเกษตรอินทรีย์ขยายไปสู่ระบบตลาดทั่วไปมากขึ้น โดยเฉพาะในโมเดิร์นเทรด ที่เป็นซูเปอร์มาร์เก็ตและห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ที่เป็นเช่นนี้เพราะ เมื่อความต้องการผลิตภัณฑ์ประเภทอินทรีย์มากขึ้น ขยายตัวเร็ว ผู้ประกอบการค้าปลีกในตลาดทั่วไปย่อมเห็นโอกาสทางการค้าและปรับตัวเพื่อชิงส่วนแบ่งทางการตลาด และสร้างภาพพจน์ให้กับหน่วยงานของตน การเข้ามาของตลาดทั่วไปจะทำให้เกิดการแข่งขันในตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะการริเริ่มหาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งนี้รวมถึงการแข่งขันด้านราคาด้วย ในประเทศไทย ซูเปอร์มาร์เก็ตที่จำหน่ายสินค้าออร์แกนิก ได้แก่ ท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต Villa Market Foodland เป็นต้น

ช่องทางการตลาดเกษตรอินทรีย์ไทย (ศุภชัยและคณะ (2550) อ้างอิงใน พันจิตต์ สีเหนียง, 2555 : 52) ตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์แบ่งออกเป็นสองแบบใหญ่ คือ ตลาดทางเลือก และตลาดกระแสหลัก

ตลาดทางเลือก คือ รูปแบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแบบใหม่ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคที่คำนึงสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เกื้อหนุนให้เกิดความเข้าใจและรับผิดชอบซึ่งกันและกัน กิจกรรมซื้อขายในตลาดทางเลือกตั้งอยู่บนคติที่ว่าทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคต่างต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันและพัฒนาไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของทั้งสองฝ่าย โดยมีรูปแบบของตลาดทางเลือกสรุปได้ ดังนี้

1. ตลาดท้องถิ่น มีแนวโน้มที่จะให้ค่าตอบแทนแก่เกษตรกรสูงกว่าตลาดแบบอื่น เนื่องจากสามารถจำหน่ายผลผลิตให้กับผู้บริโภคได้โดยตรง ถึงแม้จะมีค่าใช้จ่ายในการขนส่งและค่าแรงเพิ่มขึ้นแต่ก็ไม่สูงมากเพราะตลาดนี้มักตั้งอยู่ไม่ไกลจากแหล่งผลิตมากนักและปริมาณการผลิตที่น้อยจึงสามารถใช้เวลาในการจัดเตรียมผลผลิตได้โดยไม่ต้องจ้างแรงงานจากภายนอกซึ่งประโยชน์ของตลาดประเภทนี้คือ ตลาดท้องถิ่นสามารถช่วยให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคเกิดความรู้สึกร่วมกันในชุมชน มีเอกลักษณ์ และมีความผูกพันกัน เป็นการสร้าง

กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ทำให้เกษตรกรมีโอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภคและการเปลี่ยนแปลงของตลาด

2. ตลาดในชุมชน มักจะเปิดตลาดในช่วงเช้า และเปิดขายในช่วงเวลาสั้นๆ ซึ่งมักเป็นสินค้าที่ผลิตได้เองภายในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นอาหารสดหรืออาหารแปรรูปอย่างง่าย ตลาดในชุมชนเหมาะกับผลผลิตจากเกษตรกรรายย่อยและควรเป็นผลผลิตที่มีความต่อเนื่องแต่ไม่เหมาะกับผลผลิตที่มีปริมาณมากเนื่องจากตลาดชุมชนเป็นตลาดที่มีขนาดเล็ก ข้อดีของตลาดชุมชน คือเกษตรกรผู้ผลิตเสียค่าใช้จ่ายในการขายผลผลิตต่ำทำให้เกษตรกรสามารถได้รับผลตอบแทนได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยจากการขายผลผลิตและได้รับเป็นเงินสดทันทีและยังสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในชีวิตประจำวันได้อีกทางหนึ่งด้วย แต่ราคาขายผลผลิตมักมีราคาค่อนข้างต่ำเพราะความสามารถในการซื้อผลผลิตของผู้บริโภคมีน้อย

3. ตลาดนัดท้องถิ่น คล้ายกับตลาดในชุมชน แต่มีขนาดใหญ่กว่าและตั้งอยู่ในที่มีผู้บริโภคหรือผู้ซื้ออยู่หนาแน่น เช่น โรงพยาบาล สถานที่ราชการต่างๆ และจะเปิดขายเฉพาะวันที่กำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งอาจจะเปิดขายในช่วงเวลาครึ่งวันหรือทั้งวันขึ้นอยู่กับปริมาณผู้บริโภคและข้อจำกัดของสถานที่ที่สำคัญ กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่จัดตลาดนัดท้องถิ่นมักมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณสมบัติของเกษตรกรที่จะนำผลผลิตมาจำหน่ายในตลาดนัดท้องถิ่น ซึ่งความชัดเจนในนโยบายลักษณะนี้มีส่วนช่วยให้ตลาดนัดเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ได้

4. ตลาดสมาชิก เน้นที่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตกับผู้บริโภค โดยมีการวางแผนการผลิตร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้บริโภค มีการตกลงราคาล่วงหน้า และอาจมีการสนับสนุนเงินทุนล่วงหน้าให้กับเกษตรกรผู้ผลิตเพื่อใช้ในการลงทุนการผลิต โดยผู้ผลิตจะจัดส่งผลผลิตให้กับผู้บริโภคโดยตรง ตลาดระบบสมาชิกจะเน้นผลผลิตที่เป็นผักสดและมีผลไม้ร่วมด้วยเล็กน้อย แต่ทั้งนี้เกษตรกรผู้จัดส่งจำเป็นต้องมีรถบรรทุกและแรงงานในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วย

5. ร้านค้าปลีกเฉพาะด้าน มักเป็นร้านค้าปลีกที่จำหน่ายผลผลิตเกษตรอินทรีย์โดยตรงหรือร้านจำหน่ายอาหารสุขภาพที่มีผลผลิตเกษตรอินทรีย์ร่วมจำหน่ายด้วย ร้านเกษตรอินทรีย์ต่างกับร้านสุขภาพตรงที่ร้านเกษตรอินทรีย์สินค้าที่นำมาจำหน่ายจะต้องมาจากกระบวนการผลิตที่เป็นเกษตรอินทรีย์ที่สามารถตรวจสอบได้ ส่วนร้านสุขภาพจะยอมรับสินค้าที่ได้จากการผลิตที่ควบคุมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหรือขบวนการผลิตปลอดสารเคมีก็สามารถนำผลผลิตมาจำหน่ายได้

6. ตลาดขายส่งเฉพาะด้าน เป็นการขายผลผลิตโดยตรงให้กับร้านอาหาร โรงแรม หรือโรงครัวขององค์กร เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความตื่นตัวเรื่องเกษตรอินทรีย์ถึงแม้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์จะมีราคาสูงกว่าเกษตรกรเคมีก็ตาม

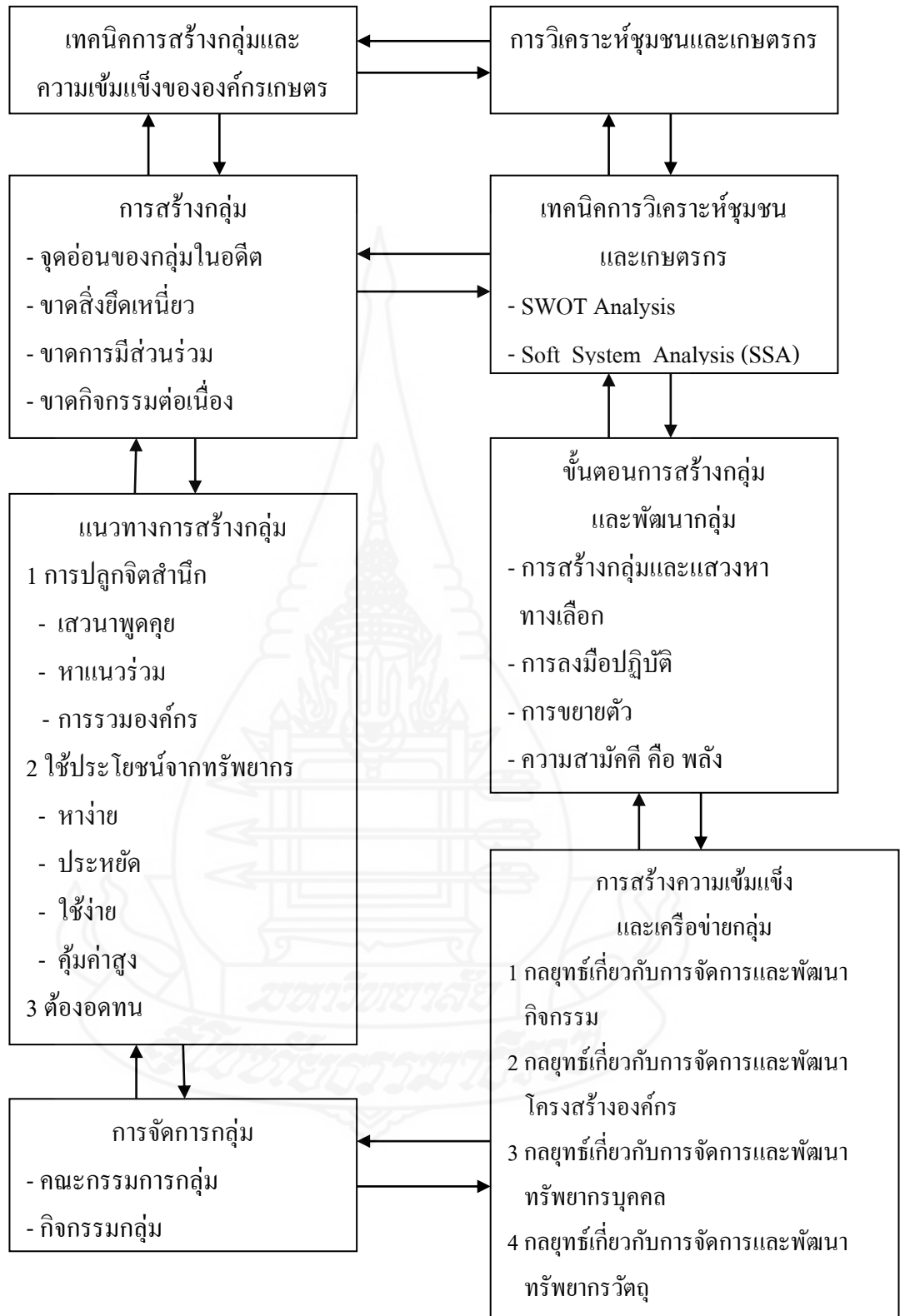
ตลาดกระแสหลัก ได้แก่ ชูปเปอร์มาเก็ตและตลาดส่งออก ซึ่งมุ่งเน้นคุณภาพของสินค้าที่สม่ำเสมอ ตลาดกระแสหลักจะมีศักยภาพในการขยายตลาดเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ดีแต่มีค่าใช้จ่ายสูงในการวางสินค้า รวมถึงเกษตรกรผู้ผลิตต้องดูแลและจัดวางสินค้าเอง ระบบการชำระเงินใช้ระยะเวลาานซึ่งเป็นข้อจำกัดของเกษตรกรผู้ผลิตและเกษตรกรรายย่อย

เกษตรกรรายย่อย (มูลนิธิเกษตรกรมัยยืน(ประเทศไทย) ค้นเมื่อ 16 กันยายน 2557)

ลักษณะของเกษตรกรรายย่อยจะมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นแต่มีสิ่งๆที่เหมือนกันคือเกษตรกรรายย่อยครัวเรือนจะเป็นหน่วยผลิตหลัก ขนาดของครัวเรือนจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์ของครัวเรือนนั้นๆ แต่จะอยู่ในขอบเขตที่ครัวเรือนสามารถจัดการการผลิตของตนเองได้ แรงงานจะใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ที่ดินของเกษตรกรรายย่อยจะมีเพียงพอที่จะใช้ในการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนเท่านั้น ผลผลิตของครัวเรือนจะมีเพียงพอเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและมีส่วนเหลือบ้างไม่มากนัก ผลผลิตหรือผลประโยชน์ที่ได้จากการผลิตจะแบ่งปันกันระหว่างเครือญาติ เพื่อนบ้าน ภายในชุมชน และมีส่วนที่เหลือไว้ให้ลูกหลาน การทำการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยมักพึ่งพิงความสัมพันธ์กันระหว่างเครือญาติ องค์กรความรู้ของเกษตรกรมีความหลากหลาย เน้นความร่วมมือกันเป็นกลุ่มและมีลักษณะสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และนำไปสู่เศรษฐกิจชุมชนชนบท

เทคนิคการสร้างกลุ่มและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร(สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เขต 3 จังหวัดขอนแก่น และเขต 5 จังหวัดชุมพร ค้นเมื่อ 16 กันยายน 2557)

กลุ่ม เกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันเพื่อดำเนินกิจกรรมหรือทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงการแก้ปัญหาภายในกลุ่ม เพื่อการทำงานร่วมกันก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กัน สมาชิกภายในกลุ่มทุกคนมีโอกาสได้รับความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ซึ่งแสดงให้เห็นได้ดังภาพรวมของเทคนิคการสร้างกลุ่มและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตร (สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เขต3 จังหวัดขอนแก่น และเขต 5 จังหวัดชุมพร ค้นเมื่อ 16 กันยายน 2557)

ภาพที่ 2.1 ภาพรวมของเทคนิคการสร้างกลุ่มและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตร

ที่มา : สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ คั่นเมื่อ 16 กันยายน 2557

ผลของการรวมกลุ่มของเกษตรกรจะนำไปสู่การร่วมมือในการบริหารจัดการทั้งภายใน และภายนอก รวมถึง ด้านการผลิต การตลาด ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับ กลุ่มและชุมชน ทำให้เศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง ลดการพึ่งพิงจากภายนอกได้ (กระทรวงพาณิชย์ www.organic.moc.go.th ค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2557)

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาด

แนวทางสู่ความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรต้นแบบและผู้ค้าที่สำคัญ ประกอบด้วยปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จ สรุปได้ ดังนี้ (พันธ์จิตต์ พรประทานสมบัติ และศุภพร ไทยภักดี : 2552)

การผลิต	การแปรรูปและการค้า
1 แผนการผลิตของฟาร์ม	1 การเข้าถึงตลาดโดยตรง ลดขั้นตอนจากฟาร์มถึงตลาด
2 ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2 ของเสียในระบบน้อยที่สุด (เกือบศูนย์)
3 การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม (ความรู้ ความสมดุลของระบบนิเวศน์ ธาตุอาหารพืช การจัดการศัตรูพืช)	3 การลดต้นทุนในสายการผลิต (ขั้นตอนน้อยที่สุด)
4 การเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้	4 การจ่ายเงินตรงเวลา
5 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต	
6 คุณภาพของผลผลิต	
7 ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	

ในการจัดการฟาร์มเกษตรอินทรีย์มีเทคนิคการจัดการที่ซับซ้อน การที่จะสร้างฟาร์มเกษตรอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจในระบบห่วงโซ่อาหาร และความสนใจต่อสภาพแวดล้อมในแปลง โดยเฉพาะเกษตรกรต้องเปิดใจให้กว้างในการยอมรับตามองค์ประกอบและหลักปฏิบัติของการผลิตเกษตรอินทรีย์ซึ่งมีความแตกต่างจากการทำเกษตรเคมี นอกจากนี้สิ่งสำคัญที่ทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จได้ คือ การแสวงหาความรู้แบบไม่หยุดนิ่ง เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการผลิตด้วยตนเอง โดยอาศัยการจัดการความรู้ซึ่งสามารถพัฒนาขึ้นได้ทั้งระบบความคิดเกษตรกรและระบบการผลิต แต่สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งก็คือ โอกาสในการพัฒนาของเกษตรกร ความพร้อม และความกล้าทั้งของเกษตรกรและของพี่เลี้ยงนักพัฒนาที่จะ

ปล่อยให้เกษตรกรได้มีโอกาสเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ฝึกฝนให้คิดอย่างมีเหตุผล สร้างฐานของการคิดเป็น คือ การใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา สามารถบูรณาการความรู้ที่มีอยู่มาใช้ได้อย่างเหมาะสมและเป็นจริงซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝน และการเสนอแนะที่ถูกต้อง ขณะที่การส่งเสริมและการพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ส่วนใหญ่ นักพัฒนามักไม่เข้าใจหลักการเกษตรอินทรีย์ และการบูรณาการที่แท้จริงจึงไม่สามารถแนะนำการปฏิบัติได้จริงให้แก่เกษตรกร ดังนั้นสิ่งที่สำคัญคือ การสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถคิดเองเป็น แก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้เป้าหมายการผลิตที่ชัดเจนและเป็นไปได้

ทางด้านปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จของผู้แปรรูปและผู้ค้า ได้แก่การวางแผนการผลิต เพื่อให้มีผลผลิตที่ต่อเนื่องในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของตลาด ซึ่งจำเป็นต้องมีการปฏิบัติที่ดีในฟาร์มเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพ มีการควบคุมดูแลและมีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต ผลผลิตมีคุณภาพ และผู้ผลิตสามารถเข้าถึงตลาดได้โดยตรงโดยผ่านพ่อค้าคนกลางให้น้อยที่สุด ผลผลิตที่ออกจากฟาร์มควรจะไปที่โรงบรรจุอย่างรวดเร็วที่สุด และในกรณีที่มีการแปรรูปผลผลิตหรือบรรจุผลผลิตต้องมีของเสียจากระบบให้น้อยที่สุดหรือเกือบศูนย์

ทางด้านราคา ราคาที่ดีจะต้องจูงใจให้ผู้ผลิตมีการจัดการที่ดีในฟาร์มและจะทำให้ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น นอกจากนี้ผู้ค้าจำเป็นต้องมีการค้าที่เป็นธรรม รวมถึงการจ่ายเงินให้ตรงเวลา ให้ราคาที่เป็นธรรมต่อผู้ผลิต และลดต้นทุนของผู้ค้าและสายการผลิต

การค้าที่เป็นธรรม เป็นรูปแบบการค้าในระบบเกษตรอินทรีย์สากล เน้นการให้ความสำคัญกับระบบการค้าที่เป็นธรรมหรือแฟร์เทรด เป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นการสนับสนุนการเป็นหุ้นส่วนทางการค้าระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค และยังสามารถช่วยสนับสนุนให้การทำเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้นเนื่องจากมีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการเกษตรอินทรีย์ แนวการปฏิบัติของการค้าที่เป็นธรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานขององค์กรการค้าที่เป็นธรรมและแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า (กรีนเนท, 2551 อ้างอิงใน พันธุ์จิตต์ สีเหนียง, 2555 : 56)

แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานขององค์กรการค้าที่เป็นธรรม ครอบคลุมสำหรับหน่วยงานที่เป็นผู้ผลิต เช่น กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากไม่ใช่ว่าเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของห่วงโซ่ผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่การค้าที่เป็นธรรมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าไม่ได้มีการผลิตที่เป็นธรรม ความเป็นธรรมในการผลิตประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ คน สุขภาพ สภาพแวดล้อม และขบวนการ คือ

คน เป็นการให้ความสำคัญเป็นธรรมกับพนักงาน ลูกจ้างหรือเกษตรกรทุกคน ตลอดจนผู้ที่
องค์กรซื้อวัตถุดิบ โดยมีนโยบายไม่เอาเปรียบลูกจ้าง เกษตรกร หรือซัพพลายเออร์ ให้ความสำคัญเท่า
เทียมกันกับทุกๆ คนในการจ้างงานและให้ค่าตอบแทนแรงงาน

สุขภาพ มีสภาพการทำงานที่ปลอดภัย มีสวัสดิการตามฐานะอย่างเหมาะสม มีระบบการ
ป้องกันอุบัติเหตุและความปลอดภัยในการทำงาน มีการฝึกอบรมและกระตุ้นให้ลูกจ้าง เกษตรกร
สนใจเรื่องสุขภาพในการทำงานมากขึ้น

สิ่งแวดล้อม ในการผลิตและการดำเนินการจะต้องคำนึงถึงความยั่งยืนและผลกระทบต่อ
ต่อสภาพแวดล้อม ตั้งแต่วัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิต กระบวนการผลิต วัสดุหีบห่อ ตลอดจน
การวางแผนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ

ขบวนการ การรณรงค์เผยแพร่ระบบการค้าที่เป็นธรรมเป็นภารกิจสำคัญของระบบการค้า
ที่เป็นธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้บริโภคเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและ
ผลกระทบต่อผู้ผลิตรวมถึงสิ่งแวดล้อมด้วย

แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า เป็นแนวปฏิบัติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง
หน่วยงานที่เป็นคู่ค้าในระบบการค้าที่เป็นธรรม ความสัมพันธ์ทางการค้าอย่างเป็นธรรม
ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ตลาด ราคา ธรรมภิบาล ความสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันรวมถึงการ
พัฒนาผู้ผลิต คือ

ตลาด มีการเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงเกษตรกร
รายย่อย ธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก เป็นต้น เพื่อให้เข้าถึงตลาดที่รับซื้อผลผลิต การเปิด
โอกาสทางการตลาดจะช่วยให้ผู้ผลิตสามารถจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่ดีขึ้น เป็นการช่วย
แก้ปัญหาความยากจนให้กับเกษตรกร ส่งผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมได้อีกทางหนึ่ง

ราคา ราคาที่เป็นธรรมควรสะท้อนถึงต้นทุนการผลิตและค่าครองชีพของผู้ผลิตที่ช่วยให้
ผู้ผลิตและครอบครัวสามารถมีชีวิตความเป็นอยู่สมควรตามอัตภาพ การค้าที่เป็นธรรมนอกจาก
เรื่องราคาสินค้าแล้วยังครอบคลุมถึงการมีเงื่อนไขทางการค้าอย่างเป็นธรรม เช่น การชำระค่า
สินค้าล่วงหน้า การมีความสัมพันธ์ทางการค้าในระยะยาว เป็นต้น

ธรรมภิบาล เป็นการค้าที่โปร่งใสและสามารถอธิบายได้ นั่นคือความสัมพันธ์ระหว่างผู้
ร่วมค้าจะต้องเป็นไปอย่างโปร่งใสในการทำธุรกิจร่วมกัน ให้ความเคารพและความยุติธรรมต่อคู่
ค้าความสัมพันธ์ทางการค้า การค้าที่เป็นธรรมไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ทางธุรกิจเพียงอย่างเดียว
แต่ยังคำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของผู้ผลิตรายย่อยด้วยโดยผู้
ร่วมค้าจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ทางการค้าในระยะยาว ทำการค้าอยู่บนฐานของความเป็นมิตร
ความเชื่อถือ และให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

พัฒนาผู้ผลิต ในระบบการค้าที่เป็นธรรมควรมีความรับผิดชอบต่อผู้ผลิตในการช่วยเหลือผู้ผลิตและองค์กรผู้ผลิตให้ได้มีการพัฒนาความสามารถและศักยภาพ ทั้งด้านการผลิต การบริหาร และการการตลาด มีการฝึกอบรม และหาช่องทางทางการตลาดใหม่ๆ อยู่เสมอ

ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในวิชาชีพเกษตรกรรม

ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้ประสบความสำเร็จเกษตรกรต้องเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตด้านการเกษตร 3 ปัจจัย คือ (ศูนย์สารสนเทศ กรมวิชาการเกษตร : 2557)

1. ปัจจัยทางกายภาพ
2. ปัจจัยทางชีวภาพ
3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

ทั้ง 3 ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเกษตรกรจำเป็นต้องนำมาพิจารณา เพื่อคัดเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพไร่นาของตน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด รวมทั้งถึงการอนุรักษ์ และปรับสภาพแวดล้อมไปพร้อมกันด้วย โดยมีรายละเอียด คือ

ปัจจัยทางกายภาพ

ปัจจัยทางกายภาพประกอบด้วย ดิน อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการทำการเกษตร เนื่องจากดินเป็นแหล่งอาหารของพืช และดินยังเป็นที่ค้ำจุนรากพืชทำให้ลำต้นตั้งตรง แข็งแรง เป็นที่ดูดซับน้ำสำหรับหล่อเลี้ยงลำต้น ผลผลิตของพืชจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของดินที่มีส่วนประกอบของธาตุอาหารสำคัญ คือ ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียม รวมถึงอินทรีย์วัตถุ และธาตุอาหารรองอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืช รวมถึงคุณภาพของดิน ความลึกของหน้าดิน เนื้อดิน และน้ำ เป็นต้น

ปัจจัยทางชีวภาพ

ปัจจัยทางชีวภาพมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยทางกายภาพ เช่น ในภาคใต้มีฝนตกชุก ดินอุดมสมบูรณ์ เกษตรกรจึงนิยมปลูกยางพาราเป็นหลักเพราะเป็นพืชที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลูกมันสำปะหลัง ปอ ข้าวฟ่าง เนื่องจากทนต่อสภาพอากาศที่แห้งแล้งได้ดี ภาคเหนือ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ผักสลัด กุหลาบ สตรอเบอร์รี่ เป็นต้น ภาคกลางปลูกข้าว เนื่องจากมีระบบชลประทานที่สมบูรณ์

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเกษตร เช่น กรณีของการพัฒนาชนบท มีการสร้างถนน ไฟฟ้า และประปาในหมู่บ้าน

โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ผลที่ตามมาคือเกษตรกรต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการซื้อรถจักรยานยนต์ โทรศัพท์ซึ่งสิ่งเหล่านี้บางครั้งก็ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่เนื่องจากองค์ประกอบทางเศรษฐกิจและสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเกษตรกรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ควรนำมาพิจารณาร่วมด้วย คือ แรงงาน รวมถึงการใช้กำลังกายเข้าทำงานเพื่อแลกกับเงินหรือสินค้าอื่นแล้วแต่จะตกลงกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง หากเกษตรกรใช้กำลังของตัวเองเรียกว่า การใช้แรงงานของตนเอง แรงงานที่ใช้ในการเกษตรจึงมีหลายประเภท คือ แรงงานที่ไม่ได้คิดเป็นตัวเงิน เช่น แรงงานในครอบครัวและแรงงานจ้าง แรงงานจ้างยังแบ่งออกได้เป็นแรงงานจ้างตลอดปี และแรงงานจ้างบางฤดูหรือจ้างเป็นบางครั้งบางคราว ดังนั้น การพิจารณาการใช้ขนาดพื้นที่ของไร่นาต้องอาศัยจำนวนแรงงานทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของพืชที่ทำการผลิต ตัวอย่างเช่น การปลูกผักจะใช้แรงงานมากกว่าการปลูกพืชไร่ในสัดส่วนพื้นที่ที่เท่ากัน เป็นต้น

ทุน เป็นปัจจัยการผลิตที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน รวมกระทั่งถึงพันธุ์พืช เครื่องมือ เครื่องจักรกลการเกษตร โรงเรือน จัดเป็นทุนประเภทคงทนถาวร ส่วนเมล็ดพืช สารเคมี น้ำมัน เชื้อเพลิง และเงินที่ใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตหรือเพื่อจ่ายค่าจ้างแรงงานจัดเป็นทุนประเภทหมุนเวียน การลงทุนในไร่นาของเกษตรกรแต่ละคนก็จะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ดังกรณีที่เกษตรกรในภาคกลางจะลงทุนมากกว่าเกษตรกรในภาคอื่นๆ อันเนื่องมาจากโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรในภาคกลางจะถือครองที่ดินมากกว่าภาคอื่นๆ โดยเฉลี่ยประมาณ 30 ไร่ต่อครอบครัว อีกทั้งดินในภาคกลางมีความอุดมสมบูรณ์สูงทำให้มีการลงทุนด้านการใช้แรงงานและเครื่องมือการเกษตรสูงกว่าเกษตรกรในภาคอื่นๆ ด้วย แต่ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนาดพื้นที่ไร่นาใกล้เคียงกับภาคกลางแต่เป็นภาคที่มีการลงทุนต่ำเนื่องจากดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การกระจายตัวของปริมาณน้ำฝนไม่สม่ำเสมอทำให้มีฝนทิ้งช่วงในฤดูเพาะปลูกค่อนข้างยาวนาน ส่งผลให้การเพาะปลูกเสียหายอยู่บ่อยครั้ง

ศาสนาและวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางด้านการเกษตรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมหากมีการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งผลิตสุกรในภาคใต้โอกาสของโครงการจะประสบความสำเร็จคงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากขัดต่อศาสนา

ตลาด ในการผลิตสินค้าใดก็ตามเมื่อผลผลิตมีมากกว่าความต้องการของผู้ซื้อหรือผู้บริโภคแล้วปัญหาสินค้าล้นตลาดก็จะตามมา ดังนั้นผู้ผลิตต้องผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เกษตรกรต้องจัดหาตลาดท้องถิ่นให้เหมาะสม ไม่เช่นนั้นแล้วถึงแม้ผลผลิตจะมีความปลอดภัยก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เมื่อผลผลิตไม่มีตลาดรองรับ สิ่งอำนวยความสะดวกที่

รัฐจัดหาให้ไม่ว่าจะเป็นถนน ไฟฟ้า และประปา ในชุมชนที่มีปัจจัยดังกล่าวสมบูรณ์พร้อมย่อมจะมีต้นทุนการผลิตโดยเฉพาะการขนส่งต่ำไปด้วย โดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตรเป็นสินค้าที่มีอายุการเก็บรักษาสั้นเน่าเสียง่ายหากระยะเวลาการขนส่งสั้นการเน่าเสียหรือบอบช้ำก็จะลดลงตามไปด้วย รวมถึงเมื่อสาธารณูปโภคครบถ้วนสมบูรณ์การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของเกษตรกรก็จะสมบูรณ์รวดเร็วตามไปด้วย

โดยสรุป หากเกษตรกรอยู่ภายใต้เงื่อนไขและปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน เกษตรกรควรจะต้องรู้จักวิถีจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นาให้เป็นระเบียบ และเป็นระบบในสัดส่วนที่เหมาะสมการประกอบอาชีพเกษตรกรรมสมาชิกในครอบครัวจะต้องมีความพึงพอใจ มีเวลาพักผ่อน มีโอกาสพึงธรรมชาติ และมีเวลาคบหาสมาคมกับเพื่อนบ้านได้ตามประเพณีอย่างเหมาะสมจึงนับว่าเกษตรกรผู้นั้นประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างสมบูรณ์เป็นสุข

ตัวชี้วัดการเกษตรยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง (อรุณ อวนสกุล: 2543) ขบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ที่คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยมีคนในสังคมเป็นเป้าหมายของการพัฒนา เพื่อให้มีความกินดีอยู่ดีมีสุขทั้งในด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และปัจจัยด้าน โภคทรัพย์อื่นๆ (Material wellbeing) ที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ ที่เพียงพอและปลอดภัยตามมาตรฐาน ตลอดจนมีโอกาสได้รับการศึกษาและบริการทางสาธารณสุขที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และที่สำคัญคือ ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ดี ทั้งในเชิงกายภาพและคุณภาพ นั่นคือ มนุษย์จะเรียกว่ามีความอยู่ดีมีสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืน ได้ก็ต่อเมื่อจะต้องอยู่ภายใต้สภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ดี ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิต และไม่เป็นข้อจำกัดต่อศักยภาพในการเพิ่มผลผลิต แนวคิดที่สำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การรวมมิติด้านการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นเป้าหมายสำคัญอันหนึ่งของการพัฒนาประเทศ หรือ

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development) ตามแนวคิดของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) ในรายงานเรื่อง Our Common Future เมื่อปี 1987 ได้ให้ความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ

“meet the needs of the present generation without compromising the ability of future generations to meet their own needs” หรือ

“การพัฒนาที่สนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยที่จะต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความสามารถของคนในรุ่นอนาคต ในการสนองความต้องการของตนเองหรือไม่ทำให้คนในรุ่นอนาคตจำต้องรวมชอมลดความต้องการของตนลง”

จากข้อความข้างต้นมีคำที่เป็นกุญแจสำคัญที่เชื่อมโยงแนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ

1. ความต้องการ (needs) หมายถึงความต้องการอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ ทั้งในด้านมาตรฐานการครองชีพเชิงกายภาพ คุณภาพชีวิต และคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งคนในรุ่นปัจจุบันต้องการอย่างไร คนในรุ่นอนาคตก็ต้องการเช่นเดียวกัน ดังนั้น ผลการพัฒนาของคนในรุ่นปัจจุบันจะต้องไม่ทำให้คนในรุ่นต่อไปหรือคนรุ่นหลังต้องสูญเสียศักยภาพในการได้มาหรือโอกาสซึ่งการมีมาตรฐานการครองชีพ คุณภาพชีวิต และคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วย

2. คนในรุ่นปัจจุบัน (present generation) และคนในรุ่นอนาคต (future generation) เป็นแนวคิดที่สะท้อนความสำคัญของความยั่งยืนในแง่มิติของเวลา ที่ต้องต่อเนื่องและเชื่อมโยงจากเวลาหนึ่งไปสู่อีกเวลาหนึ่ง การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมและการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องยั่งยืนทั้งสองด้าน ทั้งในเวลาปัจจุบันและอนาคต การพัฒนาที่ทำให้คนในรุ่นอนาคตต้องเผชิญกับปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงจนเป็นข้อจำกัดต่อการเพิ่มผลผลิตรายได้และหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ จะไม่เรียกว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดัชนีวัดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ดัชนีหรือค่ามาตรวัดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Index หรือ SDI) สามารถวิเคราะห์ได้คือ

1. การรวมเครื่องชี้วัดการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index หรือ HDI) ซึ่งมีตัวแปรที่สำคัญ 3 ประเภทที่ใช้ในการคำนวณหาค่า HDI Index ในรายงานของ องค์การพัฒนาระหว่างประเทศ (United Nations Development Programme : UNDP) คือ รายได้เฉลี่ยต่อคน อายุเฉลี่ยของประชากรซึ่งสะท้อนชีวิตที่ยืนยาว และจำนวนปีที่ประชากรโดยเฉลี่ยได้รับการศึกษา

2. เครื่องชี้วัดการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Environmental Development Index) ในสูตรเดียวกันเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักเป็น composite index คือ

$$\begin{array}{l} \text{ดัชนีวัด} \\ \text{การพัฒนาอย่างยั่งยืน} \end{array} = \begin{array}{l} \text{ดัชนีเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของดัชนีวัดการพัฒนามนุษย์} \\ + \text{การปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม} \end{array}$$

การวิเคราะห์ดัชนี วัตการพัฒน เกษตรอย่างยั่งยืน (Sustainable Agricultural Development) มีวิธีการดำเนินงานโดยย่อ ดังนี้

1. ใช้การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ของประเทศเป็นดัชนีวัดการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์และเกษตรกร ตัวแปรอื่นๆ ที่อาจใช้ร่วมกันในการเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักหรืออาจใช้เป็นตัวแปรเดี่ยวแทนทั้งกลุ่มของตัวแปรที่กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวม เช่น การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศที่กระทบต่อการผลิตทางการเกษตร (เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม) คุณภาพดิน คุณภาพน้ำกิน-น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก และปริมาณมลพิษทางน้ำ เป็นต้น

2. ตัวแปรที่ใช้ในการประเมินของ HDI เกษตรกร ได้แก่ รายได้ของเกษตรกรหัวหน้าครัวเรือน (บาทต่อคน) ระดับการศึกษาเฉลี่ย (จำนวนปีเฉลี่ยต่อคน) และอัตราการตายเฉลี่ยของประชากร(เปอร์เซ็นต์)

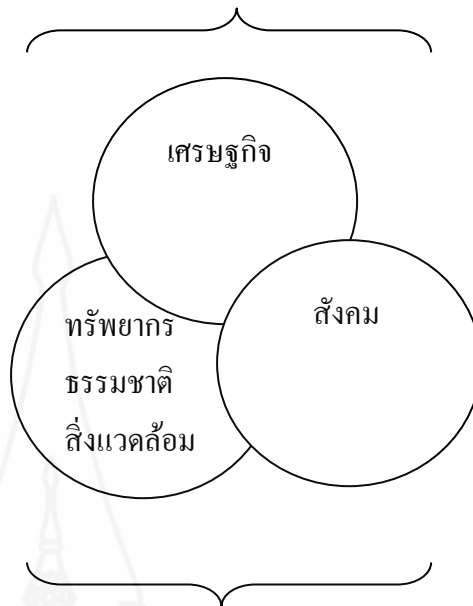
3. ค่า composite index ของ SDI เกษตรกร คำนวณจาก weighted averages ของรายได้เฉลี่ยของประชากร + ระดับการศึกษาเฉลี่ย + อัตราการตายเฉลี่ย + พื้นที่ป่าไม้

4. การเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนหรือช่องว่างแห่งการกระจายรายได้ ระหว่างคนในและนอกภาคการเกษตร สามารถเป็นตัวแปรเพิ่มในสูตรการคำนวณข้อ 3 เพื่อชี้ให้เห็นว่ามีผลกระทบท่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่มีคุณภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 94462 หน่วยที่ 7-15 ธุรกิจการเกษตรระหว่างประเทศที่ยั่งยืน)

ประชาชนอยู่ดีตลอดไป

ประชาชนมีสุขตลอดไป

ภาพที่ 2.2 แสดงความสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป ซึ่งเป็นความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่มา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 94462 หน่วยที่ 7-15 ธุรกิจการเกษตรระหว่างประเทศที่ยั่งยืน หน้า 15-6

ดัชนีวัดความอยู่ดีมีสุขประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ด้านคือ

1. ด้านสุขภาพอนามัย ที่มีตัวชี้วัดของการมีชีวิตยืนยาว การมีสุขภาพอนามัยที่ดีและการเข้าถึงระบบสาธารณสุขของรัฐ
2. ด้านความรู้ ที่มีตัวชี้วัดของการได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกัน และการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ
3. ด้านชีวิตการทำงาน ที่มีตัวชี้วัดของการมีงานทำอย่างทั่วถึงและความมั่นคงในการทำงาน
4. ด้านรายได้และการกระจายรายได้ ที่มีตัวชี้วัดของการมีรายได้ที่พอเพียงต่อการดำรงชีพและการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม

5. ด้านสภาพแวดล้อม ที่มีตัวชี้วัดของการมีที่อยู่อาศัยที่มีการบริการสาธารณูปโภคที่เพียงพอความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการมีสภาพแวดล้อมที่ดี
6. ด้านชีวิตครอบครัวที่มีตัวชี้วัดของความมีสัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัวและการพึ่งตัวเองได้ทางเศรษฐกิจ
7. ด้านการบริหารการจัดการที่ดี ที่มีตัวชี้วัดของการมีส่วนร่วมของชุมชน ความคุ้มค่า ความโปร่งใส และความมีคุณธรรมของสังคม

แนวทางการพัฒนาเกษตรทางเลือก

การพัฒนาเกษตรทางเลือก เป็นการทำการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตโดยตรงไม่เน้นรายได้จากการทำการเกษตร แต่เป็นการทำการเกษตรที่คำนึงถึงเศรษฐกิจ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชน ที่สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน เกษตรกรสามารถรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจภายในชุมชน มีการรวมตัวกันของเกษตรกรในการทำธุรกิจจากผลผลิตทางการเกษตรภายในชุมชนของตนเอง แนวทางการพัฒนาเกษตรทางเลือกมีหลายแนวทางได้แก่ (มณูญ โด๊ะยามา : เศรษฐกิจการเกษตรกับการพัฒนาชุมชนชนบทในกระแสโลกาภิวัตน์ หน่วยที่ 10)

1. การพัฒนาเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. ระบบวนเกษตร (agroforestry farming)
3. เกษตรอินทรีย์ (organic farming)
4. เกษตรผสมผสาน (integrated farming)
5. เกษตรธรรมชาติ (natural agriculture)

การพัฒนาเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ตลอดจนการใช้ความรอบคอบและมีคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจในการกระทำนั้นๆ เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและชุมชนก้าวทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติในทุกระดับทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ

การพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ให้มีความสมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ซึ่งในการ

พัฒนาการเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเกษตรกรที่ทำการผลิตต้องผลิตอยู่ในระดับที่ไม่เกินกำลังความสามารถและศักยภาพของตนเอง ถ้าทำการผลิตสินค้าประเภทใดจะต้องพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีการเตรียมตัวให้พร้อมทั้งผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมา รู้จักการบริหารความเสี่ยงโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับตนเองบนพื้นฐานของเงื่อนไข 2 ข้อคือ ความรู้และคุณธรรม

เศรษฐกิจพอเพียงยึดหลักการที่ว่า

1. ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน มุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อมีเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า ผลผลิตส่วนเกินที่นำออกสู่ตลาดก็คือกำไรของเกษตรกร ในสภาพการณ์เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็นสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำ หรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรโดยมีหลักใหญ่ที่สำคัญคือ การลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ พืชผัก และผลไม้ต่างๆ

2. ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขายและการท่องเที่ยวระดับชุมชน เป็นต้น และเมื่อองค์กรชาวบ้านได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่ครอบคลุมกว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นรวมถึงการได้รับการแก้ไขปัญหาต่างๆ และจะส่งผลทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศซึ่งมีชุมชนเกษตรเป็นพื้นฐานนั้นมีความเข้มแข็ง มีรายได้เพิ่มขึ้น เศรษฐกิจของชุมชนสามารถขยายตัวและเจริญเติบโตต่อไปได้อย่างมีเสถียรภาพ

3. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทรและความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ในการร่วมแรงร่วมใจในการประกอบอาชีพต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้หมายรวมถึงรายได้แต่เพียงอย่างเดียว หากรวมถึงประโยชน์ในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามให้คงอยู่ต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม

สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี และเมื่อพิจารณาเทียบกับทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้นำหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ โดยที่ทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางการพัฒนาภาคการเกษตรอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งเป็นตัวอย่างของการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

ลักษณะของการดำเนินกิจกรรมในภาคเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือระดับพื้นฐานและระดับก้าวหน้า

1. ระดับพื้นฐานเป็นความพอเพียงในระดับบุคคลและระดับครอบครัว โดยเฉพาะที่เป็นเกษตรกรซึ่งเทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ไขปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งการปลูกข้าวเพื่อการบริโภคและมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้และในที่ดินส่วนอื่นๆ

2. ระดับก้าวหน้า เป็นความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กร รวมทั้งระดับประเทศ ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่ครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 ซึ่งเป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังในกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะของเครือข่ายวิสาหกิจ นั่นคือเมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่างๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่ม ชุมชนและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังความสามารถของแต่ละคน อันจะนำไปสู่ความพอเพียงในวิถีปฏิบัติของกลุ่มหรือชุมชนอย่างแท้จริง

ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่ครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคารและสถาบันวิจัย เป็นต้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนาหรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันบนหลักการของการไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปันกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในขณะที่เดียวกันการสร้างเครือข่ายร่วมมือระหว่างผู้ผลิตด้วยกันและกับผู้

เกี่ยวข้องก็ยังเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับการประกอบอาชีพอื่นๆ ด้วยไม่เฉพาะแต่ การทำการเกษตรเท่านั้น

ระบบวนเกษตร (agroforestry farming)

เป็นการทำการเกษตรในพื้นที่ป่า เช่น การปลูกพืชเกษตรแซมในพื้นที่ป่าธรรมชาติ การ นำสัตว์เลี้ยงไปไว้ในป่า การเก็บผลผลิตจากป่ามาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และการใช้พื้นที่ป่าทำ การเพาะปลูกในบางช่วงเวลาสลับกับการปล่อยให้ฟื้นคืนสภาพกลับไปเป็นป่า รวมถึงการสร้าง ระบบเกษตรให้มีลักษณะเลียนแบบระบบนิเวศธรรมชาติ คือ มีต้นไม้ยืนต้นหนาแน่นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีร่มไม้ปกคลุมและมีความชื้นสูง ซึ่งระบบวนเกษตรเป็นภาพรวมของการใช้ที่ดินอย่าง เหมาะสมคือ มีความสมดุลของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรและป่าไม้ ที่ให้ทั้งผลลัพธ์ด้านการผลิต และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยต้องยึดหลักความสมดุล 3 ด้านคือ ด้านการผลิต ที่จะใช้ผลผลิตตาม ความต้องการ ด้านสังคม ที่จะต้องประยุกต์ใช้ได้กับชุมชน และด้านกายภาพที่จะต้องมีการอนุรักษ์ ดินและน้ำ และทรัพยากรอื่นๆ ที่ส่งเสริมความยั่งยืนในระบบวนเกษตร

ระบบวนเกษตรเป็นการทำการเกษตรที่นำเอาหลักความยั่งยืนถาวรของระบบป่า ธรรมชาติมาเป็นแนวทางในการทำการเกษตร โดยให้ความสำคัญกับการปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล และ ไม้ล้มลุกต่างๆ เป็นสำคัญ เพื่อให้เป็นองค์ประกอบหลักของไร่นาผสมผสานกับการปลูกพืชชั้นล่างที่ ไม่ต้องการแสงแดดมาก หรือต้องการอาศัยร่มเงาและความชื้นจากการที่มีพืชชั้นบนปกคลุม ตลอดจนการจัดองค์ประกอบการผลิตทางการเกษตรให้มีความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและ สัตว์ วนเกษตรอาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น และสภาพพื้นที่ในแต่ละแห่ง ซึ่ง สามารถแบ่งออกเป็นรูปแบบต่างๆ ได้ดังนี้

1. วนเกษตรแบบบ้านสวน เป็นการทำการเกษตรที่มีต้นไม้และพืชสวนหลายชั้นความสูง โดยปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพรและพืชสวนครัวในบริเวณที่อยู่อาศัย
2. วนเกษตรแบบต้นไม้แทรกในไร่นาหรือทุ่งหญ้า เป็นการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ ที่มีลักษณะสูงๆ ต่ำๆ โดยการปลูกต้นไม้เสริมให้เหมาะกับพืชที่ให้ผลผลิตตามสภาพพื้นที่นั้นๆ เช่น ที่ราบตามเนิน และที่ลุ่มน้ำ
3. วนเกษตรแบบต้นไม้ล้อมไร่นา เป็นการทำการเกษตรเหมาะสมกับพื้นที่ไร่นาที่มีลมแรง ซึ่งพืชผลที่ปลูกมักได้รับผลกระทบจากพายุอยู่เสมอ เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นและบังแดดบังลม ให้ ได้ผลที่ต้องการ รวมทั้งการได้ร่มเงาและความชื้น
4. วนเกษตรแบบมีต้นไม้และพืชผลสลับกัน เป็นการทำการเกษตรที่มีลักษณะพื้นที่ลาดชันเป็นแนวยาวน้ำไหล เาะหน้าดินมา ปลูกต้นไม้ สองถึงสามแถวสลับกันเป็นช่วงๆ เพื่อช่วย รักษาหน้าดิน และให้เกิดชั้นบันไดแบบธรรมชาติที่เหมาะสมกับพื้นที่และพืชที่ปลูก

5. วนเกษตรแบบใช้พื้นที่หมุนเวียนปลูกไม้ยืนต้น พืชผลและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเหมาะกับพื้นที่ที่มีขนาดกลางและขนาดใหญ่ โดยมีแปลงไม้ยืนต้นร่วมกับการเลี้ยงสัตว์แบบหมุนเวียนเพื่อฟื้นฟูดิน

เกษตรอินทรีย์ (organic farming)

คือการทำเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี เช่น ปุ๋ยเคมี สังกะสี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ฮอร์โมนที่กระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์รวมทั้งสิ่งดัดแปลงทางพันธุกรรม เกษตรอินทรีย์ให้ความสำคัญสูงสุดในการปรับปรุงบำรุงดิน เพราะดินเป็นฐานของการปลูกพืชเกือบทุกชนิด ซึ่งเชื่อว่าหากดินมีความอุดมสมบูรณ์ย่อมทำให้พืชและสัตว์ที่เจริญเติบโตจากผืนดินก็จะมี ความอุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย มนุษย์ผู้ซึ่งบริโภคผลผลิตจากไร่นาอินทรีย์จะได้รับอาหารที่มีคุณภาพดีปลอดภัยจากสารพิษ หลักอย่างหนึ่งของเกษตรอินทรีย์คือ พืชที่ดีย่อมมาจากดินที่ดีจึงต้องเน้นการรักษา ความอุดมสมบูรณ์ของดินและโครงสร้างที่ดีของดินซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1. การปลูกพืชคลุมดิน โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่วแล้วไถกลบลงดินเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุ รวมทั้งการนำเอาวัสดุอินทรีย์อื่นๆ เช่น ของเหลือจากในครัว เศษอาหารหรือซากพืชซากสัตว์ สามารถนำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดิน

2. การปลูกพืชสลับหรือแซม เป็นการปลูกพืชหลายชนิดปนกันทำให้มีประสิทธิภาพในการใช้พื้นที่เพาะปลูก ช่วยลดวัชพืช ทำให้พืชต่างชนิดพึ่งพากัน การที่มีพืชหลายชนิดอยู่ปะปนกัน ทำให้การแพร่ระบาดของศัตรูพืชเป็นไปได้ยากขึ้น

จุดเน้นของเกษตรอินทรีย์ประการหนึ่งคือ ความหลากหลายทางชีวภาพที่ได้จากการปลูกพืชหลายชนิดเป็นการสร้างระบบนิเวศที่สลับซับซ้อนให้แก่ฟาร์ม ซึ่งเป็นการเสริมความมั่นคงให้กับระบบนิเวศโดยรวม การทำเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบันมีทั้งฟาร์มเกษตรเชิงเดี่ยวขนาดใหญ่ และการผลิตในฟาร์มขนาดเล็กหรือเกษตรอินทรีย์ท้องถิ่น เดิมที่ผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่ขายผลผลิตตรงถึงมือผู้บริโภคหรือผ่านร้านอาหารสุขภาพ ช่องทางค้าปลีกขนาดเล็กอื่นๆ แต่ในปัจจุบันช่องทางการจำหน่ายอาหารเกษตรอินทรีย์มีการจำหน่ายผ่านเครือข่ายซูเปอร์มาร์เก็ตมากขึ้น ทั้งนี้หากการทำเกษตรอินทรีย์พัฒนาไปในทิศทางที่มุ่งเน้นเพื่อการค้าเป็นหลัก มุ่งผลิตพืชเชิงเดี่ยวหรืออยู่ภายใต้ระบบและการผูกขาดของบริษัทขนาดใหญ่แทนที่จะมุ่งในเรื่องของความมั่นคงด้านอาหาร การทำเกษตรอินทรีย์ดังกล่าว ก็ไม่จัดเป็นเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริงและผิดหลักการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มุ่งเน้นตลาดท้องถิ่นมีความเหมาะสมมากกว่า เพราะการที่ผู้บริโภคมีความต้องการและรสนิยมในอาหารท้องถิ่นที่หลากหลาย ตลาดท้องถิ่นสามารถกำหนดความหลากหลายทางการเกษตรได้ จะทำให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น ช่วยให้ผู้บริโภคอาหารที่มีคุณภาพราคาประหยัด ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรก็จะได้รับส่วนแบ่งทางการตลาดจากราคาขายผลผลิตอีกด้วย นอกจากนี้การทำเกษตรที่เน้นตลาดท้องถิ่นยังเอื้อต่อการจ้างงาน ความจำเป็นด้านการขนส่งและการสื่อสารก็จะลดลงตามไปด้วย เพราะเป็นการใช้แรงงานในท้องถิ่น ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในฟาร์มและอาศัยตลาดในท้องถิ่นหรือบริเวณใกล้เคียง จะส่งผลดีต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกร แรงงานในภาคการเกษตร ผู้ผลิตและร้านค้าย่อย ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชนโดยรวม นอกจากนี้ยังช่วยให้คนในชุมชนมีความเชื่อมโยงกัน สามารถกระชับความสัมพันธ์ในชุมชนได้มากขึ้น

เกษตรผสมผสาน (integrated farming)

เป็นระบบการทำเกษตรที่มีทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิดไว้ในพื้นที่เดียวกัน โดยกิจกรรมการผลิตเกี่ยวเนื่องกัน มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่การผลิตอย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลกับสิ่งแวดล้อม ทำให้ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการเกี่ยวเนื่องกันระหว่างพืชและสัตว์ นั่นคือ ผลพลอยได้จากการผลิตพืชก็จะเป็ประโยชน์ต่อกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ ในขณะเดียวกันผลพลอยได้จากการเลี้ยงสัตว์ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการผลิตพืชที่ปลูกไปพร้อมๆ กันด้วย

ระบบเกษตรกรรมแบบผสมผสานมีหลักการที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการคือ

1. ต้องมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่สองกิจกรรมเป็นต้นไป โดยการทำการเกษตรทั้งสองกิจกรรมนั้นจะต้องทำในพื้นที่และระยะเวลาเดียวกัน กิจกรรมดังกล่าวควรประกอบไปด้วยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ และสามารถผสมผสานระหว่างการปลูกพืชต่างชนิดหรือการเลี้ยงสัตว์ต่างชนิดกันได้
2. การเกี่ยวเนื่องกันระหว่างกิจกรรมเกษตรต่างๆ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในระบบเกษตรแบบผสมผสานเกิดขึ้นทั้งจากวงจรการใช้แร่ธาตุอาหาร รวมทั้งอากาศและพลังงาน เช่น การหมุนเวียนใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ให้เป็นประโยชน์กับพืช และให้เศษพืชใช้เป็นอาหารสัตว์ โดยที่กระบวนการใช้ประโยชน์จะเป็นไปทั้งโดยตรงและทางอ้อม

ลักษณะการทำเกษตรผสมผสานสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลักๆ คือ

1. การปลูกพืชแบบผสมผสาน การทำเกษตรผสมผสานลักษณะนี้เป็นการอาศัยหลักการความสัมพันธ์ระหว่างพืช สิ่งมีชีวิตและจุลินทรีย์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติมาจัดการและปรับใช้ในระบบการเกษตร เช่น การปลูกตาลในนาข้าว การปลูกพริกไทยร่วมกับมะพร้าว การปลูกพืชไร่ผสมกับถั่ว เป็นต้น ยังมีความหลากหลายของพืชที่ปลูกมากเท่าใดก็จะช่วยเพิ่มเสถียรภาพให้กับระบบนิเวศน์ได้มากเท่านั้น

2. การผสมผสานเลี้ยงสัตว์ ใช้หลักการผสมผสานเช่นเดียวกับการผสมผสานระหว่างพืช เนื่องจากสัตว์ชนิดหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับสัตว์อีกชนิดหนึ่งและเกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เช่น พืช และจุลินทรีย์ ตัวอย่างของการผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงหมูควบคู่กับปลา การเลี้ยงเป็ดหรือไก่ควบคู่กับปลา การเลี้ยงปลาแบบผสมผสาน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการผสมผสานการเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียวอาจจะไม่สามารถสร้างระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ได้เหมือนกับการผสมผสานการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ควบคู่กัน

3. การปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ เป็นรูปแบบการเกษตรที่สอดคล้องกับสมดุลของแร่ธาตุพลังงาน และมีการเกื้อกูลประโยชน์ระหว่างกิจกรรมการผลิตต่างๆ มากขึ้น ใกล้เคียงกับระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ระบบการปลูกพืชผสมผสานกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงเป็ดในนาข้าว การเลี้ยงหมูและปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชไร่ เป็นต้น

เกษตรธรรมชาติ (natural agriculture)

เกษตรธรรมชาติ เป็นการยึดหลักการทำการเกษตร 4 ประการคือ

1. ไม่มีการไถพรวนดิน เนื่องจากในธรรมชาตินั้นพื้นดินมีการไถพรวนโดยตัวของมันเองอยู่แล้ว โดยการขอนไชของรากพืช สัตว์ แมลงและสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ที่อยู่ในดิน กระบวนการเหล่านี้ดำเนินไปอย่างสัมพันธ์กัน โดยที่พืชรากลึกจะช่วยไถพรวนดินชั้นล่าง ส่วนพืชรากตื้นจะช่วยพรวนดินบริเวณดินชั้นบน

2. ไม่มีการใส่ปุ๋ย เนื่องจากการใส่ปุ๋ยเป็นการเร่งการเจริญเติบโตของพืชแบบชั่วคราวในขอบเขตแคบๆ เท่านั้น ธาตุอาหารที่พืชได้รับก็ไม่สมบูรณ์ ในขณะที่พืชที่ใส่ปุ๋ยมักอ่อนแอส่งผลให้เกิดโรคและแมลงได้ง่าย

3. ไม่จำกัดวัชพืช เนื่องจากงานกำจัดวัชพืชเป็นงานหนักและแม้จะคิดค้นวิธีการต่างๆ ก็ไม่สามารถทำให้วัชพืชหมดสิ้นไปได้ จึงควรยอมรับการดำรงอยู่ของวัชพืช เช่นเดียวกับการที่ธรรมชาติมิได้ประกอบด้วยพันธุ์ไม้เดียว เกษตรธรรมชาติต้องคิดค้นกฎเกณฑ์ที่วัชพืชจะควบคุมกันเอง

4. ไม่ใช่สารเคมีกำจัดวัชพืช เนื่องจากสารเคมีไม่เคยกำจัดวัชพืชได้โดยเด็ดขาดเพียงแต่หยุดได้ชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น และสารเคมีประเภทต่างๆ ยังก่อให้เกิดปัญหาหมอกพิษ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งระบบนิเวศน์และมนุษย์

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พระสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดมากกว่า 30 ปี โดยเศรษฐกิจพอเพียงนั้นประกอบด้วย 3 หลักการ และ 2 เงื่อนไข คือ (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง: 2554)

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อรองรับผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น

หลักการ 3 หลักการประกอบด้วยหลักความมีเหตุผล คือ การคิดวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด รอบคอบ ทั้งในส่วนขององค์ความรู้ในการดำเนินการ ขั้นตอนการดำเนินการ ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง ประเมินโอกาสและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักความพอประมาณ คือ การตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ อย่างพอดี บนพื้นฐานของการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อให้เกิดความสมดุลต่อตนเองและปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ

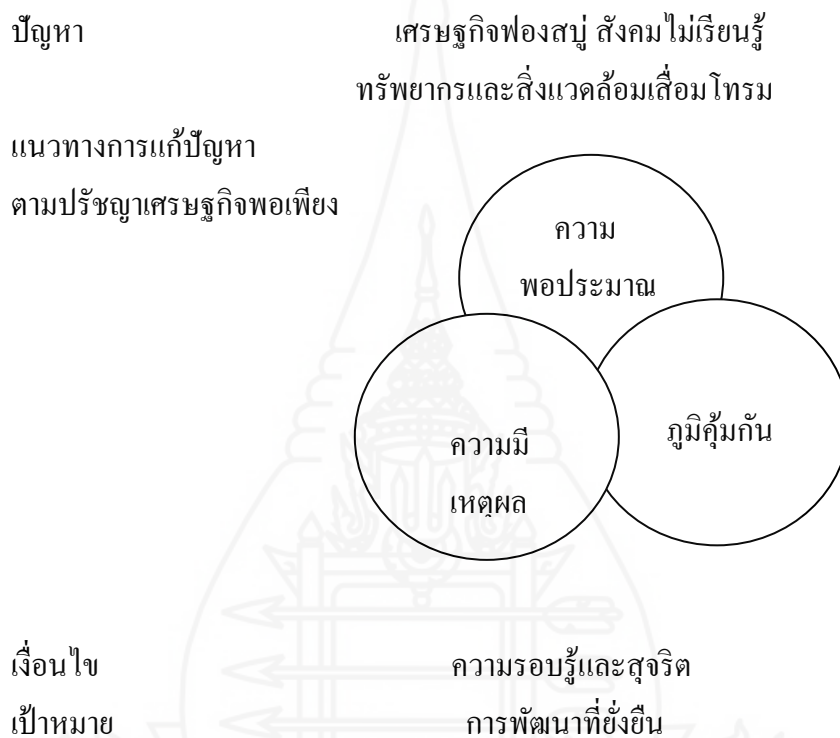
หลักการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การเตรียมการเพื่อรองรับและบริหารจัดการความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ

เงื่อนไขพื้นฐานในการดำเนินการใดๆ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนให้มีสำนึกในคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต โดยมี 2 เงื่อนไข คือ

ความรู้ คือ การศึกษาความรู้ทั้งในหลักวิชาการและหลักในการปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและดำเนินการอย่างระมัดระวังให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คุณธรรม คือ การนำจริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตมาใช้ในการดำเนินการเพื่อให้เกิดสำนึกในการดำเนินการที่ดี ซึ่งเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นมากกว่าหลักการหรือแนวทาง ทางเศรษฐกิจแต่เศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถพูดได้ว่าเป็นปรัชญาที่แสดงถึงรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนในทุกๆระดับ เพื่อให้เกิดความพร้อมในการดำเนินชีวิตภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงบนโลกนี้อย่างมีสติ มีเหตุผล มีความพอดีและมีความสุข

จากการดำเนินการของรัฐเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นสามารถแสดงให้เห็นถึงปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาของการไม่มีเสถียรภาพ ปัญหาสังคมเป็นปัญหาของความไม่รู้และพึ่งตัวเองไม่ได้ ส่วนปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของความเสื่อมโทรมและมลพิษ แนวทางการแก้ปัญหาคือการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ โดยมีเงื่อนไขของความรอบรู้และสุจริตที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าว (พงษ์พิสิฐ วิเศษกุล, 2549 : 15-15)

ภาพที่ 2.3 เงื่อนไขของความรอบรู้และสุจริตที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่มา : พงษ์พิสิฐ วิเศษกุล (2549) หน้า 15-15

สศช. ได้รวบรวมและเรียบเรียงความหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ตรัสไว้ในโอกาสต่างๆ ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนหรือระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง

หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้อย่างดี”

ส่วนประกอบที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ (สุเมธ คันดิเวชกุล อ้างถึงใน พงษ์ พิธิภูษี วิเศษกุล, 2549 : 15-15)

1. ความพอประมาณ ในการทำกิจกรรม หรือลงทุนในธุรกิจต่างๆ ต้องคำนึงถึงความสามารถด้านการบริการจัดการของผู้ลงทุน ความพร้อมของเงินทุน และเทคโนโลยี ซึ่งควรจะต้องมีประสบการณ์ในการบริหารกิจกรรม หรือธุรกิจที่ใกล้เคียงกับที่จะดำเนินการ ต้องมีเงินทุนเพียงพอ หากจะต้องยืมเงินก็เป็นส่วนน้อยและมีความมั่นใจว่าจะใช้คืนเงินกู้ได้ และต้องมีความรอบรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ใช้เป็นอย่างดี สามารถแก้ไขปรับปรุงเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง ต้องไม่ลืมว่าการใช้เงินกู้เกินความพอดี การใช้เทคโนโลยีของคนอื่น และการด้อยความสามารถในการบริหารธุรกิจและกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน สามารถก่อให้เกิดผลเสียหายกับธุรกิจได้

2. ความมีเหตุผล โดยเน้นการปรับกิจกรรมและการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับภูมิสังคม การที่ภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทยเหมาะกับการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ และประชากรมีความชำนาญเกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม มีเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สนับสนุนอาชีพเกษตรกรรม และความต้องการอาหารของโลกเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ทำให้เกษตรกรรมน่าจะเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญสำหรับประเทศ เปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมที่เราต้องพึ่งทั้งเงินทุน เทคโนโลยีและการบริหารจัดการจากต่างประเทศ พระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญด้านการเกษตรของประเทศมาโดยตลอด มีโครงการส่วนพระองค์ในพระราชวังสวนจิตรลดามากมาย ทั้งด้านการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตร แต่ทิศทางการบริหารประเทศกลับไปเน้นที่อุตสาหกรรมที่คิดว่าจะนำมาซึ่งความร่ำรวย แต่ไม่ยั่งยืน

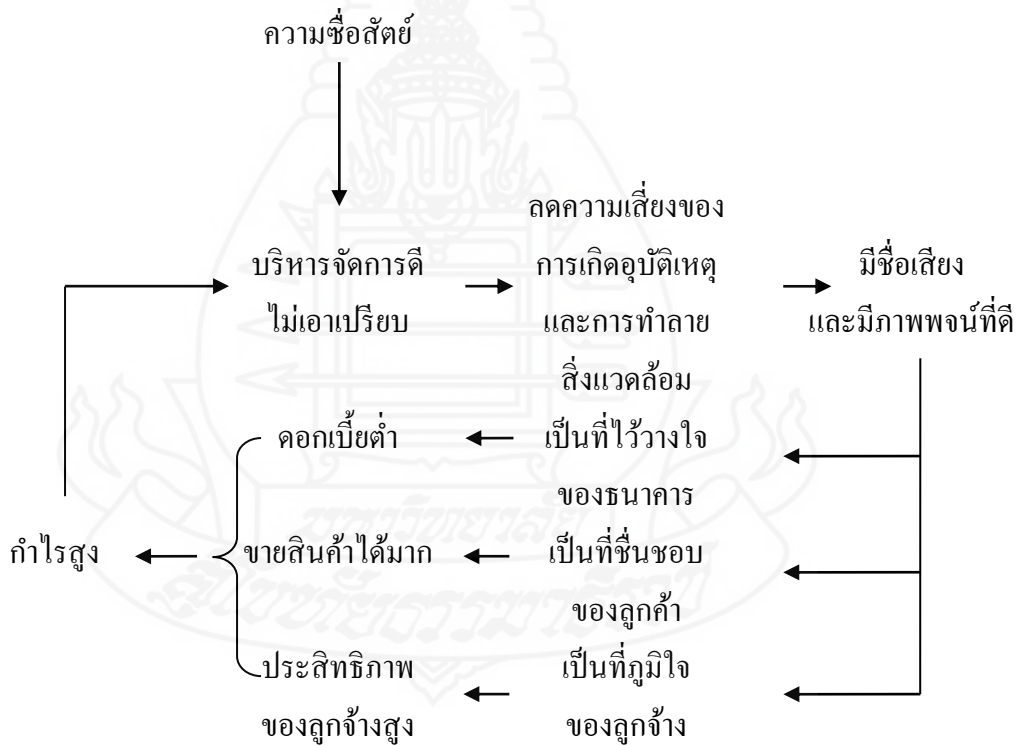
3. การมีภูมิคุ้มกัน ต้องสร้างภูมิคุ้มกันเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายทุนที่ทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศมาแล้วไม่ให้เกิดขึ้นอีก การพึ่งตนเองไม่ได้ด้านพลังงาน และการที่ไม่สามารถเรียนรู้หรือปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และต้องมีภูมิคุ้มกันความโลภของตนเองด้วย ไม่ให้ความโลภที่ต้องการเพิ่มปริมาณผลผลิต ทำให้เราต้องใช้ปุ๋ยใช้สารฆ่าแมลง

ในภาคเกษตรจนทำให้อาหารที่ใช้เลี้ยงลูกหลานของเราเป็นพิษ ลูกค้าต่างประเทศของเราต้องส่งสินค้าคืนเนื่องจากไม่มั่นใจในความปลอดภัยในการบริโภคของลูกหลานของเขา ความโลภที่ทำให้เรารับเป็นลูกหนี้จนไม่มีปัญญาใช้หนี้ได้ ต้องยกสมบัติหนี้ให้ลูกหลานของเราใช้หนี้ต่อไป

ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันเป็นสาระหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีเงื่อนไข 2 ข้อที่ผู้ที่ต้องการนำปรัชญานี้ไปใช้คือ

1. ความรอบรู้ ต้องรู้ทันโลก รู้เขารู้เรา อย่างที่ขุนหัวพูดว่า รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง เราต้องรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อที่จะปรับตัวให้ทันและได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนั้นให้ได้ ให้ทันกับเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว

2. ความซื่อสัตย์สุจริต ให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรมตลอดเวลา ข้อนี้จัดเป็นข้อที่ยากที่สุด จากบทความเรื่องทศพิธราชธรรมของสุเมธ ดันติเวชกุล (2548) อ้างถึงใน พงษ์พิสิษฐวิเศษกุล, 2549 : 15-17 ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “หลักธรรมทำตามรอยพระยุคลบาท”

ภาพที่ 2.4 ความซื่อสัตย์เป็นบ่อเกิดของกำไร

จากภาพแสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์สุจริตทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง ความซื่อสัตย์สุจริตในการดำเนินธุรกิจจะทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี ไม่ทำให้เกิดผลกระทบทางลบที่ไม่ได้คาดคิด เป็นการลดความเสี่ยงด้านการเงิน การลงทุน และการทำผิดกฎหมายต่างๆ ทั้งกฎหมายแรงงานและกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม ไม่เอาเปรียบพนักงานจนเกิดความไม่พอใจ การนัดหยุดงานหรือบั่นทอนจิตใจพนักงานจนทำงานไม่ได้เต็มประสิทธิภาพ

เนื่องจากการบริหารจัดการที่ดี การดำเนินธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์ทำให้ไม่เกิดการทุจริตด้านการเงินการบัญชี หรือเกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมจนถูกลงโทษตามกฎหมาย เกิดการสูญเสียค่าปรับและความไว้วางใจจากสาธารณะ เมื่อไม่เกิดผลทางลบก็ทำให้บริษัทมีชื่อเสียงที่ดี

การมีชื่อเสียงด้านความซื่อสัตย์สุจริตนำมาซึ่งประโยชน์ 3 ประการคือ

1. ความมั่นใจของสถาบันการเงินที่จะให้กู้เงิน เนื่องจากมีความเสี่ยงต่ำที่บริษัทที่มีความซื่อสัตย์ในการดำเนินธุรกิจจะประสบปัญหาด้านกฎหมายหรือสูญเสียลูกค้าและรายได้จากการกระทำผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรมและจริยธรรม ความมั่นใจของสถาบันการเงินทำให้บริษัทได้ดอกเบี้ยเงินกู้ที่ต่ำกว่าบริษัทที่สถาบันการเงินเห็นว่ามีความเสี่ยงด้านการดำเนินธุรกิจ

2. สาธารณชนมีความชื่นชมในการดำเนินงานจึงทำให้มีลูกค้าเพิ่ม แม้การดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์ อาจมีต้นทุนเกี่ยวกับแรงงานหรือการรักษาสิ่งแวดล้อม สูงกว่าบริษัทที่ไม่ใส่ใจศีลธรรมหรือสิ่งแวดล้อมอยู่บ้างแต่ประชาชนทั่วไปก็ยินดีสนับสนุนสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการผลิตสินค้าที่ไม่ใช้แรงงานผิดกฎหมาย

3. พนักงานของบริษัทมีความภูมิใจในบริษัท และทุ่มเทการทำงานทำให้บริษัทมีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น

จากประโยชน์ทั้ง 3 ประการจะนำมาซึ่งค่าใช้จ่ายด้านดอกเบี้ยที่ลดต่ำลง มีลูกค้าและรายได้จากการทำธุรกิจมากขึ้น และมีพนักงานที่มีประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงค่าใช้จ่ายต่อหน่วยการผลิตสินค้าและบริการต่ำลงด้วยซึ่งทั้งหมดนี้หมายถึงกำไรของบริษัทที่มีการบริหารงานโดยยึดหลักของความซื่อสัตย์

แนวทางการดำเนินธุรกิจการเกษตรระหว่างประเทศที่ยั่งยืน

การดำเนินธุรกิจการเกษตรระหว่างประเทศที่ยั่งยืนมีแนวทางดังนี้ (พงษ์พิสิษฐ์ วิเศษกุล, 2549 : 15-38)

การเข้าแทรกแซงของรัฐเกี่ยวกับสินค้าเกษตรทั่วไป

วัตถุประสงค์หลักของการเข้าแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรของรัฐบาลคือ รัฐต้องการให้เกษตรกรได้มีรายได้ที่เหมาะสม ไม่มากจนเป็นการเพิ่มค่าครองชีพให้กับผู้บริโภคหรือ

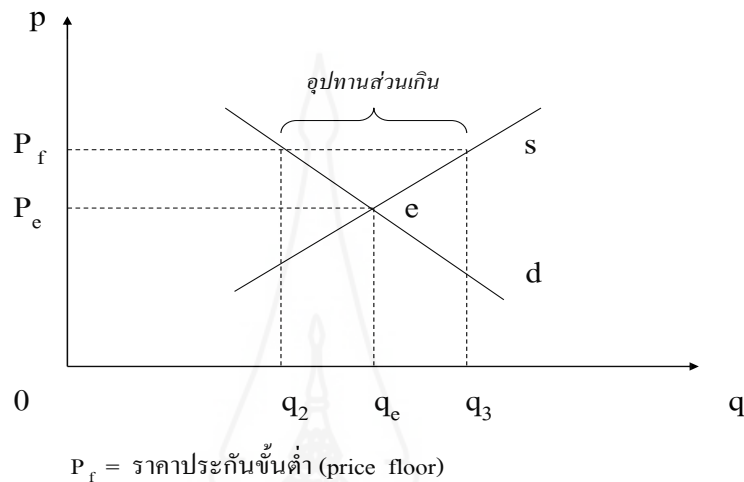
กระทบต่อการส่งออก หรือไม่น้อยจนทำให้การผลิตสินค้าเกษตรไม่คุ้มทุน ซึ่งจะส่งผลถึงปริมาณการบริโภคสินค้าเกษตรทั้งภายในประเทศและปริมาณการส่งออกด้วย ซึ่งการแทรกแซงที่พอเหมาะไม่มากหรือน้อยเกินไป ถือเป็นความพยายามของรัฐให้เกิดความยั่งยืนได้ดังนี้

1.1 การอุดหนุนด้านราคาสินค้าที่ผลิตในประเทศ เมื่อราคาสินค้าเกษตรตกต่ำและทำให้การผลิตสินค้าไม่คุ้มทุนซึ่งอาจเกิดจากปัญหาด้านอุปทาน คือการผลิตได้มากกว่าปกติทำให้ราคาสินค้าต่ำลงหรือผลิตได้น้อยกว่าปกติจนทำให้รายได้ไม่คุ้มทุน หรืออาจเกิดจากปัญหาด้านอุปสงค์ที่สินค้าเกษตรชนิดนั้นๆ เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคน้อยลงหลังจากการเริ่มการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์แล้ว เกษตรกรก็ทำอะไรไม่ได้มาก หากเกิดปัญหาด้านอุปสงค์หรืออุปทานสินค้าที่ตนได้ลงทุนปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์แล้ว เกษตรกรย่อมต้องการความช่วยเหลือจากรัฐซึ่งรัฐบาลเกือบทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยมักจะเข้าแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร

สิ่งที่รัฐบาลทำได้ก็คือ การรับซื้อใน “ราคารับประกัน” สินค้าเกษตรเพื่อนำมาเก็บไว้ในยุ้งฉางรอจนกว่าราคาสินค้าจะสูงขึ้นจึงนำสินค้านั้นออกมาขาย การกระทำเช่นนี้ของรัฐจะไม่มีผลต่อราคาสินค้าในระยะยาวเป็นเพียงการรักษาระดับราคาสินค้าให้มีราคาสม่ำเสมอเท่านั้นไม่ให้ราคาสินค้าต่ำลงมากจนทำให้เกษตรกรเดือดร้อนเป็นการทำในลักษณะเดียวกันกับการรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทระหว่างประเทศ

“ราคารับประกัน” เป็นราคาต่ำสุดที่รัฐบาลรับประกันว่าราคาสินค้าเกษตรชนิดนั้นจะไม่ต่ำไปกว่าราคานั้นอีกแล้ว การกำหนด “ราคารับประกัน” จะกำหนดให้สูงกว่าราคาที่จุดสมดุลหรือ equilibrium price เพราะในสภาวะการณ์ผิดปกติทางด้านอุปสงค์หรืออุปทานของสินค้าเกษตรชนิดใดชนิดหนึ่ง ราคา ณ จุดสมดุลหรือจุดดุลยภาพจะทำให้เกษตรกรขาดทุน รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงราคาทำให้ราคาสินค้าเกษตรสูงขึ้นจนทำให้เกษตรกรไม่ประสบปัญหาการขาดทุนอีกต่อไป แต่การประกันราคา ณ จุดที่สูงกว่าจุดดุลยภาพจะทำให้ปริมาณสินค้าเกษตรชนิดนั้นมีมากกว่าความต้องการของผู้บริโภคซึ่งรัฐบาลจะต้องเป็นผู้ซื้อสินค้านั้นไว้เอง รอให้ความต้องการของผู้บริโภคสูงขึ้นแล้วจึงนำสินค้านั้นออกมาขายในภายหลัง

การประกันราคาขั้นต่ำโดยรัฐบาลรับซื้ออุปทานส่วนเกิน

ภาพที่ 2.5 การประกันราคาสินค้าขั้นต่ำ

จากกราฟแสดงให้เห็นถึงการประกันราคาสินค้าขั้นต่ำของรัฐบาลโดยที่รัฐบาลจะรับซื้ออุปทานส่วนเกินทั้งหมด ปริมาณเท่ากับ q_2q_3 หน่วย ที่ระดับราคาเท่ากับ P_f ซึ่งนโยบายการกำหนดราคาสินค้าขั้นต่ำ (minimum price policy) รัฐบาลมุ่งที่จะช่วยเหลือเกษตรกรหรือผู้ผลิตไม่ให้ขายสินค้าเกษตรในราคาที่ต่ำเกินไป อันเป็นผลเนื่องมาจาก สินค้าเกษตรเน่าเสียง่าย กินเนื้อที่ในการเก็บรักษา สินค้าเกษตรต้องพึ่งพิงดินฟ้าอากาศผลผลิตออกได้ตามฤดูกาล เกษตรกรมีภาระหนี้สินมารวมถึงความไม่สมบูรณ์ของตลาด

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการประกันราคา คือ เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายใหญ่ เนื่องจากการประกันราคาเป็นการตั้งราคาต่อหน่วยการผลิต ผู้ผลิตรายใหญ่ที่มีผลผลิตมากย่อมได้รับประโยชน์จากราคาประกันมากด้วย ผู้เสียประโยชน์คือผู้บริโภคที่จะต้องซื้อสินค้าทางการเกษตรในราคาที่สูงกว่าราคา ณ จุดดุลยภาพ นโยบายการรับประกันราคาอาจทำให้ราคาส่งออกสินค้าเกษตรเพิ่มสูงขึ้น จนทำให้การส่งออกสินค้าเกษตรลดลงได้

1.2 การใช้กลไกของตลาดซื้อขายล่วงหน้าในการประกันราคา รัฐบาลของหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยได้พัฒนาตลาดซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรขึ้น (option market) เพื่อเป็นทางเลือกของผู้ค้านอกเหนือจากการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรปกติ (spot market) การที่มีตลาด

ซื้อขายล่วงหน้าจะทำให้เกษตรกรคาดการณ์ราคาในอนาคตเมื่อสินค้าของตนเข้าสู่ตลาดได้ และยังสามารถ “ประกันราคา” สินค้าของตนให้ได้ราคาที่สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ด้วย

กลไกของตลาดซื้อขายล่วงหน้าทำงานดังนี้ สมมติ นาย ก ชาวนาจังหวัดสุรินทร์ ปลูกข้าวในเดือนกรกฎาคมและประมาณว่าจะสามารถผลิตข้าวได้ 1,000 ตันในเดือนธันวาคม นาย ก อาจนำข้าว 1,000 ตัน นี้ไปขายในลักษณะของการทำสัญญา “option” (ทางเลือก) ในตลาดซื้อขายข้าวล่วงหน้าของเดือนธันวาคมได้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม หากราคา “หลังการเก็บเกี่ยวจริง” ในเดือนธันวาคม ต่ำกว่าราคา “option” นาย ก สามารถขายข้าวในราคา “option” ในตลาดซื้อขายล่วงหน้าได้แต่หากราคา “หลังการเก็บเกี่ยวจริง” ในเดือนธันวาคมสูงกว่าราคาที่ทำนาย ก ได้ไปทำสัญญา “option” ไว้แล้ว นาย ก ก็สามารถขายข้าวในราคาปกติได้ โดยทิ้งสัญญา “option” ที่ทำไว้ในเดือนกรกฎาคมนั้นเสีย ทำให้นาย ก สามารถขายข้าวได้ในราคาที่สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

1.3 การส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ในการผลิตภาคการเกษตร รัฐบาลได้ทำการฝึกอบรม “หมอดินอาสา” จำนวน 67,500 คน เพื่อนำความรู้เรื่องการฟื้นฟูดินโดยลดการใช้สารเคมีในการผลิตสินค้าเกษตรไปสู่เกษตรกรแล้ว 3.4 ล้านรายครอบคลุมพื้นที่ 58 ล้านไร่ และส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินจำนวน 3.6 ล้านไร่

1.4 การจำกัดปริมาณการผลิตสินค้าในประเทศ เป็นมาตรการที่สามารถทำให้ราคาสินค้าเกษตรอยู่ที่ราคาที่เหมาะสมคือการจำกัดปริมาณการผลิต ซึ่งมาตรการนี้ยังไม่มีนำมาใช้ในประเทศไทย หลักการมีอยู่ว่าหากรัฐบาลเห็นว่าราคาข้าวที่เหมาะสมอยู่ที่ 7,000 บาทต่อตัน และเห็นว่าอุปทานของข้าวที่ 7,000 บาทต่อตันคือ 11 ล้านตัน แทนที่จะเป็น 12 ล้านตันที่ราคา ณ จุดสมดุลที่ 6,000 บาทต่อตัน แทนที่จะรับซื้อที่ 7,000 บาทต่อตันแล้วทำให้เกิดการผลิตที่เกินความต้องการ รัฐบาลกำหนดมาตรการจ่ายเงิน 7,000 บาทให้เกษตรกรที่ยินยอมที่จะลดการผลิตข้าวลงทุกๆ 1 ตัน

ข้อดีของมาตรการจำกัดปริมาณสินค้าเกษตรคือ ไม่เกิดสินค้าที่เกินความต้องการ จึงเป็นการลดค่าใช้จ่ายหรือการสูญเสีย เช่น การเน่าเปื่อยของสินค้า หรือการถูกสัตว์หรือแมลงทำลายจากการเก็บสินค้าที่เกินความต้องการ

1.5 ภาษีนำเข้าและการจำกัดสินค้านำเข้า มีบางประเทศเคยตั้งกำแพงภาษีหรือจำกัดการนำเข้าสินค้าเกษตรบางชนิด เพื่อป้องกันการแข่งขันจากต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่นในอดีตไม่อนุญาตให้นำเข้าข้าวจากต่างประเทศโดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการทำให้ประเทศญี่ปุ่นมีความสามารถในการผลิตข้าวเพียงพอต่อการบริโภคเองภายในประเทศให้ได้ ผลของนโยบายนี้ทำให้ราคาข้าวที่ผลิตได้ในประเทศมีราคาสูง ทำให้เกิดแรงจูงใจให้เกษตรกรญี่ปุ่นผลิตข้าวให้มากขึ้น

ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายนี้เป็นอย่างมากคือ ชาวนาญี่ปุ่น แต่หลังจากการเจรจาการค้าเสรีของ GATT และ WTO ที่มีมาอย่างต่อเนื่องทำให้ญี่ปุ่นต้องเปิดตลาดข้าวของตนเองในที่สุด

1.6 เพิ่มความต้องการสินค้า รัฐบาลอาจซื้อสินค้าเกษตรที่ผลิตในประเทศ แล้วนำไปช่วยเหลือมิตรประเทศต่างๆ ทำให้ราคาสินค้าเกษตรในประเทศเพิ่มขึ้นได้

จากวิธีการข้างต้นต้องดำเนินการภายใต้เงื่อนไขของความพอดี หากดำเนินการมากเกินไปการส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออกอาจทำให้มีการผลิตเกินกว่าที่ระบบนิเวศจะสามารถรองรับได้ หรือมี Ecological Footprint ที่ไม่เหมาะสมได้

2. การใช้ Ecological Footprint เป็นตัวชี้วัดการค้าสินค้าการเกษตรระหว่างประเทศที่ยั่งยืน การนำเข้าสินค้าชีวมวลไม่ได้หมายความว่าประเทศไทยมีการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนแต่อย่างใด แต่การที่ค่า net footprint ของประเทศไทยมีค่าเป็นลบ แสดงถึงการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ดังนั้น จึงต้องทำให้ค่า net footprint ของประเทศไทยมีค่าเป็นบวกให้ได้ โดยจะมีการนำเข้าสินค้าชีวมวลหรือไม่ก็ตาม วิธีทำให้ค่า net footprint ของประเทศไทยมีค่าเป็นบวกทำได้ 2 วิธี ดังนี้

2.1 ลดการผลิตและบริโภคสินค้า ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ค่า net footprint เพิ่มจาก “ลบ” ไปเป็น “บวก” ได้ แต่ย่อมทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนลดลง

2.2 ผลิตและบริโภคเท่าเดิมแต่เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเฉพาะประสิทธิภาพการใช้พลังงาน วิธีนี้จะทำให้ค่า net footprint เพิ่มจาก “ลบ” ไปเป็น “บวก” ได้ แต่ไม่ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนลดลง

3. การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในธุรกิจการเกษตรระหว่างประเทศ

หากนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเพียงตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางเพื่อให้เกิดการค้าสินค้าเกษตรอย่างยั่งยืนแล้ว ต้องยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันภายใต้เงื่อนไขของความรอบรู้ รอบคอบและความซื่อสัตย์สุจริต ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ เน้นที่การลงทุนหรือการกู้เงินที่ต้องไม่ลงทุนหรือกู้เงินเกินตัว เป็นลำดับขั้นตอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป เริ่มการลงทุนในระยะจากน้อยไปหามากและต้องทราบถึงความเสี่ยงของการลงทุนและลงทุนในขนาดที่สามารถรับภาระความเสี่ยงของตนได้

3.2 ความมีเหตุผล เน้นที่การเลือกที่จะผลิตสินค้าที่สอดคล้องกับความสามารถด้านการเงินและความชำนาญด้านเทคนิควิธีการผลิตของตน ไม่พึ่งเทคโนโลยีและเงินทุนจากภายนอกมากจนเกิดค่าใช้จ่ายด้านการบำรุงรักษาเครื่องจักรและดอกเบี้ยเงินกู้มากกว่าที่จะทำให้การผลิตได้ผลกำไร

3.3 การมีภูมิคุ้มกัน ไม่ให้ความมั่งคั่งที่ความต้องการเพิ่มปริมาณผลผลิต ทำให้ต้องใช้ปุ๋ยใช้สารฆ่าแมลงในการผลิตหรือทำให้เป็นหนี้จนไม่สามารถใช้หนี้ได้

ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันเป็นสาระหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีเงื่อนไขที่ผู้ที่ต้องการนำปรัชญานี้ไปใช้ ดังนี้

ความรู้ ตัวเกษตรกรต้องรับรู้ข่าวสารข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกและของประเทศที่จะมีผลต่อความต้องการและราคาผลผลิตที่เกษตรกรจะผลิต ต้องเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศที่จะมีผลต่อผลผลิต และทราบถึงเทคนิคการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความสามารถในการลงทุนของตนเอง เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ดี

รัฐต้องมีหน่วยงานสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรเอง เพราะเกษตรกรจะเชื่อเทคนิคและวิธีการผลิตที่ประสบความสำเร็จจากเพื่อนเกษตรกรมากกว่าการเผยแพร่จากหน่วยงานของรัฐ

ความสุจริต ให้สำนึกในคุณธรรม จริยธรรมตลอดเวลา ต้องไม่หลอกลวงลูกค้าที่ทำให้ลูกค้าหมดความไว้วางใจจนทำให้เสียตลาดสินค้าไปในที่สุด

โดยสรุปแล้ว การพัฒนาประเทศก่อนปี 2540 เน้นที่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยการเพิ่มการส่งออกสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม มีผลให้อัตราเพิ่มของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง และมีการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม นั่นคือ ร้อยละ 20 ของคนที่มีรายได้น้อยที่สุดของประเทศซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรมีรายได้ลดลง ขณะที่ร้อยละ 20 ของคนที่มีรายได้มากที่สุดของประเทศหรือกลุ่มผู้ทำธุรกิจส่งออกมีรายได้เพิ่มขึ้น

ตั้งแต่ปี 2541 มีการเปลี่ยนเป้าหมายในการพัฒนาจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

การวัดผลการพัฒนาทำได้โดยใช้ดัชนีชี้วัด “ความอยู่ดีมีสุข” โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนมี “ความอยู่ดีมีสุข” ตลอดไป และในปัจจุบัน สศช. กำลังพัฒนาดัชนีชี้วัดอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ดัชนีชี้วัด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “ความอยู่เย็นเป็นสุข” เป็นต้น ในขณะที่ต่างประเทศได้มีการพัฒนาดัชนี “Ecological Footprint” ขึ้นเพื่อบ่งชี้ถึงความสามารถของประเทศใดประเทศหนึ่งที่จะผลิตสินค้าเกษตรให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนของตน และมีพื้นที่เพียงพอต่อการดูดซับของเสียที่ผลิตโดยประชาชนของตนได้หมดด้วย หากค่า “Ecological Footprint” ของประเทศใดประเทศหนึ่งมีค่าติดลบ เช่น ประเทศไทย แสดงว่าประเทศนั้นต้องใช้พื้นที่ผลิตสินค้าเกษตรและพื้นที่ดูดซับของเสียมากกว่าพื้นที่ที่ตนมีอยู่

และการที่รัฐเข้าแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร เช่น การประกันราคาข้าว ก็เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้น่าพอใจที่จะดำรงชีพ และไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพและวิถีทางการดำรงชีวิตจากการเป็นเกษตรกร ในส่วนของประเทศก็จะได้ประโยชน์ในเรื่องของการมีสินค้าเกษตรพอกับความต้องการภายในประเทศ หรืออาจมีเหลือพอต่อการส่งออกเพื่อนำรายได้เข้าประเทศได้ด้วย

การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งทำธุรกิจการค้าสินค้าเกษตรระหว่างกัน หรือการนำเข้าสินค้าเกษตรไม่ได้หมายความว่าประเทศนั้นๆ กำลังพัฒนาประเทศไปสู่ความไม่ยั่งยืน แต่จะต้องมีการประเมินผลการพัฒนาอย่างเข้มงวดและถูกต้อง หากการผลิตและการค้าระหว่างประเทศทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมหรือทำให้เกิดปัญหาทางสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำทางรายได้หรือการแบ่งสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม ก็จะต้องมีมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่รัฐบาลจะนำมาใช้เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นดังกล่าวได้

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยความพอประมาณในการลงทุน การมีเหตุผลในการตัดสินใจในการผลิตหรือทำธุรกิจการค้าระหว่างประเทศตามความสามารถของตน และการมีภูมิคุ้มกันที่จะไม่โลภ แต่จะตัดสินใจด้วยเหตุผลและความพอประมาณ ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความรอบรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและการตลาดทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตในการดำเนินชีวิตและทำธุรกิจด้วย

เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้ผู้ผลิตหรือผู้บริโภค สามารถเริ่มต้นผลิตหรือบริโภคภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน นั่นคือ หลักในการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเองและลดภาวะการเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 และแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 (นาถพงศ์ พัฒนาพันธ์ชัยและคณะ 2551)

สาระสำคัญของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและต่างประเทศส่งผลต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง มีประเด็นสำคัญ คือ

เกษตรอินทรีย์เป็นเกษตรที่ใช้หลักพึ่งพาความสมดุลตามธรรมชาติอย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสรรค้ให้เกิดระบบนิเวศการเกษตรที่ยั่งยืน สามารถให้ผลผลิตที่ดีในสภาพแวดล้อมที่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง อย่างยั่งยืน ผสมผสานระบบการเกษตรทุกระบบที่ส่งเสริมและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ เพื่อผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค โดยใช้หลักการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ในระบบนิเวศเกษตรให้เกิดการผสมผสานเกื้อกูลกันและกันอย่างเป็นองค์รวม มีการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลีกเลี่ยงการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก ระบบนิเวศเกษตรและใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นชีวภัณฑ์และสารอินทรีย์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิต รวมทั้งสารอินทรีย์ที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ปฏิเสธปัจจัยที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ รวมทั้งพันธุ์ที่ผ่านการปรับเปลี่ยนทางพันธุวิศวกรรม

เกษตรอินทรีย์มีประโยชน์ต่อทั้งตัวผู้ผลิต ผู้บริโภคและต่อประเทศ

1.1 เกษตรอินทรีย์เป็นการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้สมบูรณ์ ทำให้ห่วงโซ่อาหารที่ถูกทำลายไปโดยสารเคมีกลับฟื้นคืนมา ยังเป็นการลดต้นทุนการผลิต ทำให้เกษตรกรที่ยากจนสามารถปลดปล่อยหนี้สินให้ลดลงและหมดไปและยังทำให้ประชาชนมีอาหารที่เกิดจากธรรมชาติบริโภค

สามารถขายผลผลิตในราคาสูงกว่าผลผลิตจากการผลิตโดยใช้สารเคมีทั้งในตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ ประสิทธิภาพการผลิตต่อพื้นที่เพิ่มมากขึ้นในระยะยาว เพราะดินได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.2 ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทำให้อัตราการป่วยไข้และเสียชีวิตของประชาชนทั้งประเทศลดจำนวนลงและประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น ทำให้รัฐสามารถประหยัดงบประมาณในการรักษาพยาบาลลงได้

1.3 สามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ประหยัดเงินตราต่างประเทศ และสามารถสร้างงานและรายได้ให้กับคนไทยที่ผลิตปุ๋ยชีวภาพและสารธรรมชาติกำจัดศัตรูพืชได้ด้วย

1.4 การแก้ไขปัญหาการส่งออกสินค้าการเกษตรที่มีสารเคมีเป็นพิษเจือปนและถูกประเทศผู้นำเข้ากีดกันการนำเข้าสินค้าการเกษตรจากประเทศไทย

1.5 ลดภาระงบประมาณของรัฐในการดำเนินการควบคุมตามกฎหมายและตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิตการเกษตรลงหลายพันล้านบาทต่อปี

1.6 กระบวนการและขั้นตอนการปรับเปลี่ยนจากเกษตรเชิงเดี่ยวไปสู่เกษตรอินทรีย์

1.7 ปรับไปสู่เกษตรผสมผสานเพื่อให้มีความหลากหลายและฟื้นฟูระบบนิเวศการผลิต ลดการซื้อปัจจัยการผลิตเคมี และลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร

1.8 เข้าสู่ระบบเกษตรปลอดสารพิษ โดยงดการใช้สารเคมีสังเคราะห์กำจัดวัชพืช และฮอร์โมนสังเคราะห์และใช้ปุ๋ยเคมีได้ไม่เกิน 20 กิโลกรัมต่อไร่ และ

1.9 เปลี่ยนไปสู่ระบบเกษตรปลอดสารเคมี หรือระบบเกษตรอินทรีย์จึงนำไปสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

จัดตั้งองค์การเครือข่ายเกษตรอินทรีย์และระบบสหกรณ์ เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประหยัดและมีพลังในการต่อรองและพัฒนาไปสู่ระดับสากล

1.10 ดำเนินธุรกิจในการแปรรูปผลผลิต เพื่อขายในประเทศและต่างประเทศ

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยมีปัจจัยสนับสนุนจาก

1. ความตระหนักของประชาชนถึงอันตรายของสารพิษตกค้างในอาหารเนื่องจากได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของโรคมะเร็งที่มีผลมาจากการบริโภคสารพิษตกค้าง โดยเฉพาะสารกำจัดศัตรูพืชและสัตว์ทำให้ประชาชนบางส่วนหันมาบริโภคพืชผักปลอดสารพิษมากขึ้น

2. ราคาปัจจัยการผลิตการเกษตรเพิ่มสูงขึ้นมาก ในช่วง 6-7 ปีที่ผ่านมาเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันทำให้เกษตรกรหาทางเลือกในปัจจัยการผลิตแทนสารเคมีสังเคราะห์

3. ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมที่ถูกปนเปื้อนจากสารพิษทางการเกษตร สารพิษทางการเกษตรทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ ดินและน้ำเสื่อมโทรม และเกิดศัตรูพืชระบาดมากขึ้น รวมทั้ง

4. การเพิ่มขึ้นของข้อจำกัดในการส่งออกสินค้าการเกษตรแบบดั้งเดิม เนื่องจากการยกระดับมาตรฐานด้านสุขอนามัยของการนำเข้าสินค้าเกษตร

5. ความต้องการสินค้าอินทรีย์ของตลาดต่างประเทศที่เป็นคู่แข่งกับประเทศไทยเพิ่มขึ้น และราคาผลผลิตอินทรีย์ในต่างประเทศสูงกว่าราคาผลผลิตธรรมดาถึงร้อยละ 20-30 ดังนั้น การพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อบริโภคในประเทศและเพื่อการส่งออกจึงเป็นเกษตรกรรมทางเลือกใหม่ของเกษตรกรไทย

จากการวิเคราะห์สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย พบว่า การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทยที่ผ่านมามีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกัน 2 รูปแบบ คือ

1. การเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน คือ รูปแบบการเกษตรแบบพึ่งพาตนเองเป็นหลักและยึดตามวิถีธรรมชาติ ซึ่งต้องอาศัยความศรัทธาและเชื่อมั่นในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นเป้าหมายหลัก และค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เน้นการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีทุกชนิดที่เหลือเมื่อมีปริมาณมากพอจึงขายสู่ตลาดท้องถิ่น แต่ไม่เน้นการอ้างอิงมาตรฐานหรืออาจมีการตรวจรับรองแบบง่ายๆ ในท้องถิ่นซึ่ง

ภาคเอกชนจะเข้ามาต่อยอดเครือข่ายไปสู่ปลายน้ำ นอกจากนี้ยังมองเกษตรอินทรีย์เป็นวิถีชีวิตและนำไปสู่ความสงบสุขทางด้านจิตใจ โดยที่ไม่มองเกษตรอินทรีย์เพียงแต่กายภาพเท่านั้น

2. การเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ที่ผลิตเพื่อการจำหน่ายตามกระแสความต้องการของผู้บริโภค เป็นระบบการผลิตที่มีการวางแผนการผลิตเพื่อขายสู่ตลาดภายในประเทศและต่างประเทศเป็นเป้าหมายหลัก มีการกำหนดแผนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เป็นไปตามมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้ เกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของสหกรณ์ บริษัทธุรกิจการเกษตรเพื่อการส่งออก และเกษตรกรในโครงการของรัฐบาล ลักษณะของผู้ผลิตผู้ประกอบการที่ทำการเกษตรอินทรีย์มีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ผู้ผลิตที่ทำฟาร์มแบบเดี่ยว ซึ่งเป็นเกษตรกรรายย่อยที่ทำการผลิตภายในครอบครัวหรือเป็นพื้นที่เพาะปลูกที่ดำเนินการโดยเอกชนและผู้ผลิตหลายรายรวมกันเป็นกลุ่มแบบโครงการ ซึ่งปัจจุบันผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์เกือบทั้งหมดจะรวมกลุ่มกันมากกว่าทำฟาร์มแบบเดี่ยว แต่มีเพียงไม่กี่กลุ่มที่จดทะเบียนเป็นสหกรณ์หรือองค์กร

ดังนั้น ในการพิจารณาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในอนาคต ทั้งการประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและภัยคุกคาม รวมทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาจำเป็นต้องพิจารณาบนพื้นฐานของรูปแบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่แตกต่างกันใน 2 รูปแบบดังกล่าวด้วย

แนวคิดและหลักการ

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ มีแนวคิดและหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

ยึดแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางและบูรณาการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาคน ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต สุขอนามัย และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย 3 ด้านคือ

1) ด้านผู้ผลิตหรือเกษตรกรที่เน้นการผลิตตามวิถีพื้นบ้าน สามารถพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีสุขภาพดีและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีกินมีใช้ และมีความสุขจากการทำการเกษตรในรูปแบบอินทรีย์และระบบนิเวศน์รอบตัวคนได้รับการฟื้นฟูและมีสภาพแวดล้อมที่ดี ขณะเดียวกันเกษตรกรที่มีการผลิตในเชิงพาณิชย์สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและแข่งขันได้

2) ด้านผู้บริโภค ได้บริโภคอาหารที่มีคุณค่าและปลอดภัย ปราศจากสารเคมี มีราคาที่เป็นธรรม มีสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

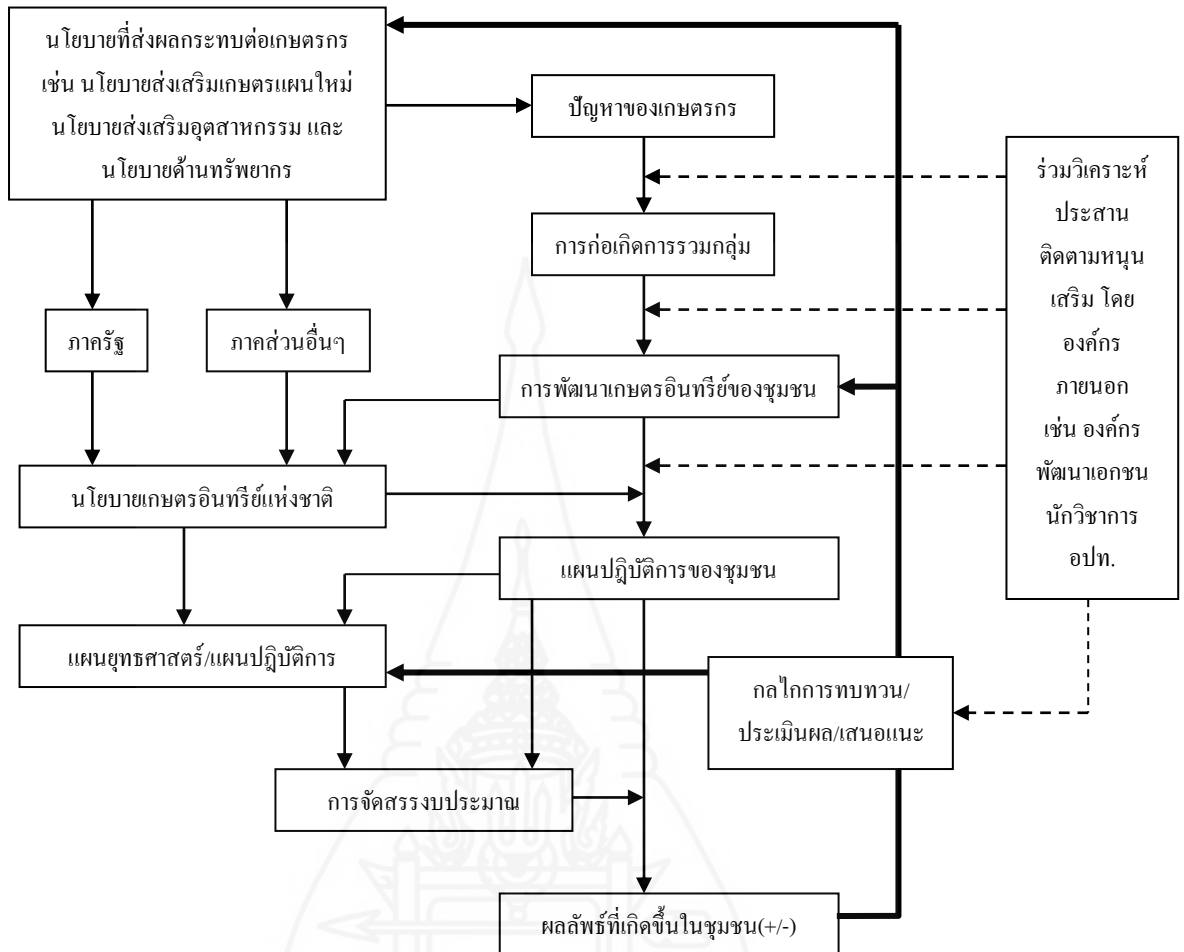
3) ด้านผู้ประกอบการที่สามารถเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

แนวทางการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาเกษตรอินทรีย์จะอยู่บนพื้นฐานการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีนัยครอบคลุมแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ธุรกิจ จนถึงระดับรัฐ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอดี มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันของแต่ละคนซึ่งมีไม่เหมือนกัน รวมทั้งความแตกต่างกันของภูมิสังคมแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของเกษตรกรและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อยในการตัดสินใจปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ด้วยความมีเหตุผล และความพอประมาณของเกษตรกรแต่ละราย ซึ่งกระบวนการผลิตจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความรู้ คุณธรรม ความรอบคอบ ระมัดระวัง อันจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกษตรกรเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ควรเป็นไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มต้นจากการสร้างพื้นฐานความเป็นอยู่ของครอบครัวให้พอมี พอกิน พอใช้ก่อน เมื่อเกษตรกรสามารถพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งแล้วจึงค่อยพัฒนาเป็นการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มช่วยเหลือพึ่งพากันและร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ แล้วจึงพัฒนาเป็นการผลิตเชิงการค้าและขยายเครือข่ายเชื่อมสู่การค้าระดับประเทศและการค้ากับต่างประเทศต่อไป

เน้นการดำเนินงานในเชิงบูรณาการการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ

แนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในเชิงบูรณาการจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการที่เชื่อมโยงกันทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับการผลิต การตลาด มาตรฐาน รวมถึงเน้นการทำงานที่เป็นเอกภาพระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายเกษตรกรและศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน โดยมีการระดมความคิดเห็นจากผู้ได้รับผลกระทบและมีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อกำหนดนโยบายและมาตรการในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยมี กรอบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ระดับชุมชน ดังนี้

ภาพที่ 2.6 กรอบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ระดับชุมชน

ที่มา: สำนักนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ข้อเสนอบูรณาการยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ

ในการพัฒนาการเกษตรของประเทศจำเป็นต้องมีการพัฒนาไปสู่ความสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความมั่นคง โดยนโยบายจะมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างภาคเกษตรให้เกิดขบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของเกษตรกร โดยมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในขณะเดียวกันเป็นการปรับโครงสร้างภาคเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สร้างมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรทั้งในด้านอาหารและพืชพลังงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการ

แข่งขันของภาคเกษตรและลดการนำเข้าพลังงาน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากขบวนการผลิตของเกษตรกรด้วยการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการเกษตร ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกร รวมทั้งลดผลกระทบด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันมีศักยภาพในการแข่งขันในเชิงพาณิชย์ในตลาดส่งออกเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ อย่างไรก็ตามนโยบายการพัฒนาเกษตรในด้านต่างๆ ทั้งการส่งออก การผลิต พืชพลังงานจำเป็นต้องมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาการเกษตรในวัตถุประสงค์อื่นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

ในการบูรณาการยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์นั้น เนื่องจากการเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบันของไทยแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้านและกลุ่มเกษตรอินทรีย์ในเชิงพาณิชย์ ดังนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ของทั้ง 2 กลุ่ม รวมทั้งการพิจารณาเชื่อมโยงบทบาทสำคัญของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติในเชิงบูรณาการที่ประกอบด้วยยุทธศาสตร์สำคัญ 4 ยุทธศาสตร์หลัก คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม

เพื่อเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำอย่างบูรณาการทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และมีการบริหารจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ โดยมีแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมทั้งห่วงโซ่อุปทาน การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน

เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการทำเกษตรของเกษตรกรรายย่อยจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ และสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรที่ดำเนินเกษตรอินทรีย์ โดยการเชื่อมโยงเครือข่าย การสร้างกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ร่วมกัน โดยมีแนวทางที่สำคัญ คือ การพัฒนาการผลิตและสร้างเครือข่ายสู่การพึ่งตนเอง และการพัฒนาช่องทางการตลาดรองรับผลผลิตส่วนเกิน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างศักยภาพการเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์สู่สากล

เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ทั้งในรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการให้มีความเข้มแข็ง และยกระดับมาตรฐานและระบบการตรวจรับรอง รวมทั้งการ

พัฒนาระบบและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทางการค้าและการตลาด และการจัดระบบการบริการเพื่อการส่งออก เพื่อขยายศักยภาพการผลิตเพื่อการจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีมาตรการสำคัญคือ การพัฒนาการผลิตและเครือข่ายทั้งระบบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาระบบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และการพัฒนาตลาดสู่สากล

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไทย เพื่อสร้างความร่วมมือและเชื่อมโยงในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบและเอกภาพในการบริหารจัดการ โดยมีมาตรฐานสำคัญ คือ การกำหนดกลไกระดับนโยบายในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์และการจัดระบบการประสานความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การรวมพลังของทุกภาคส่วน

แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร

การเกษตรของไทยจะเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกร โดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิต ใช้หลักพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศทั้งปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา พัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานและสร้างภูมิคุ้มกันในการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ หรือวิสาหกิจชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อช่วยเหลือด้านการตลาด โดยสร้างเครือข่ายของสถาบันเกษตรกรที่เข้มแข็ง ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทำงานแบบบูรณาการ สนับสนุนซึ่งกันและกันเป็นตัวขับเคลื่อน สร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองให้แก่เกษตรกรทั้งด้านวิชาการ ทูบ และการตลาด โดยแบ่งเกษตรกรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. เกษตรกรรายย่อย คือ เกษตรกรที่มีที่ดินน้อย ไม่สามารถจ้างแรงงานได้และยากจนเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิต ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

2. เกษตรกรก้าวหน้า และเกษตรกรเชิงพาณิชย์ เน้นอำนวยความสะดวกในการพัฒนาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพแผนการพัฒนาการเกษตร ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) สำนักงานนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร การผลิต สร้างมูลค่าเพิ่ม

และเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าเกษตร ปรับปรุงและจัดระบบการตรวจสอบ รับรองคุณภาพสินค้าให้มีมาตรฐาน น่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ โดยให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเชื่อมโยงสู่การพัฒนาตลอดห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากาเกษตร

ยุทธศาสตร์การพัฒนากาเกษตร 4 ด้าน คือ

1. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร โดยการขยายโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งภาคการผลิต การตลาด การให้ความรู้วิชาการใหม่ๆ การดำเนินมาตรการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร สนับสนุนพันธุ์ดีเพื่อเพิ่มผลผลิตและอื่นๆ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรบางส่วนทำการเกษตรในแนวทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

2. ส่งเสริมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรสามารถสร้างอาชีพ องค์กรเกษตรกร มีความเข้มแข็ง และมีภูมิคุ้มกัน สร้างเครือข่ายชุมชนบนฐานความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพ โดย

ส่งเสริมการทำเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ สำหรับเกษตรกรรายย่อยใช้ปราชญ์ชาวบ้านที่สร้างสมประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและทำการเกษตรจนประสบความสำเร็จถ่ายทอดประสบการณ์และสร้างเครือข่ายให้กับเกษตรกรยากจน เกษตรกรรายย่อย สร้างโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพและเสริมสร้างทักษะต่างๆ ทางเกษตรต่อเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และชุมชน ให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหารและการดำรงชีวิตในระดับครัวเรือน

ปฏิบัติตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ส่งเสริมและสนับสนุนงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ส่งเสริมการบริหารจัดการรวมทั้งการอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งให้มีการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงให้แก่เกษตรกรเชิงพาณิชย์และเกษตรกรก้าวหน้า

1) พัฒนาอาชีพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร พัฒนาสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถทางการเกษตรของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน มีแผนการเกษตรที่มีรูปแบบเฉพาะของชุมชน เลือกผลิตและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชน รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย โดยใช้เครือข่ายการพัฒนากาบนฐานความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเกษตรแก่เกษตรกรและองค์กรการเกษตรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างคุณภาพและศักยภาพของเกษตรกรไปสู่สังคมเกษตรที่เข้มแข็ง โดยการสนับสนุนให้เกษตรกรจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของตนเองและจัดทำเป็นแผนของชุมชน มีการประชุม สัมมนาแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขรวมทั้งสนับสนุนให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับชาติ

ส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร สนับสนุนให้ผลิตสินค้าได้มาตรฐาน ส่งเสริมสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน ให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยใช้ขบวนการวิสาหกิจชุมชนเชื่อมโยงกับตลาด รวมทั้งส่งเสริมสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งให้พัฒนาเข้าสู่การลงทุนธุรกิจการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

สร้างจิตสำนึกทางการเกษตรให้กับยุวเกษตรกร เพื่อให้มีความรักในอาชีพเกษตรตั้งแต่วัยเยาว์ เน้นผู้มีอายุต่ำกว่า 25 ปีลงไป รวมกลุ่มกันผลิตสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าสูง สามารถยึดเป็นอาชีพได้และสร้างเครือข่ายเพิ่มขึ้น

ส่งเสริมการทำเกษตรและพัฒนาอาชีพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และใช้เวลาในการประกอบอาชีพเกษตร

สร้างระบบประกันความเสียหายของการผลิต ส่งเสริมให้เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเศรษฐกิจการเกษตรอย่างรวดเร็วและทั่วถึง ผลักดันให้เกิดการประกันพืชผลรวมทั้งส่งเสริมการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

เร่งรัดการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร อย่างต่อเนื่องและเป็นธรรมทั้งหนี้สินที่เกิดจากโครงการของรัฐ หนี้สินนอกระบบและหนี้สินอันเกิดจากภัยธรรมชาติ

1) จัดที่ดินทำกินและการใช้ประโยชน์ กระจายสิทธิ์และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินที่เหมาะสมกับอาชีพและขนาดของครอบครัว

2) สร้างรายได้เสริมนอกภาคเกษตร สนับสนุนการดำเนินงานและเพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวใหม่และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิม ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น

การพัฒนาสินค้าเกษตร

โดยการปรับโครงสร้างภาคการเกษตร คือ การพัฒนาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐาน ปัจจัยการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยการเชื่อมโยงและบูรณาการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาควบคู่ไปกับการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนและการปฏิรูปธุรกิจผสมผสานกับเทคโนโลยีพื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อน รวมทั้งการปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งไปสู่สินค้าอีกชนิดหนึ่งที่ทำให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากว่าเดิม ให้ความสำคัญกับระบบควบคุมคุณภาพและตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรและอาหารให้ได้มาตรฐาน สร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค โดยมีแนวทางการพัฒนาและสนับสนุนสินค้าเกษตรที่มีโอกาสและสร้างรายได้ โดยการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและรวดเร็ว โดยการควบคุมการผลิต การปรับกลไกการผลิตให้ผลผลิตออกนอกฤดูฤดูกาล รวมถึงการบริหารจัดการด้านการตลาด และการจัดการราคาให้เกิดความเป็นธรรม ขยายการส่งออก การเพิ่มผลิตภาพ และการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อควบคุมผลผลิตให้เหมาะสมกับตลาดโดยการรักษาตลาดเดิมให้มั่นคง และผลักดันการขยายตลาดสินค้าเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูปในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

- 1) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เน้นการลดต้นทุนการผลิต
- 2) ส่งเสริมการใช้ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสม ทั้งด้านพันธุ์ ปุ๋ย

และการกระจายทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรในระดับชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตร เช่น โรงปุ๋ยอินทรีย์ชุมชน และเครื่องจักรกลการเกษตรพื้นฐาน

- 3) ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรและอาหาร นวัตกรรมท้องถิ่นและ

เทคโนโลยีที่เหมาะสมควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการผลิตทั้งด้านปัจจัยการผลิต เครื่องจักร เครื่องมือทางการเกษตร การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ การถนอมอาหาร การตลาดตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยเชื่อมโยงความรู้ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร

- 4) สร้างมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ จากการแปรรูปและปรับปรุงคุณภาพ เช่น

ข้าวอินทรีย์ ข้าวหอมมะลิและพืชผัก โดยการจัดทำมาตรฐานสินค้า สร้างตราสัญลักษณ์สินค้า พัฒนาระบบมาตรฐานการตรวจสอบรับรองคุณภาพและผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยต่อสารพิษ ได้รับการส่งเสริมการผลิตสินค้าปลอดภัย ส่งเสริมระบบการผลิตอาหารปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ ผลักดันให้มีการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาและการคุ้มครองสิทธิบัตรพันธุกรรม

- 5) พัฒนาด้านการตลาดตลอดห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ โดย พัฒนา

ระบบตลาดและบริการ ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี พัฒนาระบบเครือข่ายเชื่อมโยงศูนย์

รวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ พัฒนาระบบขนส่ง เก็บรักษา และรวบรวมผลผลิต หลังการเก็บเกี่ยว พัฒนาระบบฐานข้อมูลสินค้าเกษตรและการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชนและผู้ให้บริการ

6) ส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ จัดให้มีกลไกการปรับเปลี่ยนและเพิ่ม ประสิทธิภาพในการแข่งขันของสินค้าเกษตร ส่งเสริมการร่วมมือภายใต้กรอบพหุภาคี และการ สร้างบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศ ให้เป็นภาคีการพัฒนาสินค้าเกษตรและอาหาร พัฒนาและ เร่งรัดการปรับกฎระเบียบและกฎหมายด้านสินค้าเกษตรและอาหารระหว่างประเทศ

1. การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร

เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนทรัพยากรธรรมชาติที่ถือว่าเป็นทรัพยากรการเกษตรที่สำคัญ คือ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรประมง จัดเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาการใช้ทรัพยากรเหล่านี้เป็นฐานการผลิตหลัก โดยมีแนวทางในการพัฒนา คือ พื้นฟูทรัพยากรดินและการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ อย่างเป็นระบบ บริหารจัดการทรัพยากรประมงเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรให้เป็น แหล่งที่อยู่อาศัยและขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและ จัดการทรัพยากรประมงในพื้นที่รอบๆ ชุมชน

2. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อื่นๆ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการให้ ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยการเสริมสร้าง และพัฒนาขีดความสามารถในการทำงาน มีการบริหารจัดการภาครัฐให้โปร่งใส กระจายอำนาจการ บริหารจัดการสู่ภูมิภาค ท้องถิ่นและชุมชน รวมถึงปรับบทบาทหน่วยงานให้ชัดเจนและไม่ซ้ำซ้อน เพื่อให้สามารถดำเนินภารกิจที่สนับสนุนเชื่อมโยง เกื้อกูล และประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน อย่างเหมาะสมและสมดุล

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11

(ลดาวัลย์ คำภา : วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมาธิราช ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 มีนาคม 2555)

มุ่งให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและ ยั่งยืน การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและ ยั่งยืน โดยมียุทธศาสตร์หลักในการพัฒนา 6 ด้าน คือ

1. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่กับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและสร้างโอกาสในชีวิตให้แก่ตนเอง การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจก และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ การเสริมสร้างพลังให้กับทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคม และมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี รวมทั้งการสานสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้มีความร่วมมือและตระหนักถึงผลประโยชน์ของสังคม และเสริมสร้างการบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส มีระบบตรวจสอบและการรับผิดชอบที่รัดกุม

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างและการกระจายตัวประชากรให้เหมาะสม การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีความรู้คู่กันต่อการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม

3. ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคการเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน การเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคการเกษตร การสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรตลอดจนห่วงโซ่การผลิต การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร การสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพัฒนาพลังงานชีวภาพในระดับครัวเรือนและชุมชน การสร้างความมั่นคงด้านพลังงานชีวภาพเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศและความเข้มแข็งภาคการเกษตร รวมทั้งการปรับระบบการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน

4. ยุทธศาสตร์การปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการปรับ โครงสร้างเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน โดยใช้ปัญญา ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ เป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อน ภายใต้การสร้างปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวยและมีบรรยากาศในการแข่งขันที่เป็นธรรม พร้อมทั้งสร้างโอกาสจากปัจจัยภายนอกให้เกิดให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประเทศเมื่อเกิดความผันผวนจากปัจจัยภายนอกประเทศ รวมทั้งจะต้องสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในประเทศเป็นสำคัญ

5. ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ภายใต้กรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคต่างๆ การพัฒนาฐานการลงทุนโดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับอนุภูมิภาค การสร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การเข้าร่วม

ภาคีความร่วมมือระหว่างประเทศและภูมิภาคภายใต้บทบาทที่สร้างสรรค์ การสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจในภูมิภาคด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเคลื่อนย้ายแรงงาน และการส่งเสริมแรงงานไทยในต่างประเทศ การมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการสร้างสังคมนานาชาติที่มีคุณภาพชีวิต ป้องกันภัยจากการก่อการร้ายและอาชญากรรม ยาเสพติด ภัยพิบัติ และการแพร่ระบาดของโรคภัย การเสริมสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างประเทศในการสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรมและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งเปิดรับความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศที่ไม่แสวงหากำไร การเร่งรัดการใช้ประโยชน์จากข้อตกลงการค้าเสรีที่มีผลบังคับใช้แล้ว การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นฐานการลงทุนในเอเชีย และเป็นฐานความร่วมมือในการพัฒนาภูมิภาค รวมทั้งการปรับปรุงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีการพัฒนาภายในประเทศตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น

6. ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศเพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การยกระดับขีดความสามารถในการรองรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้สังคมมีภูมิคุ้มกัน การเตรียมความพร้อมรองรับกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ การสร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมและวิกฤตจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มบทบาทประเทศไทยในเวทีประชาคมโลกที่เกี่ยวข้องกับกรอบความตกลงและพันธกรณีด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ การควบคุม และลดมลพิษรวมทั้งการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและเป็นธรรมอย่างบูรณาการ

สรุปได้ว่า การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกัน ในมิติต่างๆ โดยใช้แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งขยายและนำทุนของประเทศที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกันทุกด้าน โดยเฉพาะการสร้างฐานทางปัญญาเพื่อสร้างคนและสังคมที่มีคุณภาพ รักษาความยั่งยืนของภาคเกษตรและความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน พร้อมก้าวเข้าสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีแบบแผนการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างรู้เท่าทัน รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลและความสมานฉันท์ในทุกภาคส่วนและทุกระดับ เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและสมดุล มุ่งสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นธรรม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาด

กูริปัญญา เกิดศรี (2553) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน : กรณีศึกษา ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแต่ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำชุมชนและผู้นำเกษตรกร ตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาวะผู้นำ ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่างเกษตรกร การประสานงาน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และตัวแปรที่ใช้ในการพยากรณ์ในการอธิบายความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดินมี 4 ตัวแปรที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 เมื่อวัดจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุ (β) ซึ่งพยากรณ์ความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ดีที่สุดและมีผลในทางบวกต่อความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจ ภาวะผู้นำ และการประสานงานตามลำดับ ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐไม่สัมพันธ์และไม่ช่วยในการอธิบายความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากผลงานวิจัยผู้วิจัยได้เสนอแนะเอาไว้ว่า ควรจะต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่สนใจหรือกลุ่มเป้าหมายอย่างจริงจัง ภาครัฐควรมีความต่อเนื่องในการให้ความสนับสนุนและตอบสนองความต้องการและภูมิปัญญาของชุมชน และจะต้องมีการวางแผนร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ และมีการทำงานร่วมกันเชิงบูรณาการ

วรรณณา ผลทวี (2556) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากนโยบายจํานำข้าวต่อเกษตรกรผู้ทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การเลือกรูปแบบข้าวหอมมะลิของเกษตรกร สาเหตุหลักมาจากการให้ความสำคัญต่อผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับจากการผลิต เช่น หากเกษตรกรให้ความสำคัญกับผลตอบแทนในรูปตัวเงินเป็นหลัก เกษตรกรจะไม่เลือกการผลิตข้าวในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ แต่หากเกษตรกรให้ความสำคัญกับสุขภาพที่ดี และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนมากกว่าผลตอบแทนในรูปตัวเงินเกษตรกรจะมีแนวโน้มในการเลือกผลิตข้าวในรูปแบบเกษตรอินทรีย์มากกว่าเกษตรกรเคมี นอกจากการเกิดต้นทุนแฝงในการผลิตข้าวหอมมะลิแต่ละรูปแบบแล้วยังรวมถึงความเคยชินของเกษตรกรก็จัดเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเลือกรูปแบบการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรด้วย

อรรณพ เรื่องกัลปวงศ์ และคณะ(2555) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปผักและผลไม้ในกลุ่มภาคกลางตอนล่าง พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ทางการตลาด รองลงมาคือคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหาร ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ผู้ประกอบการที่มีเงินทุนและจำนวนแรงงานต่างกันมีความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปผักและผลไม้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

นาถพงศ์ พัฒนาพันธ์ชัยและคณะ (2551) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ชุมชนและสรุปประสบการณ์ของชุมชนต้นแบบในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในระดับชุมชน ไว้ดังนี้

ปัญหาทางเศรษฐกิจทรัพยากรเสื่อมโทรม และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาที่ผ่านมา โดยที่การพัฒนาเกษตรเชิงเดี่ยวที่มุ่งเน้นการค้าการส่งออก ได้กลับมาสร้างปัญหากับชุมชนเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่ปัญหาด้านทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นในขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำและไม่เป็นธรรม นำมาสู่ปัญหาหนี้สินสะสมเพิ่มพูนจนเกิดการสูญเสียที่ดินทำกิน นับเป็นปัญหาที่เป็นรูปธรรมอันดับต้นๆ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดในทุกชุมชน ตามมาด้วยปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ จากการปรับเปลี่ยนมาสู่พืชเศรษฐกิจ ปัญหาทางสุขภาพและความเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีในระบบการผลิต ปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหาร ไปจนถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชุมชนทำให้ความเกื้อกูลกันลดลง กลายเป็นวิถีต่างคนต่างอยู่ นำมาสู่ความไม่มั่นคงของชุมชนในที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสูญเสียต่อการล่มสลายของชุมชนเกษตรกรรม เมื่อคนรุ่นใหม่ต่างหันหน้าเข้าสู่เมืองเพื่อกลายเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม

การตระหนักถึงปัญหาของชุมชนและการชวนคิดวิเคราะห์จากนักพัฒนา ปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่การก่อเกิดรวมกลุ่ม เมื่อปัญหาเกิดขึ้นจนถึงจุดที่สร้างให้เกิดความตระหนักกับคนในชุมชนแกนนำชาวบ้านบางส่วนจึงได้เริ่มชักชวนกันพูดคุยปัญหาที่เกิดขึ้นประกอบกับการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และชวนกันคิดวิเคราะห์กับนักพัฒนาเอกชนจากภายนอก นำมาสู่การรวมกลุ่มเพื่อแสวงหาทางออกจากปัญหาและกำหนดทางเลือกของชุมชน อย่างไรก็ตามในกรณีโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ทำกินทำใช้ ต.วัดจันทร์ การก่อเกิดการรวมกลุ่มได้มีพัฒนาการมาจากการร่วมคิดร่วมทำของแกนนำและสมาชิกของชุมชนเป็นสำคัญ โดยบทบาทของนักพัฒนาเอกชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องในภายหลัง

พัฒนาการของงานพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน เมื่อพิจารณาพัฒนาการที่เกิดขึ้นในงานพัฒนาชุมชนพบว่า มีความแตกต่างหลากหลายกันไป เช่น เริ่มต้นจากการพัฒนาองค์กรชุมชน การรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาในประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ภาระหนี้สิน และปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ ไปจนถึงการพัฒนาวิธีการผลิตที่เป็น

ทางเลือกออกจากกระบวนการผลิตเชิงเดี่ยวในกระแสหลัก ซึ่งรูปแบบต่างๆ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับความคิดวิเคราะห์ของชุมชน สิ่งที่น่าสนใจคือ หลายชุมชนมีประวัติศาสตร์การพัฒนาที่สลับย้อนกลับไปได้ อย่างยาวนานประสบการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสามารถนำมาปรับใช้กับการกำหนดทิศทางการพัฒนาในปัจจุบัน ได้เป็นอย่างดี

เป้าหมายคือ การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของครอบครัวและชุมชน ทุกชุมชนล้วนสะท้อนให้เห็นแนวคิดที่ชัดเจนและตรงกันว่า การดำเนินงานพัฒนาทุกสิ่งทุกอย่างที่ร่วมคิดร่วมกันทำก็เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือ "ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก มาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการพึ่งตนเองของชุมชน เพิ่มศักยภาพในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิต การฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และสร้างความสมดุลกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน" ซึ่งแนวคิดดังกล่าวย่อมแตกต่างไปจากเป้าหมายของการพัฒนากระแสหลักที่มุ่งเน้นการเติบโตของตัวเลขที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ที่ละเลยมองข้ามไปจนถึงปฏิเสหความเป็นชุมชนและความเป็นธรรมในสังคม

สร้างองค์กรบนพื้นฐานการรวมกลุ่มและความเป็นเครือข่าย การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการกิจกรรมต่างๆ เป็นแนวทางที่ตรงกันในชุมชน การรวมกลุ่มดังกล่าวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หนุนเสริมและเติมกำลังใจในการทำงานให้แก่กัน ซึ่งรูปแบบของการรวมกลุ่มนี้มีตั้งแต่การรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการเพื่อระดมความคิด รวมกลุ่มเพื่อดำเนิน โครงการการพัฒนาต่างๆ รวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการแผนของชุมชน ไปจนถึงการรวมกลุ่มจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ เช่นกรณีของสหกรณ์การเกษตรยั่งยืนแม่ทา จำกัด นอกจากนั้นการจัดองค์กรบนฐานความเป็นเครือข่าย นับเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มองค์กร ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการเชื่อมร้อยเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกันของกลุ่มองค์กรต่างๆ ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาภายในชุมชน รวมทั้งประสานความร่วมมือและการสนับสนุนจากเครือข่ายหรือกลุ่มองค์กรต่างๆ นอกชุมชนได้

บทบาทขององค์กรภายนอกกับการพัฒนาชุมชน ปัจจัยที่นำมาสู่การทำงานพัฒนางานชุมชนส่วนหนึ่งเกิดจากการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ไม่ว่าจะเป็นองค์กรเพื่อพัฒนาเอกชนและหน่วยงานของภาครัฐ ชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นหลักไม่ว่าจะเป็น การสนับสนุนผ่าน โครงการระยะสั้นและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ โดยเฉพาะในการให้การสนับสนุนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ อำเภอสนามชัยเขต โดยการเข้ามาสนับสนุนการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนเริ่มเมื่อกว่า 30 ปีที่แล้วจนถึงปัจจุบัน

แหล่งสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา งบประมาณสนับสนุนการพัฒนาของชุมชนมาจากการประสานระหว่าง 2 ส่วนหลักๆ คือ การประสานกับองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น งบประมาณจากโครงการพัฒนาต่างๆ การสนับสนุนงบประมาณและคนทำงานจากองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในและนอกพื้นที่ อีกส่วนหนึ่งก็คือ การประสานกับองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐ

เกษตรอินทรีย์หรือเกษตรยั่งยืน การให้นิยามบนฐานนิเวศวัฒนธรรมชุมชน เมื่อพิจารณาถึงฐานคิดของชุมชนต่อคำว่า “เกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรยั่งยืน” พบว่าการให้คำนิยามสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่เป็นองค์รวม นั่นคือ มองว่าเกษตรอินทรีย์หรือ เกษตรยั่งยืนเป็นเรื่องของ “นิเวศเกษตร” ที่ต้องพูดถึงความสัมพันธ์ของฐานทรัพยากร ระบบการผลิตพืชสัตว์ที่หลากหลายเกี่ยวคู่กัน รวมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้ผลิต ผู้บริโภค ที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นนิยามคำว่า “เกษตรอินทรีย์หรือเกษตรยั่งยืน” จึงแตกต่างจากความหมายที่ว่าเป็นระบบการผลิตพืชหรือสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งโดยไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตร ดังเช่นคำจำกัดความการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้านของแผนยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ที่มุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนระบบการผลิตพืช ปศุสัตว์ ประมง เป็นรายตัว และการสนับสนุนให้มีการลดการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี ด้านรูปแบบการสนับสนุนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ไล่เดือนฝอย สารอินทรีย์ทดแทนสารเคมี รวมทั้งมีการจัดตั้งโรงปุ๋ยอินทรีย์ในระดับชุมชนและเพื่อการค้า เป็นต้น

จากจุดเริ่มต้นเล็กๆ สู่การขยายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ การพัฒนาชุมชนนำมาสู่การพัฒนาทางด้านเกษตรกรรมยั่งยืนหรือเกษตรอินทรีย์ของแต่ละชุมชนล้วนมีแนวทางที่คล้ายคลึงกันคือ เริ่มต้นจากการรวมกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเพื่อชวนกันแก้ปัญหาจนกระทั่งเกิดการขยายผลและยกระดับ ไปสู่การพัฒนายุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือกับภาคส่วนอื่นๆ ตามลำดับ ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ค้นหาแกนนำและกระบวนทัศน์ในการพัฒนา
- 2) การรวมกลุ่มออมทรัพย์ แก้ไขปัญหานี้สิน ส่งเสริมการออม และจัดสวัสดิการชุมชน
- 3) ร่วมกันจัดการปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่จำเป็นให้แก่สมาชิก
- 4) ร่วมกันศึกษา อบรม เผยแพร่ และพัฒนาองค์ความรู้ รวมทั้งจัดกระบวนการเรียนรู้ให้

สอดคล้องกับชุมชน

5) สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตและร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อช่วยแก้ปัญหาชุมชน เช่น การลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน งานแปรรูป งานตลาด เป็นต้น

6) พัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการและพัฒนากองทุนของกลุ่มและเครือข่าย

7) ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ สื่อประสานในแผนงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์ แผนงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรมยั่งยืน มีการวางแนวทางที่เกี่ยวข้อง 4 ประเด็นหลัก คือ การพัฒนาการผลิต การจัดการผลผลิต การจัดการความรู้ และการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กร ดังนี้

แนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาการผลิต เช่น การพัฒนารูปธรรมต้นแบบ การทำแปลงนา รวมอินทรีย์ การส่งเสริมการผลิตพืชอินทรีย์ สัตว์อินทรีย์ ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ การขยาย สมาชิกผู้ผลิต พัฒนาระบบการควบคุมภายในและระบบตรวจสอบฟาร์ม เป็นต้น

แนวทางเกี่ยวกับการจัดการผลผลิต เช่น การรวบรวมผลผลิต การจัดการบัญชีผลผลิต สินค้าแปรรูป พัฒนางานตลาดในและนอกชุมชน เป็นต้น

แนวทางเกี่ยวกับการจัดการความรู้ เช่น พัฒนาคู่มือและโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ จัด ศึกษาดูงาน ฝึกอบรมความรู้ การทำงานไปสู่กลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นต้น

แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กร เช่น จัดทำระบบฐานข้อมูลสมาชิก และระบบเอกสารกลุ่มองค์กร การพัฒนากองทุนเกษตรกรรมยั่งยืน งานอุดมการณ์ชาวนา เป็นต้น

สร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนเพื่อสร้างการยอมรับและช่วยกันขับเคลื่อนสิ่ง สำคัญที่ทำให้แผนการพัฒนาในชุมชนได้รับการยอมรับและเกิดการร่วมกันขับเคลื่อน ได้อย่างเป็น จริง คือ แผนงานที่ผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มอย่างเหมาะสม เริ่มตั้งแต่การเสนอความ คิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนา การกลั่นกรอง ตรวจสอบ จัดปรับแผนงานให้เกิดความ เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก ตลอดจนการติดตามสรุปบทวนการ ดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งกลไกที่สร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมมีหลายรูปแบบ เช่น การให้สมาชิกเสนอ แผนกิจกรรมในระดับครัวเรือนผ่านกรรมการในพื้นที่ กลไกคณะกรรมการที่ประกอบด้วยตัวแทน จากกลุ่มต่างๆ หรือ กลไกการประชุมประจำเดือน และการประชุมสามัญประจำปี เป็นต้น

แนวทางการดำเนินงานและขยายผลในชุมชน แนวทางที่ชุมชนใช้ในการดำเนินงาน และขยายผลงานเกษตรอินทรีย์ประกอบด้วย 3 แนวทางหลักๆ คือ

1) การปรับเปลี่ยนวิถีคิดและพัฒนาความรู้ผ่านกลไกต่างๆ เช่น การใช้กลไกศูนย์ ปรชาญ์ชาวบ้าน การใช้กลไกโรงเรียนเกษตรกร การอบรมแนวคิด การศึกษาดูงาน การพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดในเวทีประชุม เป็นต้น

2) สร้างความเชื่อมั่นในการปรับเปลี่ยนผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การหนุนเสริม เยี่ยมเยียนให้กำลังใจเป็นระยะ การแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงปัญหา เทคนิค และสิ่งที่พบจากการปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบฟาร์มของสมาชิกกลุ่ม การสมัครขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การ วางแผนพัฒนาการแปรรูป และการจัดการตลาดทางเลือก ตลาดสีเขียวทั้งในและนอกชุมชน

3) สนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นในการพัฒนา เช่น ปัจจัยการผลิต เงินลงทุนในการพัฒนา แปลง เป็นต้น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีทั้งที่มาจากกองทุนของกลุ่ม ความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการสนับสนุนที่ได้รับการประสานจากภายนอกชุมชน เป็นต้น

กลไกและโครงสร้างในการบริหารจัดการ ทุกชุมชนมีการจัดโครงสร้างการบริหารงานผ่านกลไกคณะกรรมการ ซึ่งอาจมีหลายชุดตามบทบาทหน้าที่และการจัดองค์กรในการดำเนินงาน เช่น คณะกรรมการบริหาร คณะกรรมการติดตามและประเมินผล คณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพ คณะกรรมการควบคุมภายใน เป็นต้น

องค์กรพี่เลี้ยง ปัจจัยสนับสนุนในเชิงยุทธศาสตร์และกระบวนการทำงาน จะเห็นได้ว่าการที่กลุ่มองค์กรชาวบ้านมีองค์กรพี่เลี้ยงจากภายนอกชุมชน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรพัฒนาเอกชน) เข้ามาทำงานสนับสนุนด้านยุทธศาสตร์ พัฒนาองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้กับชุมชน ประสานเชื่อมร้อยกลุ่มองค์กรต่างๆ และติดตามหนุนเสริมให้กำลังใจ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยเสริมความเข้มแข็งและศักยภาพของกลุ่มชาวบ้านในการทำงานพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนได้อย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนมากขึ้น ทั้งนี้ บทบาทการหนุนเสริมขององค์กรพี่เลี้ยงจะมีการปรับเปลี่ยนไปตามพัฒนาการของชุมชน เช่น ในอดีตอาจเน้นที่การรวมกลุ่มหรือแก้ปัญหาในชุมชน แล้วปรับมาสู่การพัฒนาองค์ความรู้หรือการพัฒนาตลาดทางเลือกในช่วงหลัง เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้นเมื่อชุมชนลุกขึ้นมาจัดการตัวเอง ในมิติเศรษฐกิจพบว่า ทำให้ครอบครัวเกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการขายผลผลิตอินทรีย์ ลดรายจ่ายจากการมีอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน สร้างความมั่นใจในการปลดหนี้สินแม้มีหนี้สินใหม่ในการลงทุนเพิ่มขึ้นแต่มีกำลังในการส่งคืน รวมทั้งมีการพัฒนาตลาดทางเลือกทำให้เกษตรกรมีช่องทางตลาดที่เป็นธรรม สร้างรายได้ที่มั่นคง สามารถนำไปสู่การออมและแก้ไขปัญหาหนี้สินได้อย่างแท้จริง

ในมิติสังคม พบว่า คนที่ทำเกษตรอินทรีย์มีวิถีชีวิตที่อยู่ดีกินดีมีความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวและชุมชน เกิดกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งมีการบริหารจัดการเงินทุนร่วมกันในรูปของกลุ่มออมทรัพย์ มีการจัดสวัสดิการที่จำเป็นแก่สมาชิก มีการส่งเสริมการประกอบอาชีพเกษตรกรรมยั่งยืนและสร้างให้เกิดการยอมรับบทบาทของผู้หญิงในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

ในมิติของฐานทรัพยากร พบว่า เกิดการฟื้นฟูระบบนิเวศในแปลงการผลิต มีการปลูกไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอยตามหัวไร่ปลายนา มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ในส่วนของการขยายผล พบว่า มีการพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน มีการประสานกับ อบต. ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน มีการประสานการทำงานร่วมกับ โรงเรียน สถานีนามัย โรงพยาบาลและ

เชื่อมโยงกลุ่มผู้บริโภคในเมือง ไปจนถึงการประสานจับเคลื่อนนโยบายระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดในการสนับสนุนงานเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรมยั่งยืน

ทั้งนี้ผลจากการทำงานดังกล่าว ได้สร้างให้เกิดกระแสการยอมรับและขยายตัวของเกษตรกรรมยั่งยืน ในชุมชนอย่างกว้างขวาง หลายชุมชนจึงสามารถขยายสมาชิกออกไปได้อย่างรวดเร็ว

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ แกนนำชาวบ้านและองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ปัจจัยสำเร็จประการสำคัญที่ทำให้องค์กรชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง คือ ความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านและการมีผู้นำที่เสียสละทำให้เกิดการเชื่อมร้อยฐานการทำงานที่เข้มแข็งจากระดับกลุ่ม ขยายการทำงานสร้างความร่วมมือสู่ระดับตำบล เกิดการทำงานเชื่อมโยงกันทั้งในระดับสมาชิก กลุ่มเครือข่าย และการประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ภายนอกชุมชน นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การพัฒนางานที่เพิ่มศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดค้นงานอาชีพทางเลือกหรือวิธีการผลิตอันหลากหลายที่สอดคล้องกับฐานการผลิตในชุมชน ควบคู่กับการพัฒนารูปแบบการตลาดที่เหมาะสม การสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการสืบทอดส่งต่อให้ลูกหลานเกษตรกรรุ่นใหม่ในชุมชน อย่างไรก็ตามคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการหนุนเสริมอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องขององค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในและนอกพื้นที่ ก็นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาเป็นไปอย่างมีพลังและสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งในเชิงกระบวนการและเชิงรูปธรรม

ข้อจำกัดในการพัฒนางานเกษตรอินทรีย์ ในระดับชุมชนข้อจำกัดหลักๆ ในการพัฒนางานเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรกรรมยั่งยืนอยู่ที่ปัญหาเรื่องการปรับเปลี่ยนวิถีคิด กระบวนทัศน์ในการผลิตของชาวบ้าน ปัญหาความไม่เข้าใจของผู้นำทางการในชุมชน ไปจนถึงข้อจำกัดในการจัดการผลิต และการควบคุมคุณภาพผลผลิต เป็นต้น หากแต่เมื่อพิจารณากันอย่างลึกซึ้งพบว่า ลำพังปัญหาหรือข้อจำกัดเหล่านี้ชุมชนสามารถแก้ไขได้ในที่สุด เนื่องจากมีแนวทางแก้ไขปัญหานั้นสามารถนำมาปรับใช้ได้ตามลักษณะของปัญหาและศักยภาพของชุมชน สิ่งที่ต้องกังวลมากไปกว่านั้นคือ ข้อจำกัดที่มาจากภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายส่งเสริมระบบเกษตรเพื่อตอบสนองการค้าการส่งออก การส่งเสริมพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ยูคาลิปตัส เข้ามาแทนที่การผลิตพืชอาหาร การก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม หรือโครงการพัฒนาที่จะส่งผลกระทบต่อนิเวศและสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น โรงไฟฟ้าถ่านหิน นิคมอุตสาหกรรม ระบบชลประทานขนาดใหญ่ เป็นต้น ซึ่งแนวนโยบายเหล่านี้ล้วนได้สร้างปัญหาให้กับสังคม หากเห็นพ้องต้องกันว่าวิถีการเกษตรเป็นคำตอบของสังคม คือ วิถีแห่งการพึ่งพาตนเองบนฐานความสุขของทุกคนในสังคม การแก้ไขข้อจำกัดจากปัจจัยภายนอกเหล่านี้ก็น่าจะเป็นสิ่งแรกที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ต้องให้ความสำคัญและแก้ไขอย่างจริงจัง ไม่ใช่มุ่งแต่พัฒนาตามแนวนโยบายแห่งการค้า การลงทุน ที่มองไม่เห็นสิ่งใดนอกจากตัวเลขทางเศรษฐกิจ

ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และอารี วิบูลย์พงษ์ (2543) ชี้ความสามารถขององค์กรและชุมชน ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่คือ ครัวเรือนเกษตรกร ขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างน้อย 4 ประการคือ

1. ประเภทของธุรกิจที่เลือกผลิต
2. ความสามารถในการบริหารจัดการองค์การ
3. ความสามารถในการทำธุรกิจ
4. การกระจายผลประโยชน์

อาหารแปรรูปพื้นบ้านเป็นธุรกิจที่ต่อเนื่องจากภาคเกษตรกรรมอย่างใกล้ชิด โดยใช้วัตถุดิบที่ผลิตได้ในท้องถิ่น ซึ่งหาได้ง่าย มีต้นทุนต่ำ นอกจากนี้ยังอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตเกษตรของสมาชิกหรือท้องถิ่น อาหารแปรรูปพื้นบ้านจะมีตลาดรองรับอย่างกว้างขวางถ้ามีคุณภาพถูกสุขอนามัยเป็นที่เชื่อถือของผู้บริโภค โดยที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และกลุ่มแม่บ้านอื่นๆ ส่วนมากเกิดจากการส่งเสริมจากทางราชการส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชนเพื่อต่อสู้กับปัญหาของตนเอง องค์กรชุมชนจึงมักไม่ทราบซึ่งถึงเป้าประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มของตนเอง และไม่มีเป้าหมายชัดเจนที่จะมุ่งมั่นบุกเบิกพาองค์กรไปให้ถึง ซึ่งปรากฏการณ์นี้ไม่ใช่สิ่งใหม่ในสังคมไทย ด้วยเหตุนี้จึงขาดการบริหารจัดการองค์การตามแนวคิดการบริหารองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการบริหารจัดการจะพัฒนาได้ก็ต่อเมื่อมีแรงจูงใจที่เพียงพอเสียก่อน

ความสามารถในการทำธุรกิจ ย่อมได้รับผลกระทบจากเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร กลุ่มแม่บ้านมีแนวคิดที่จะใช้อาหารแปรรูปพื้นบ้าน(หรือกิจกรรมอื่นๆ หัตถกรรม ฯลฯ) เป็นแหล่งรายได้เสริม วัตถุประสงค์นี้ไม่เข้มพอที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนการบริหารธุรกิจ คณะกรรมการขาดวิสัยทัศน์ และมองไม่เห็นคุณค่าการเรียนรู้การบริหารจัดการมากพอที่จะลงทุนเข้ารับการศึกษาและอบรมจึงเห็นได้เสมอว่า ทุกครั้งที่มีการฝึกอบรมนอกจากจะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายแล้ว ยังต้องให้ค่าตอบแทนการเข้าฝึกอบรมอีกด้วย กลุ่มแม่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการทำตลาดและธุรกิจของตน มักเป็นกลุ่มที่ประธานมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการดีกว่ากลุ่มอื่นๆ

การกระจายผลประโยชน์ไปสู่สมาชิกอย่างเป็นธรรม จะทำให้องค์กรนั้นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง ในทางปฏิบัติ ผลประโยชน์จากการทำกิจกรรมแปรรูปอาหารกระจุกตัวอยู่เฉพาะสมาชิกเพียงไม่กี่คน ใน 2 ด้าน คือ การจ้างงาน และการได้รับปัน

ผลจากการถือหุ้น การกระจายผลประโยชน์ของกลุ่มอาจดีขึ้น เมื่อพิจารณาถึงการที่สมาชิกที่เหลือสามารถขายผลิตผลเกษตรให้แก่กลุ่มได้

โดยสรุปกล่าวได้ว่า การใช้อาหารแปรรูปพื้นบ้านเป็นกิจกรรมสำหรับส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยกลุ่มแม่บ้านนั้นมีศักยภาพสูง แต่ความสามารถของกลุ่มแม่บ้านในปัจจุบันไม่เพียงพอ ควรได้รับการพัฒนาในด้านการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ เพื่อให้แม่บ้านเกิดความเข้าใจ และกำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่มให้ชัดเจน โดยเกิดความตระหนักถึงคุณค่าและความจำเป็นของการมีองค์กรเป็นอันดับแรก มีความสามารถในการจัดการธุรกิจเป็นอันดับต่อมา หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนจำเป็นต้องพิจารณาเพื่อมิให้เกิดความช่วยเหลือที่สูญเปล่าและซ้ำซ้อน โดยมุ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดการกระจายผลประโยชน์สู่คนหมู่มากเป็นหลักด้วย ในปัจจุบันแม้ว่ากรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจะมีหลักสูตรด้านนี้โดยเฉพาะ การฝึกอบรมในด้านการบริหารธุรกิจยังไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึงในขณะที่จำนวนกลุ่มแม่บ้านเกษตรเพิ่มขึ้นทุกปี และเมื่อมีการผลิตสินค้าประเภทเดียวกันการแข่งขันย่อมสูงขึ้นด้วย กลุ่มแม่บ้านจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการจัดการ เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์ของตนให้ได้ผล และบรรลุเป้าหมายของกลุ่มในที่สุด

จตุรงค์ พวงมณีและคณะ รายงานวิจัย(23755) ทำการวิจัยเรื่อง การขยายผลการผลิตผักปลอดสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลสระวง อำเภอแม่อริม ตำบลขี้เหล็ก บ้านดงป่าตัน ตำบลอินทนิล บ้านม่วงคำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรพบปัญหาการผลิตผักปลอดสารพิษ ดังนี้

ด้านการตลาด เป็นปัญหาที่สำคัญมากในการผลิตผักปลอดสารพิษ การถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้ ในระยะปีแรกพบว่ามีตลาดรองรับผลผลิตน้อย ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรเหลือในปริมาณมากส่งผลกระทบต่อการผลิตผักในรุ่นต่อไปของกลุ่มเกษตรกร ทางโครงการได้ทำการพัฒนาด้านการตลาดพร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพของผลผลิตรวมถึงให้เกษตรกรวางแผนการปลูกพืชผักเพื่อหลีกเลี่ยงการผลิตผักซ้ำชนิดกัน

ด้านการปลูกและการจัดการ ระยะแรกที่เริ่มดำเนินการปลูก เกษตรกรมีปัญหาด้านการจัดการพืชผัก โดยเฉพาะพืชผักบางชนิดที่เกษตรกรไม่เคยปลูกไม่มีความชำนาญในการจัดการ เช่น มะระ บวบ ถั่วแขก ผักชี ทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพของผลผลิต หลังจากที่เกษตรกรปลูกผักไปแล้วหนึ่งรุ่น ช่วยเพิ่มประสบการณ์และมีความชำนาญในพืชผักเพิ่มขึ้นควบคู่ไปกับการให้คำแนะนำการจัดการพืชผักที่มีปัญหา สามารถแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรได้ในระดับหนึ่ง

ด้านการจัดการแรงงาน เนื่องจากเกษตรกรทำการเกษตรหลายอย่าง เช่น ทำนา ปลูกข้าวโพด ทำสวน ไม้ผล เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาการจัดการแรงงาน ในบางครั้งต้องละทิ้งการทำงานในสวนผักไปปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการศึกษา การจัดการในแปลงผัก

ด้านการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรมีปัญหาเรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืช บางฤดูกาลในผักบางชนิดมีการระบาดของศัตรูผักจนได้รับความเสียหาย สาเหตุเนื่องจากเกษตรกรไม่ได้ทำการป้องกันศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง และจะแก้ปัญหาหลังจากมีแมลงศัตรูพืชระบาดในแปลงปลูกจำนวนมาก ซึ่งยากต่อการกำจัดทำให้เกิดความเสียหายกับผลผลิต

โดยสรุป ในการผลิตผักปลอดสารพิษเกษตรกรควรจะต้องเรียนรู้เรื่องการตลาดควบคู่ไปกับการพัฒนาวิธีการผลิต คุณภาพผลผลิต และการคัดบรรจุ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและขยายตลาดสู่ระดับไฮเปอร์มาร์เกต

3. สภาพทั่วไปของพื้นที่ ที่ศึกษาในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดหนึ่งในห้าจังหวัดที่อยู่ในเขตป่ารอยต่อ 5 จังหวัดภาคตะวันออกของประเทศไทยเดิมเรียกว่าป่าพนมสารคาม มีพื้นที่ครอบคลุม 5 จังหวัดในภาคตะวันออก ได้แก่จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดชลบุรี จัดเป็นแหล่งต้นน้ำที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับราษฎรในพื้นที่ 5 จังหวัด ในด้านการอุปโภค บริโภค และการเพาะปลูก ดังพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัยสวนจิตรลดา วันพฤหัสบดีที่ 11 สิงหาคม 2537 ตอนหนึ่งว่า (โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด (ภาคตะวันออก) <http://blackarmy13.com> ข้อมูล ณ วันที่ 8 สิงหาคม 2555)

“...ข้าพเจ้าจะเล่าให้ท่านทั้งหลายฟังถึงป่าดงดิบผืนใหญ่แห่งหนึ่งซึ่งยังเหลืออยู่ใกล้ๆ กรุงเทพฯ นี้เอง ป่าแห่งนี้เรียกว่า ป่ารอยต่อ 5 จังหวัดของภาคตะวันออก คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา สระแก้ว จันทบุรี ระยอง และชลบุรี มีเนื้อที่กว่า 6 แสนไร่ เป็นต้นน้ำลำธารของแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำปราจีนบุรี และแม่น้ำประแสร์ เดิมเคยมีเนื้อที่กว่า 8 แสนไร่ แต่ราษฎรเข้าไปตัดไม้จนทำให้ป่าไม้หายไปประมาณ 2 แสนไร่...และเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2546 เวลา 20.00 น. ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน มีพระราชเสาวนีย์กับ พลตรีประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บังคับการกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ ความว่า “ขอให้ทหารช่วยดูแลเรื่องป่าไม้และน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่รอยต่อ 5 จังหวัด และป่าเขาใหญ่ ขอให้ทหารและกรมป่าไม้ รวมทั้งส่วนราชการอื่นๆ ปลูกฝังแนวคิดให้กับ

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ อยู่ร่วมกับป่าอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและไม่เข้าไปรบกวนป่าตลอดจนพัฒนาอาชีพให้กับประชาชน ให้มีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย”

ภาพที่ 2.7 แผนที่เขตป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ภาคตะวันออก

ที่มา : กรมทหารพรานที่ 13 – ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด (<http://www.blackarmy13.com> ข้อมูล ณ วันที่ 8 สิงหาคม 2555)

จากแผนที่เขตป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ภาคตะวันออก จะเห็นได้ว่าจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตรอยต่อป่าสงวนแห่งชาติคือ ป่าแควระบบและป่าสิียด อยู่ในเขตอำเภอสนามชัยเขตและอำเภอท่าตะเกียบ โดยเฉพาะอำเภอสนามชัยเขตเป็นชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออก ที่มีการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะข้าว และผักอินทรีย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน (ดร.สันตม จอนจวบทรง : 2554) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตภายในชุมชน เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้โดยยึดหลักในการพึ่งพาตนเองช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพิ่มขีดความสามารถใน

การผลิตโดยการรวมกลุ่มกันในชุมชน จนได้เป็นชุมชนต้นแบบในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดฉะเชิงเทรา และยังสามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ไปพร้อมกันด้วย

กลุ่มเกษตรอินทรีย์สนามชัยเขต (<http://www.greennet.or.th-30-6-57>)

ที่ตั้งสำนักงาน 60 หมู่ 6 บ้านยางแดง ต.กุ้ยยวมี่ อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา 21460 อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 150 กิโลเมตร กลุ่มเกษตรอินทรีย์สนามชัยเขต ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2544 แต่ไม่ได้มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ มีเป้าหมายในการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนระบบการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืน โดยมีโครงการพัฒนาชนบทแควาระบบ-สียัด มูลนิธิส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาชุมชน เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนไทยที่ทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่นี้ตั้งแต่ปี 2525 ส่วนมูลนิธิสายใยแผ่นดินและสหกรณ์กรีนเนทได้เข้ามาเริ่มทำงานสนับสนุนด้านเกษตรอินทรีย์กับกลุ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2544 โดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตข้าวเหลืองประทิวเกษตรอินทรีย์เป็นอันดับแรก

ในปี พ.ศ.2545 ได้ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนการผลิตเกษตรยั่งยืนเข้าสู่ระบบการเกษตรอินทรีย์ที่ขอรับรองมาตรฐานสากลจากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์(มกท.) สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM : International Federation of Organic Agriculture Movements) และสหภาพยุโรป(EU) โดยประเทศไทยเป็นประเทศ 1 ใน 3 ของเอเชีย คือ ญี่ปุ่น จีน ไทย ที่องค์กรเอกชน คือ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้รับการขึ้นทะเบียนรับรองมาตรฐานของ EU โดยการรวมกลุ่มผู้ผลิตอินทรีย์ภายใต้ชื่อ กลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต เริ่มต้นส่งเสริมการผลิตข้าวเหลืองประทิวอินทรีย์ซึ่งเป็นข้าวพื้นบ้านส่งออกไปสหภาพยุโรปในตลาดแฟร์เทรด หรือตลาดการค้าที่เป็นธรรม ปัจจุบันได้ขยายการผลิตและการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แก่ผลผลิตข้าวพันธุ์พื้นบ้าน ผักหมุนเวียนอายุสั้น ผักพื้นบ้านและไม้ผล โดยมีกลุ่มจัดการ การตลาดผลผลิตอินทรีย์ทั้งการส่งออกตลาดต่างประเทศ ตลาดสีเขียวในท้องถิ่นและในเมือง เช่น ตลาดสีเขียว โครงการอาหารเพื่อสุขภาพ โรงพยาบาลสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ตลาดสีเขียวบางกอก อาคารริเจนท์เฮาส์ กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี เป็นต้น

คำณรงค์ที่แสดงตัวตนของกลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต คือ “กลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต หนึ่งเดียวลุ่มน้ำคลองท่าลาด” เป็นการแสดงตัวตนของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่สร้างสมอง องค์ความรู้และประสบการณ์การส่งเสริมการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์มาตรฐานสากล และการจัดการการตลาดด้วยตนเองในจังหวัดฉะเชิงเทราและภาคตะวันออก เป็นพื้นที่ต้นแบบเกษตรอินทรีย์ที่เป็นแหล่งศึกษาดูงานของเกษตรกร หน่วยงานส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานองค์กรระหว่างประเทศ และบทบาทสำคัญที่กลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตได้ถือปฏิบัติ คือ การรณรงค์วิถีการบริโภคอย่างยั่งยืน โดยการสร้างกลยุทธานุภาพที่เป็นกลุ่ม

ผู้บริโภคที่ห่วงใยสุขภาพและสิ่งแวดล้อม สร้างกระบวนการเรียนรู้และเปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค หรือผู้ซื้อ ผู้ขาย ไปสู่หุ้นส่วนชีวิตทางสังคมที่ผู้บริโภคและเกษตรกรผู้ผลิตสนับสนุนระบบอาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนวิถีการบริโภคแบบซ้าๆ กินพืชผักพื้นบ้านอาหารพื้นถิ่นที่ผลิตโดยกลุ่มเกษตรกรรายย่อยและสนับสนุนระบบการค้าที่เป็นธรรมทั้งเกษตรกร ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม คือ วิถีการบริโภคที่ยั่งยืน ปกป้องพื้นที่ความมั่นคงด้านอาหารและกลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้สร้างสมดุลทางอาหารในสังคม กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตจึงจัดเป็นหน่วยสำคัญที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนระบบเกษตรยั่งยืนที่เป็นทางเลือกทางรอดในสังคมไทยได้อีกทางหนึ่ง (ขนิษฐา แซ่เอี้ยว, 2555 : 46-47)

ในปี พ.ศ. 2553-2554 กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตได้รับรางวัลต้นแบบคนดี “รางวัลแทนคุณแผ่นดิน” จึงทำให้เป็นเกษตรกรมยั่งยืนแบบเกษตรอินทรีย์ เป็นวิถีชีวิตเกษตรกรรมมีศักยภาพในแง่ของการพึ่งพาตนเองได้ด้านอาหาร สร้างรายได้จากอาชีพเกษตร เป็นนายของตนเอง และเป็นอาชีพที่มีส่วนสำคัญในการดูแลสิ่งแวดล้อม (ขนิษฐา แซ่เอี้ยว, 2555 : 99)

การทำเกษตรอินทรีย์ ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตนอกจากจะเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยแล้วยังมีความสำคัญอีกหลายประการ คือ (ขนิษฐา แซ่เอี้ยว, 2555 : 102-106)

1. เกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตได้รับรองมาตรฐานระดับสากล ผลจากการรวมตัวกันแก้ไขปัญหาของเกษตรกรจากระบบการผลิตที่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายกับสุขภาพ สิ่งแวดล้อม ต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตถูกกำหนดราคาจากตลาด เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ในการผลิต จัดระบบการขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม ไม่ถูกกดราคา ช่วยสร้างความมั่นคงด้านอาหาร รายได้ และสภาพแวดล้อมโดยการเพาะปลูกพืชหลากหลายสายพันธุ์ ทั้งข้าว ผักอายุสั้น ผักพื้นบ้าน และไม้ผล มีชนิดพืชที่ได้รับรองมาตรฐานแล้ว 86 ชนิดพืช การผลิตพืชอินทรีย์ของกลุ่มได้ผ่านการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานระดับสากล

2. เกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตสร้างคุณค่าที่มากกว่ารายได้

- 2.1 แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกประเทศ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตเป็นแหล่งเรียนรู้และต้นแบบการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์แบบขอรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานระดับสากลเขตภาคกลาง จากการที่ภาคกลางถูกส่งเสริมอย่างเข้มข้นให้ใช้สารเคมีในระบบการเกษตรจนทำให้คนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องยากที่จะทำการเกษตรอินทรีย์ทั้งระบบ แต่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตที่นี่ได้สร้างต้นแบบการผลิตที่ไม่ใช้สารเคมีและรักษาระดับด้วยการขอรับรองมาตรฐานสากล ทำให้สามารถยกระดับขึ้นเป็นเกษตรอินทรีย์แบบกลุ่ม ซึ่งทางกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์นี้จะคอยต้อนรับคณะดูงานและจัดอบรมเป็นประจำทุกเดือน

นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตยังเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับองค์กรระดับสากลด้วย เช่น เจ้าหน้าที่จากองค์กรสหประชาชาติ (UN) องค์กรอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ(FAO) ซึ่งสนใจเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์แบบเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการขอรับรองมาตรฐานสากล เป็นสถานที่จัดอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์พื้นที่ภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

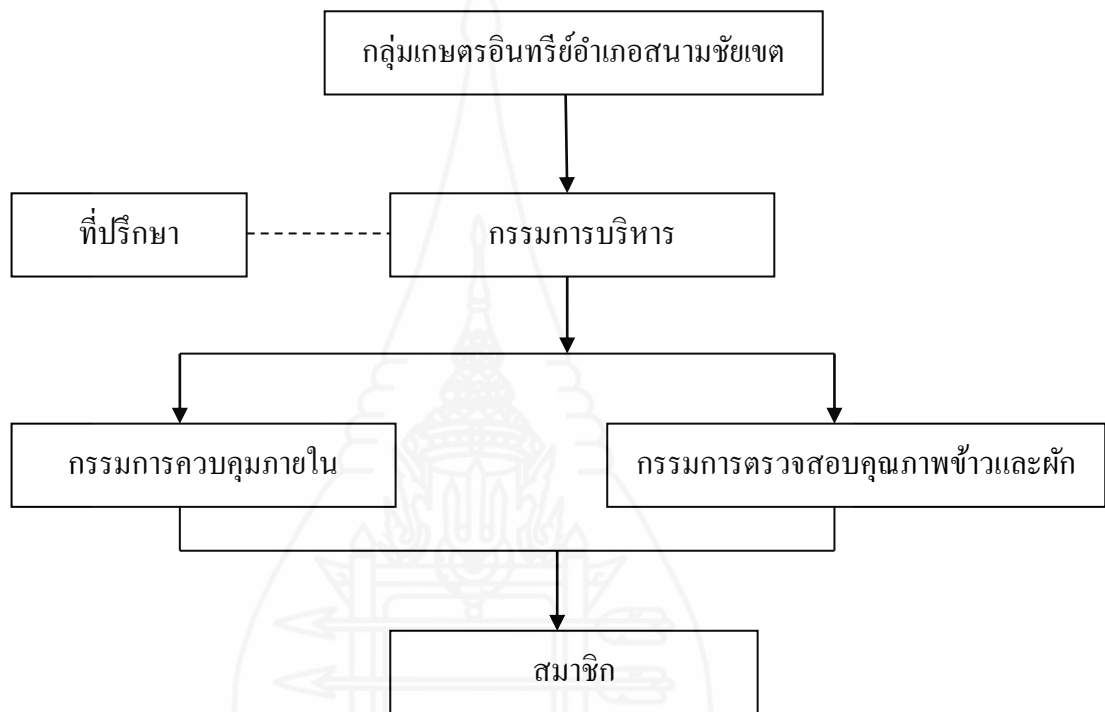
2.2 คือปอดคนเมืองกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้วยระบบการผลิตปลอดภัย สร้างป่าครอบครัว ปลูกพืชผักพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายและหายาก ดำรงความหลากหลายและฟื้นฟูสภาพนิเวศน์ที่สมบูรณ์ แปลงสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต จึงเป็นผืนดินสำหรับผลิตพืชอาหารที่เป็นยา มีกลุ่มผู้บริโภคนในเมืองเข้ามาเที่ยวพักผ่อน สูดอากาศบริสุทธิ์ และรับประทานผลผลิตอาหารท้องถิ่น และเก็บผลผลิตกลับบ้านผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแปลงเกษตรอินทรีย์

2.3 คือคลังสำรองพันธุกรรมพืชท้องถิ่น ด้วยสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำคลองท่าลาดที่มีความหลากหลายของระบบนิเวศน์ ตั้งแต่พื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลถึง 20 เมตร และพื้นที่น้ำทะเลท่วมถึง มีภูเขาถูกเคี้ยวสลัดกับที่ราบลุ่มจึงเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญและเหมาะสมกับพันธุกรรมที่หลากหลาย เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุกรรมพืชท้องถิ่น สร้างคลังสำรองพันธุกรรมพืชอาหาร พืชสมุนไพร ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความอยู่รอดของมนุษยชาติ โดยที่เกษตรกรอินทรีย์จะเน้นการอนุรักษ์พันธุกรรมผลิตเมล็ดพันธุ์ใช้เอง กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จึงถือเป็นหน่วยผลิตที่ทำการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชท้องถิ่นที่หลากหลายกว่า 100 สายพันธุ์ ขณะเดียวกันด้วยสภาพพื้นที่ที่มีสภาพอากาศคล้ายคลึงเกือบทุกภาคที่นี้จึงสามารถปลูกพืชผักพื้นเมืองที่มาจากทุกภาคของประเทศได้ดีเกือบจะทุกสายพันธุ์ ทำให้สามารถสร้างความหลากหลายในสายพันธุ์พืชได้ เช่น ต้นเหียงที่ปลูกได้ดีทางภาคใต้ก็สามารถปลูกได้ดีที่จังหวัดฉะเชิงเทราเช่นกัน เป็นต้น

2.4 คือการกินอาหารเป็นยา พืชเกษตรอินทรีย์เป็นได้มากกว่าการเป็นอาหารสะอาด ผลผลิตอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขตยังเป็นยาของคนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ เช่น โรคมะเร็ง ภูมิแพ้ เบาหวาน ปัญหาระบบขับถ่ายและสมาชิกที่เป็นตัวแทนขายผลผลิตอินทรีย์ของกลุ่มก็จะทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นที่ปรึกษาเรื่องการกินอยู่ให้กับผู้ป่วยเหล่านี้ไปด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ กรณีเด็กที่ไม่กินผักและมีปัญหาเรื่องการขับถ่ายยาวนานกว่า 6 ปี เมื่อลองกินผักของกลุ่มทำให้เขาสามารถกลับมาเป็นคนชอบกินผักและไม่ต้องกินยาช่วยในการขับถ่าย ซึ่งการนำผลผลิตไปจำหน่ายที่ตลาดสีเขียวในเมืองแต่ละครั้งทางกลุ่มจะต้องจัดหาผลผลิตให้เพียงพอสำหรับลูกค้าพิเศษกลุ่มนี้อยู่เสมอๆ

ระบบการบริหารจัดการของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต

กลุ่มมีกรรมการบริหารที่มาจากการเลือกตั้งของเกษตรกรสมาชิก 7 คน รวมทั้งมีการแต่งตั้งสมาชิกให้เข้ามาช่วยในการทำงานเป็นกรรมการควบคุมภายใน จำนวน 6 คน และกรรมการตรวจสอบคุณภาพข้าวและผัก จำนวน 5 คน ดังภาพ โครงสร้างองค์กรกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต

ภาพที่ 2.8 โครงสร้างองค์กรกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต

ที่มา : คู่มือโครงการเกษตรอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต(จ.ฉะเชิงเทรา) :2552

ระบบการจัดการของกลุ่มส่งเสริมการผลิตที่หลากหลาย และการจัดการผลผลิตทุกชนิดในแปลงเกษตรอินทรีย์ให้มีมูลค่าเพิ่ม และประกันราคาผลผลิตทุกชนิดที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จึงสร้างรายได้ให้กับสมาชิกเกษตรกรได้อย่างต่อเนื่องและเป็นต้นแบบที่เป็นรูปธรรมของการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ที่สร้างรายได้และพึ่งพาตนเองให้กับเกษตรกรได้อย่างมั่นคง

ปัจจุบันกลุ่มมีผลผลิตข้าว ผัก และผลไม้อินทรีย์ โดยมีผลผลิตข้าวเหลืองประทิวและข้าวมะลิแดงจำหน่ายผ่านสหกรณ์กรีนเนท ส่วนผลผลิตข้าวพันธุ์อื่นๆ ผัก ผลไม้อินทรีย์ อาหารปรุงพร้อมทาน ขนมจีนแป้งหมักสมุนไพรและขนมไทย เป็นต้น โดยกลุ่มจะรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกและนำไปจำหน่ายในตลาดต่างๆ ได้แก่ ตลาดสีเขียว ตลาดนัดในกรุงเทพฯ และมีการขายส่งให้ร้านค้าหรือผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์อื่น รวมถึงขายตรงให้กับผู้บริโภคในรูปแบบของระบบกล่องผัก การออกร้านจำหน่ายและขายในท้องถิ่น เช่น โรงพยาบาลสนามชัยเขต เป็นต้น

ด้านการจัดการผลผลิตและการตลาดของกลุ่ม กลุ่มได้แบ่งการบริหารจัดการออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ (คู่มือโครงการเกษตรอินทรีย์ : 2552)

1. การเก็บเกี่ยวผลผลิตอินทรีย์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ข้าว ผัก และไม้ผลมีรายละเอียด คือ

ข้าว ในการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวอินทรีย์ ทางกลุ่มจะอนุญาตให้ทำการเก็บเกี่ยวด้วยมือและนวดด้วยเครื่องนวด หรือเกี่ยวและนวดด้วยรถเกี่ยว กรณีนวดด้วยเครื่องนวด หรือเกี่ยวและนวดด้วยรถเกี่ยวจะต้องมีการทำความสะอาดเครื่องนวดและรถเกี่ยวทุกครั้งให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม

ผัก การเก็บผักอินทรีย์ กลุ่มอนุญาตให้เก็บด้วยมือหรือใช้กรรไกรหรือมีดตัดใส่ตะกร้า หรือถุงที่ไม่ใช่ถุงที่ผ่านการบรรจุปุ๋ยหรือสารเคมีใดๆ

ไม้ผล ให้ทำการตัดและเก็บใส่ภาชนะหรือถุงที่ไม่ผ่านการบรรจุสารเคมีสังเคราะห์ใดๆ ในกรณีที่ต้องการบ่มให้สุก กลุ่มอนุญาตให้ใช้วิธีการทำให้สุกด้วยวิธีธรรมชาติ ห้ามใช้สารเร่งหรือบ่มด้วยแก๊สในทุกกรณี

2. การขนย้ายผลผลิต แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

ข้าว ในการขนย้ายผลผลิตข้าวจากแปลงไปยังสถานที่จัดเก็บ สมาชิกจะต้องทำการบรรจุผลผลิตลงในกระสอบที่ทางกลุ่มจัดหาให้และเขียนข้อมูลรายละเอียดผลผลิตลงบนข้างกระสอบ โดยมีรายละเอียดคือ ชื่อ-สกุลเกษตรกร ประเภทข้าว น้ำหนัก วันที่บรรจุ ไว้อย่างชัดเจน

ผักและไม้ผล สมาชิกอาจบรรจุในตะกร้า ถุงพลาสติกหรือกระสอบ ที่ผ่านการล้างทำความสะอาดและไม่เคยใช้บรรจุปุ๋ยหรือสารเคมีใดๆ มาก่อน

การเก็บผลผลิต ในการเก็บผลผลิตกรณีข้าวเปลือก หรือเมล็ดถั่วต่างๆ ให้สมาชิกเก็บผลผลิตไว้ในสถานที่ที่สะอาด ปราศจากมดและแมลง

1. การรับซื้อผลผลิต กลุ่มจะรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในราคาประกันตามที่ได้ตกลงกันในแต่ละปีซึ่งราคาจะแตกต่างกันของแต่ละชนิดผลผลิตแต่จะเป็นราคาประกันที่สูงกว่าราคาในท้องตลาด สำหรับผลผลิตที่ไม่ผ่านการรับรอง

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือผลผลิตทั่วไป กลุ่มอาจจะพิจารณารับซื้อแต่ไม่ใช้ราคาประกันแต่จะเป็นราคาที่ตกลงกันเป็นคราวๆ ไป

2. การขายและการจัดการการตลาด การจัดการการตลาดของกลุ่มแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 การทำสัญญาขายผลผลิตให้กับผู้ค้าในระบบเกษตรอินทรีย์ คือสหกรณ์กรีนเนท สำหรับผลผลิตข้าวเปลือกอินทรีย์

2.2 การขายและแปรรูปผลผลิตจะขายในร้านสุขภาพ ตลาดท้องถิ่นและตลาดสีเขียว สำหรับผลผลิตข้าวสาร ผัก และไม้ผลโดยการขายเป็นผลผลิตอินทรีย์และผลผลิตทั่วไป

ในส่วนของการขนส่งผลผลิตนั้น กรณีของการรับซื้อข้าวเปลือกอินทรีย์และขนส่งไปยังโรงสีให้แก่สหกรณ์กรีนเนท จำกัด ทางกลุ่มจะจัดส่งไปยังโรงสีที่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ตามที่ตกลงกันในแต่ละปี ซึ่งผลผลิตจะถูกบรรจุในกระสอบอินทรีย์เรียบร้อยก่อนการขนส่ง สำหรับการบรรจุทุกก่อนการนำผลผลิตขึ้นรถจะมีการทำความสะอาดก่อนเพื่อป้องกันการปนเปื้อน กรณีของผัก และไม้ผล ทางกลุ่มจะรับซื้อจากสมาชิกโดยที่สมาชิกจะต้องนำผลผลิตมาส่งที่ศูนย์รวมผัก ที่กำหนดไว้มี 3 จุด คือ ที่ทำการกลุ่มบ้านบางพะเนียง ศูนย์ประสานงานบ้านยางแดง และบ้านป่าอ้อแทน โดยทางกลุ่มมีการจัดผู้รับผิดชอบในการรับผลผลิตไว้เพื่อทำการตรวจสอบ ชนิด ปริมาณหรือน้ำหนัก คุณภาพ ตามที่สมาชิกได้แจ้งขอรับรองมาตรฐานไว้กับทางกลุ่ม จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยข้างต้น สามารถสรุปตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ดังนี้

ตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์

ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิตและการตลาด

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต ประกอบด้วย การวางแผนการผลิต ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม การเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต คุณภาพผลผลิต ความต่อเนื่องและความสัมพันธ์กันในระบบ

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด ประกอบด้วย การเข้าสู่ตลาดโดยตรงและการค้าที่เป็นธรรม (แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้าน คน/ แรงงาน/เกษตรกร, แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน, แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาด, แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา, แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านธรรมาภิบาล และแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในบทนี้จะนำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัย โดยแบ่งองค์ประกอบของวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) ประชากร (2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (3) การเก็บรวบรวมข้อมูล (4) การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากร

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาคือ เกษตรกรทั้งหมด 120 คน แบ่งออกเป็นเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) จำนวน 60 คน กับเกษตรกรรายย่อยที่ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์แต่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำนวน 60 คน ที่ปลูกข้าวและผักอินทรีย์ ในหมู่บ้านป่าอ้อแทน หมู่บ้านบางพะเนียง หมู่บ้านห้วยกบ หมู่บ้านน้อยนาคี หมู่บ้านทุ่งยายชี หมู่บ้านยางแดง หมู่บ้านโพธิ์ทอง หมู่บ้านห้วยหิน หมู่บ้านห้วยน้ำใส หมู่บ้านอ่างทองและหมู่บ้านหินแร่ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

1.2 ตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้หลักการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อความเป็นตัวแทน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM ที่ปลูกข้าวและผักอินทรีย์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย กำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 ได้จำนวนตัวอย่าง 53 ราย ดังนี้

$$\begin{aligned}n &= \frac{N}{1+N(e^2)} \\ &= \frac{60}{1+60(0.05^2)} \\ &= 52.1739 \\ &= 53\end{aligned}$$

กลุ่มที่ 2 คือ เกษตรกรรายย่อยที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ที่ปลูกข้าว และผักอินทรีย์ ทำการเลือกตัวอย่างโดยใช้ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรที่ใกล้เคียงกัน อยู่ในพื้นที่เดียวกันกับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ได้ตัวอย่าง จำนวน 53 ราย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น

ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิตและด้านการตลาด

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต ประกอบด้วย

1. การวางแผนการผลิต
2. ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ
3. การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม (ตามมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM)
4. การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้
5. การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว
6. คุณภาพผลผลิต
7. ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด ประกอบด้วย

- 1) การเข้าถึงตลาดโดยตรง
- 2) การค้าที่เป็นธรรม
 - 2.1 แนวปฏิบัติภายในหน่วยงาน (คน/แรงงาน/เกษตรกร และทุน)
 - 2.2 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า (ตลาด ราคา ธรรมภิบาล

และการพัฒนาผู้ผลิต)

2. ตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร เป็นคำถามปลายเปิด

ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

1. การวางแผนการผลิต
2. ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ
3. การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม (ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM)
4. การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้
5. การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต
6. คุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ
7. ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ

เป็นคำถามปลายเปิด โดยมีเกณฑ์ใช้วัดความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต เกษตรกรควรมีการดำเนินการผลิตตามแนวทางสู่ความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรต้นแบบและผู้ค้าที่สำคัญ 17 ข้อ (พันธกิจดี พรประทานสมบัติ และศุภพร ไทยภักดี : 2552)

ระดับความสำเร็จ คำนวณน้ำหนักคะแนน

สำเร็จ ปฏิบัติตามขั้นตอนการทำเกษตรอินทรีย์ มากกว่าหรือเท่ากับ 16 ข้อ

ไม่สำเร็จ ปฏิบัติตามขั้นตอนการทำเกษตรอินทรีย์ น้อยกว่า 16 ข้อ

ส่วนที่ 3 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

1. การเข้าถึงตลาดโดยตรง เป็นคำถามปลายเปิด

2. การค้าที่เป็นธรรม

2.1 แนวปฏิบัติภายในหน่วยงาน (คน/แรงงาน/เกษตรกร และทุน)

2.2 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า (ตลาด ราคา ธรรมเนียมบาท

และการพัฒนาผู้ผลิต)

เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประมาณค่าเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert Scale ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตอบ
มากที่สุด	ค่าคะแนนเท่ากับ 5
มาก	ค่าคะแนนเท่ากับ 4
ปานกลาง	ค่าคะแนนเท่ากับ 3
น้อย	ค่าคะแนนเท่ากับ 2
น้อยที่สุด	ค่าคะแนนเท่ากับ 1

คะแนนที่ได้นำมาหาค่าเฉลี่ย และแปลความหมายของระดับคะแนน โดยใช้สูตรการคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้น คือ (อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม, 2547 : 26)

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{ค่าสูงสุดของข้อมูล} - \text{ค่าต่ำสุดของข้อมูล}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

คะแนนค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00	หมายถึง	สำเร็จระดับมากที่สุด
คะแนนค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20	หมายถึง	สำเร็จระดับมาก
คะแนนค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40	หมายถึง	สำเร็จระดับปานกลาง
คะแนนค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60	หมายถึง	สำเร็จระดับน้อย
คะแนนค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80	หมายถึง	สำเร็จระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการดำเนินธุรกิจ เป็นคำถามปลายเปิด และเมื่อนำความสำเร็จเทียบกับรายได้ เกษตรกรควรมีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนมากกว่าหรือเท่ากับ 4,163.25 บาท (คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน: 2551)

ระดับความสำเร็จ	ค่าน้ำหนักรายได้
สำเร็จ	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนมากกว่าหรือเท่ากับ 4,163.25 บาท
ไม่สำเร็จ	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนน้อยกว่า 4,163.25 บาท

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้จะใช้ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งมีลักษณะข้อมูลดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่รวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร บังคับส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิตและด้านการตลาด ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการดำเนินธุรกิจ

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานเอกสารด้านการเกษตร รายงานการประชุม รายงานการวิจัย บทความ วารสาร และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลต่างๆที่เผยแพร่ทาง Web site

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรสมาชิกเกษตรอินทรีย์ในวันประชุมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ซึ่งจะมีการประชุมเดือนละหนึ่งครั้ง และเคาะประตูบ้านของกลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อยเพื่อขอสัมภาษณ์ พร้อมทั้งชี้แจงการสัมภาษณ์และตอบข้อซักถาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา หาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ เพื่อตอบสภาพทั่วไปของเกษตรกรที่ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย

4.2 วิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบลำดับความสำคัญของปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิตและการตลาด

4.3 แบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

แบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 แบบจำลอง คือ แบบจำลองความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต และแบบจำลองความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด

4.3.1 แบบจำลองความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต

ประกอบด้วยตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต ตัวแปรอิสระ คือ การวางแผนการผลิต ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม การเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต คุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ ความต่อเนื่องและความสัมพันธ์กันในระบบ เขียนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยข้างต้นได้ดังสมการ

$$\text{คือ } ksp = f(pksp, qksp, aksp, bksp, fksp, eksp, cksp)$$

กำหนดให้

ksp หมายถึง ความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต

pksp หมายถึง การวางแผนการผลิต

qksp หมายถึง ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

aksp หมายถึง การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

bksp หมายถึง การเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้

fksp หมายถึง การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต

eksp หมายถึง คุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ

cksp หมายถึง ความต่อเนื่องและความสัมพันธ์กันในระบบ

4.3.2 แบบจำลองความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด

ประกอบด้วยตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด ตัวแปรอิสระ คือ การเข้าสู่ตลาดโดยตรงและการค้าที่เป็นธรรม เขียนความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยข้างต้นได้ดังสมการ คือ

$$ksm = f(ksm_{3.1}, y)$$

กำหนดให้

Ksm หมายถึง ความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด

Ksm_{3.1} หมายถึง เกษตรกรนำผลผลิตออกขายสู่ตลาดได้โดยตรงโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

y หมายถึง การค้าที่เป็นธรรม

$$y = f(\text{mean}_{1-12}, \text{mean}_{13-18}, \text{mean}_{19-23}, \text{mean}_{24-30}, \text{mean}_{31-33}, \text{mean}_{34-36})$$

กำหนดให้

y หมายถึง การค้าที่เป็นธรรม

mean₁₋₁₂ หมายถึง แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้าน คน/ แรงงาน/เกษตรกร

mean₁₃₋₁₈ หมายถึง แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน

mean₁₉₋₂₃ หมายถึง แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาด

mean₂₄₋₃₀ หมายถึง แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา

mean₃₁₋₃₃ หมายถึง แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านธรรมาภิบาล

mean₃₄₋₃₆ หมายถึง แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินธุรกิจ
มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อย จำนวนทั้งหมด 106 คน แบ่งออกเป็นเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะเรียกว่า เกษตรกรหรือเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำนวน 53 คน และเกษตรกรรายย่อย จำนวน 53 คน พิจารณาด้าน เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนจากการทำการเกษตร ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดง เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร และรายได้เฉลี่ย ต่อเดือน

รายการ เพศ	เกษตรกร		เกษตรกรรายย่อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	16	30.2	14	26.4
หญิง	37	69.8	39	73.6
รวม	53	100	53	100
อายุ (ปี)				
20-30	1	1.9	5	9.4
31-40	7	13.2	9	17.0
41-50	21	39.6	19	35.8
51-60	15	28.3	13	24.5
>60	9	17.0	7	13.3
รวม	53	100	53	100
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน				
1-3	26	49.1	13	24.5
4-6	19	35.8	32	60.4
7-9	8	15.1	8	15.1
รวม	53	100	53	100
พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)				
1-15	36	67.9	32	60.4
16-30	8	15.1	14	26.4
31-45	5	9.4	3	5.6
46-60	3	5.7	2	3.8
>60	1	1.9	2	3.8
รวม	53	100	53	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

รายการ เพศ	เกษตรกร		เกษตรกรรายย่อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน				
1,000-5,000	35	66.0	15	28.3
5,001-10,000	9	17.0	19	35.8
10,001-15,000	2	3.8	9	17.1
15,001-20,000	5	9.4	4	7.5
> 20,000	2	3.8	6	11.3
รวม	53	100	53	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อย ส่วนใหญ่เป็นหญิงจำนวน 37 คน และ 39 คน คิดเป็นร้อยละ 69.8 และ 73.6 ตามลำดับ

อายุ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่อายุ 41-50 ปี จำนวน 21 คน และ 19 คน คิดเป็นร้อยละ 39.6 และ 35.8 ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 49.1 และเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 60.4

พื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตร 1-15 ไร่ จำนวน 36 คนและ 32 คน คิดเป็นร้อยละ 67.9 และ 60.4 ตามลำดับ

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1,000-5,000 บาท จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 และเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 35.8

ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ได้แก่ การวางแผนการผลิตปริมาณการผลิตที่เพียงพอ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม (ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์) การเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต คุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ ความต่อเนื่องและความสัมพันธ์กันในระบบ แบ่งพิจารณาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรและเกษตรกรรายย่อย มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ ด้านการผลิต	เกษตรกร			เกษตรกรรายย่อย		
	ไม่ทำ	ทำ	รวม	ไม่ทำ	ทำ	รวม
การวางแผนการผลิต						
1. เกษตรกรมีการวางแผน การผลิต	1 (1.9)	52 (98.1)	53 (100)	4 (7.5)	49 (92.5)	53 (100)
2. เกษตรกรช่วยกันวางแผน การผลิต	9 (17)	44 (83.0)	53 (100)	53 (100)	0 (0)	53 (100)
ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ						
3. ผลผลิตมีเพียงพอกับความ ต้องการของผู้ซื้อ	42 (79.2)	11 (20.8)	53 (100)	8 (15.1)	45 (84.9)	53 (100)
4. ผลผลิตออกสู่ตลาดอย่าง ต่อเนื่อง	47 (88.7)	6 (11.3)	53 (100)	39 (73.6)	14 (26.4)	53 (100)
การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม						
5. เกษตรกรมีความรู้ในการ ควบคุมการผลิตตาม IFOAM	4 (7.5)	49 (92.5)	53 (100)	51 (96.2)	2 (3.8)	53 (100)
6. เกษตรกรทำตามเกณฑ์ มาตรฐานการผลิต IFOAM	1 (1.9)	52 (98.1)	53 (100)	9 (17.0)	44 (83.0)	53 (100)

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ ด้านการผลิต	เกษตรกร			เกษตรกรรายย่อย		
	ไม่ทำ	ทำ	รวม	ไม่ทำ	ทำ	รวม
7. เกษตรกรคำนึงถึงความสมดุล ของระบบนิเวศน์	0 (0)	53 (100)	53 (100)	30 (56.6)	23 (43.4)	53 (100)
8. ฟาร์ม/แปลงผักมีธาตุอาหาร ในดินสมบูรณ์	14 (26.4)	39 (73.6)	53 (100)	30 (56.6)	23 (43.4)	53 (100)
การเก็บเกี่ยวเฉพาะ						
ส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้						
9. เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิต เฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	2 (3.8)	51 (96.2)	53 (100)	2 (3.8)	51 (96.2)	53 (100)
การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต						
10. มีการคัดเกรดผลผลิต	4 (7.5)	49 (92.5)	53 (100)	10 (18.9)	43 (81.1)	53 (100)
11. มีการบรรจุหีบห่อ	10 (18.9)	43 (81.1)	53 (100)	30 (56.6)	23 (43.4)	53 (100)
12. มีการแปรรูปผลผลิต	42 (79.2)	11 (20.8)	53 (100)	48 (90.6)	5 (9.4)	53 (100)
คุณภาพผลผลิตตรงตามความ ต้องการของผู้ซื้อ						
13. ผลผลิตที่ได้เป็นไปตาม ความต้องการของผู้ซื้อ	0 (0)	53 (100)	53 (100)	2 (3.8)	51 (96.2)	53 (100)
14. ผลผลิตที่ได้เป็นไปตามเกณฑ์ มาตรฐานการผลิต IFOAM	4 (7.5)	49 (92.5)	53 (100)	49 (92.5)	4 (7.5)	53 (100)
15. มีการแปรรูปผลผลิต เพื่อความหลากหลาย	40 (75.5)	13 (24.5)	53 (100)	49 (92.5)	4 (7.5)	53 (100)
16. มีสถานที่จัดเก็บผลผลิต ที่ถูกต้องลักษณะ	4 (7.5)	49 (92.5)	53 (100)	11 (20.8)	42 (79.2)	53 (100)

จากตารางที่ 4.2 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อย พบว่า

การวางแผนการผลิต เกษตรกรให้ความสำคัญกับการวางแผนการผลิตจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 98.1 ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยให้ความสำคัญกับการวางแผนการผลิตจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 92.5 โดยที่เกษตรกรจะมีการวางแผนการผลิตร่วมกันภายในกลุ่ม จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 83.0 ส่วนเกษตรกรรายย่อยจะวางแผนการผลิตด้วยตนเองตามความสะดวก

ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ผลิตได้ส่วนใหญ่จะไม่เพียงพอกับความ ต้องการของตลาด จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 79.2 ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยเห็นว่าผลผลิตที่ได้เพียงพอกับความ ต้องการของตลาด จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 84.9 ด้านความต่อเนื่องของผลผลิตที่ผลิตได้ เกษตรกรเห็นว่าผลผลิตที่ผลิตได้ไม่ต่อเนื่อง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 88.7 เกษตรกรรายย่อย จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 73.6

การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม เกษตรกรมีความรู้ในการควบคุมการผลิตให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 92.5 ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยไม่มีความรู้เรื่องมาตรฐานสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 96.2 โดยที่เกษตรกรส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติได้จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 98.1 และเกษตรกรรายย่อยจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 83.0 ด้านการจัดการฟาร์มของเกษตรกรจะคำนึงถึงความสมดุลย์ของระบบนิเวศน์อย่างเหมาะสม จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เกษตรกรรายย่อย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 ด้านพื้นที่ฟาร์มหรือแปลงผักของเกษตรกรมีธาตุอาหารในดินอย่างสมบูรณ์จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 73.6 เกษตรกรรายย่อยจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4

การเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้ เกษตรกรและเกษตรกรรายย่อยจะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้เป็นสัดส่วนที่เท่ากัน จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 96.2

การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรจะทำการคัดเกรดผลผลิตที่ผลิตได้จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 92.5 เกษตรกรรายย่อยจำนวน 43 คิดเป็นร้อยละ 81.1 หลังจากนั้นเกษตรกรจะบรรจุผลผลิตลงในถุง ตะกร้า หรือมัดเป็นกำๆ ขึ้นอยู่กับประเภทของผลผลิต โดยที่เกษตรกรทำการบรรจุหีบห่อผลผลิตจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 81.1 เกษตรกรรายย่อย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 เกษตรกรและเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่จะไม่ทำการแปรรูปผลผลิตจำนวน 42 และ 48 คน คิดเป็นร้อยละ 79.2 และ 90.6 ตามลำดับ

คุณภาพผลผลิต เกษตรกรสามารถผลิตผลผลิตได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้ซื้อ จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 100 เกษตรกรรายย่อยจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 96.2

เกษตรกรสามารถผลิตผลผลิตได้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสหพันธ์เกษตรกรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 92.5 เกษตรกรรายย่อย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 โดยที่เกษตรกรทั้งสองกลุ่มข้างต้นจะไม่ทำการแปรรูปผลผลิตให้มีความหลากหลาย จำนวน 40 และ 49 คน คิดเป็นร้อยละ 75.5 และ 92.5 ตามลำดับ เกษตรกรมีสถานที่ในการจัดเก็บผลผลิตที่ถูกสุขลักษณะจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 92.5 เกษตรกรรายย่อย จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 79.2

ด้านความต่อเนื่องและความสัมพันธ์กันในระบบ เกษตรกรให้ความสำคัญกับการจัดการทุกขั้นตอนการผลิต เริ่มจากฟาร์มหรือแปลงผักจนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค รายละเอียด ดังตาราง 4.3

ตารางที่ 4.3 ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ

ขั้นตอนการผลิต	เกษตรกร						เกษตรกรรายย่อย					
	5	4	3	2	1	รวม	5	4	3	2	1	รวม
1. การวางแผนการผลิต	11 (20.8)	39 (73.6)	3 (5.6)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	29 (54.7)	18 (34.0)	6 (11.3)	0 (0)	0 (0)	53 (100)
2. ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	11 (20.8)	25 (47.2)	16 (30.1)	1 (1.9)	0 (0)	53 (100)	23 (43.4)	19 (35.8)	9 (17.0)	1 (1.9)	1 (1.9)	53 (100)
3. การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	12 (22.6)	31 (58.5)	10 (18.9)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	17 (32.1)	23 (43.4)	12 (22.6)	1 (1.9)	0 (0)	53 (100)
4. การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต	9 (17.0)	30 (56.6)	14 (26.4)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	20 (37.7)	21 (39.6)	10 (18.9)	2 (3.8)	0 (0)	53 (100)
5. คุณภาพการผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ	11 (20.8)	34 (64.2)	8 (15.1)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	21 (39.6)	27 (50.9)	2 (3.8)	2 (3.8)	1 (1.9)	53 (100)

จากตารางที่ 4.3 พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับขั้นตอนการผลิตทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การวางแผนการผลิต ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต และคุณภาพการผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ อยู่ในระดับมากทุกขั้นตอนการผลิต ส่วนเกษตรกรรายย่อยให้ความสำคัญกับการวางแผนการผลิต และปริมาณการผลิตที่เพียงพอ อยู่ในระดับมากที่สุด การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต และคุณภาพการผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ อยู่ในระดับมาก

ด้านช่วงเวลาในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ขึ้นอยู่กับประเภทของผลผลิตที่เกษตรกรจะจัดเก็บ และสภาพอากาศในขณะนั้น เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งวัน ผลผลิตนั้นได้แก่ ข้าว ส่วนในช่วงเวลาเช้าซึ่งเป็นช่วงเวลาการทำงานปกติและอากาศไม่ร้อน เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิต ประเภทผักใบอ่อน เช่น โหระพา ชะอม ผักกูด และกระเพรา เป็นต้น ในช่วงเวลาเย็นเกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิตประเภทผักที่เป็นผลหรือที่ไม่เหี่ยวได้ง่าย เช่น ตะไคร้ พริกขี้หนู เป็นต้น

ตารางที่ 4.4 ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิต

ช่วงเวลาเก็บเกี่ยว ผลผลิต	เกษตรกร			เกษตรกรรายย่อย		
	ไม่ทำ	ทำ	รวม	ไม่ทำ	ทำ	รวม
ทั้งวัน	2 (3.8)	51 (96.2)	53 (100)	0 (0)	53 (100)	53 (100)
เวลาเช้า	1 (.9)	52 (98.1)	53 (100)	0 (0)	53 (100)	53 (100)
เวลาเย็น	3 (5.7)	50 (94.3)	53 (100)	0 (0)	53 (100)	53 (100)

จากตารางที่ 4.4 พบว่า เกษตรกรและเกษตรกรรายย่อยจะใช้ช่วงเวลาในการเก็บเกี่ยวผลผลิตไม่แตกต่างกัน นั่นคือจะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดทั้งวันหรือเมื่อรถไถว่างสำหรับข้าว ส่วนช่วงเวลาเช้าจะเก็บผักใบอ่อน และในช่วงเวลาเย็นจะเก็บผักที่เป็นผลและไม่เหี่ยวได้ง่าย เนื่องจากเกษตรกรจะต้องนำผลผลิตที่เก็บได้ในช่วงเวลายืนนำไปขายหรือส่งเข้ากลุ่มเพื่อจำหน่ายในวันรุ่งขึ้น

การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อเกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ได้ตามช่วงเวลาข้างต้นเรียบร้อยแล้วเกษตรกรจะมีวิธีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยจะแบ่งพิจารณาผลผลิตที่ได้เป็น 2 ชนิด คือ ข้าว และผัก แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ผลผลิตที่ได้เกษตรกรจะเก็บไว้บริโภคเอง ส่วนที่ 2 เกษตรกรจะนำไปขายเอง และส่วนที่ 3 เกษตรกรจะนำผลผลิตที่ได้ส่งเข้ากลุ่มรายละเอียดดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต

การจัดการหลัง การเก็บเกี่ยวผลผลิต	เกษตรกร			เกษตรกรรายย่อย		
	ไม่ทำ	ทำ	รวม	ไม่ทำ	ทำ	รวม
ข้าว						
บริโภครอง	18 (34.0)	35 (66.0)	53 (100)	10 (18.9)	43 (81.1)	53 (100)
ขายเอง	45 (84.9)	8 (15.1)	53 (100)	31 (58.5)	22 (41.5)	53 (100)
ส่งเข้ากลุ่ม	32 (60.4)	21 (39.6)	53 (100)	53 (100)	0 (0)	53 (100)
ผัก						
บริโภครอง	0 (0)	53 (100)	53 (100)	0 (0)	53 (100)	53 (100)
ขายเอง	44 (83.0)	9 (17.0)	53 (100)	40 (75.5)	13 (24.5)	53 (100)
ส่งเข้ากลุ่ม	7 (13.2)	46 (86.8)	53 (100)	53 (100)	0 (0)	53 (100)

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผลผลิตประเภทข้าว เกษตรกรจะนำผลผลิตที่ได้เก็บไว้บริโภคเองเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 อีกส่วนหนึ่ง คือส่งเข้ากลุ่ม จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 39.6 และขายเองจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 ส่วนเกษตรกรรายย่อยจะเก็บข้าวที่ปลูกไว้บริโภคเองเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 81.1 อีกส่วนหนึ่ง คือ นำข้าวไปขายเอง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 โดยไม่มีเกษตรกรคนใดนำผลผลิตข้าวที่ได้ส่งเข้ากลุ่มเลย

ผลผลิตประเภทผัก เกษตรกรจะนำผลผลิตที่ได้เก็บไว้บริโภคเอง จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 100 อีกส่วนหนึ่งจะนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคหรือปลูกเพื่อจำหน่ายโดยส่งเข้ากลุ่มจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 86.8 และนำผักส่วนที่เหลือบางส่วนไปขายเองที่ตลาดท้องถิ่นใกล้บ้าน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 เนื่องจากผลผลิตที่เก็บได้บางส่วนออกผลไม่ตรงกับวันที่กลุ่มจัดตลาด เกษตรกรจึงจำเป็นต้องนำผลผลิตไปขายเองที่ตลาดในชุมชนเพื่อไม่ให้เกิดการเน่าเสีย

เพราะฝักมีอายุการเก็บรักษาสั้น ส่วนเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่จะปลูกฝักไว้บริโภคเองในครัวเรือน จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 100 อีกส่วนหนึ่งที่เหลือจากการบริโภคหรือปลูกเพื่อจำหน่ายเกษตรกรจะนำไปขายเองที่ตลาดจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 โดยที่ไม่มีเกษตรกรรายย่อยคนใดนำฝักส่งเข้ากลุ่มเลย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์กับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อพื้นที่ทำการเกษตร 1 ไร่ ของเกษตรกร ได้ข้อมูลดังตารางที่ 4.6-4.7

ตารางที่ 4.6 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนข้อในการดำเนินการผลิตตามแนวทางสู่ความสำเร็จด้านการผลิตกับรายได้ของเกษตรกร

จำนวนข้อ ในการ ดำเนิน การผลิต	1,000-	5,001-	10,001-	15,001-	>20,000	รวม
	5,000	10,000	15,000	20,000		
8	0 (0)	0 (0)	1 (50)	0 (0)	0 (0)	1 (1.9)
10	1 (2.9)	0 (0)	0 (0)	1 (20)	0 (0)	2 (3.8)
11	1 (2.9)	1 (11.1)	0 (0)	0 (0)	1 (50)	3 (5.7)
12	4 (11.4)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (50)	5 (9.4)
13	6 (17.1)	0 (0)	1 (50)	2 (40)	0 (0)	9 (17.0)
14	13 (37.1)	5 (55.6)	0 (0)	2 (40)	0 (0)	20 (37.7)
15	3 (8.6)	1 (11.1)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	4 (7.5)
16	6 (17.1)	2 (22.2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	8 (15.1)

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

จำนวนข้อ ในการ ดำเนินการ การผลิต	1,000-	5,001-	10,001-	15,001-	>20,000	รวม
	5,000	10,000	15,000	20,000		
17	1	0	0	0	0	1
	(2.9)	(0)	(0)	(0)	(0)	(1.9)
รวม	35	9	2	5	2	53
	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)	(100)

จากตารางที่ 4.6 พบว่า เกษตรกรที่ดำเนินการผลิตตามแนวทางสู่ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ 16 ข้อขึ้นไปมีจำนวน 9 คน ในจำนวนนี้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อพื้นที่ทำการเกษตร 1 ไร่อยู่ในช่วง 1,000 – 5,000 บาท ซึ่งอยู่ในช่วงของรายได้เฉลี่ยจากการทำการเกษตรมาตรฐานพอดี (เกณฑ์มาตรฐานเกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าหรือเท่ากับ 4,163.25 บาท)

ตารางที่ 4.7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนข้อในการดำเนินการผลิตตามแนวทางสู่ความสำเร็จด้านการผลิตกับรายได้ของเกษตรกรรายย่อย

จำนวนข้อ ในการ ดำเนินการผลิต	1,000-5,000	5,001-10,000	10,001-15,000	15,001-20,000	>20,000	รวม
	4	1	0	0	0	
	(6.7)	(0)	(0)	(0)	(0)	(1.9)
6	0	1	0	0	0	1
	(0)	(5.3)	(0)	(0)	(0)	(1.9)
7	2	0	1	0	0	3
	(13.3)	(0)	(11.1)	(0)	(0)	(5.7)
8	3	3	2	0	3	11
	(20)	(15.8)	(22.2)	(0)	(50)	(20.8)
9	4	6	2	3	0	15
	(26.7)	(31.6)	(22.2)	(75)	(0)	(28.3)
10	0	4	2	0	2	8
	(0)	(21.1)	(22.2)	(0)	(33.3)	(15.1)

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

จำนวนข้อ ในการ ดำเนินการผลิต	จำนวนข้อ					รวม
	1,000-5,000	5,001-10,000	10,001-15,000	15,001-20,000	>20,000	
11	4 (26.7)	2 (10.5)	1 (11.1)	1 (25)	0 (0)	8 (15.1)
12	1 (6.7)	1 (5.3)	1 (11.1)	0 (0)	0 (0)	3 (5.7)
13	0 (0)	2 (10.5)	0 (0)	0 (0)	1 (16.7)	3 (5.7)
รวม	15 (100)	19 (100)	9 (100)	4 (100)	6 (100)	53 (100)

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ไม่มีเกษตรกรรายย่อยรายใดเลยที่ประสบความสำเร็จและดำเนินการผลิตตามแนวทางสู่ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ 16 ขึ้นไป เมื่อพิจารณาด้านรายได้ พบว่า เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนเท่ากับ 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 19 คน ซึ่งสูงกว่าช่วงของรายได้เฉลี่ยจากการทำการเกษตรมาตรฐาน (เกณฑ์มาตรฐานเกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าหรือเท่ากับ 4,163.25 บาท)

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปตัวแปรที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิตออกเป็น 2 สมการ คือ

1. สมการความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร
2. สมการความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย

สมการความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

$$ksp_0 = .097 + 3.088(fksp) + 3.983(aksp) + 2.252(qksp) + 1.902(pksp) + 3.983(eksp) + 1.053(bksp) \dots\dots\dots \text{สมการ 4.1}$$

กำหนดให้

ksp_0 หมายถึง ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

$fksp$ หมายถึง การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต

$aksp$ หมายถึง การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

$qksp$ หมายถึง ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

$pksp$ หมายถึง การวางแผนการผลิต

$eksp$ หมายถึง คุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ

$bksp$ หมายถึง การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้

โดยที่ตัวแปรอิสระทั้งหมด อธิบายความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรประมาณร้อยละ 99.2 ($R^2 = .992$) ดังตาราง 4.8

ตารางที่ 4.8 สรุปตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ	B	Beta	t
การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต	3.088	.463	19.503
การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	3.983	.294	19.764
ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.252	.410	21.324
การวางแผนการผลิต	1.902	.410	18.719
คุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ	3.983	.354	16.226
การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	1.053	.115	7.970
$R^2 = .992$ $F = 906.505$ $Sig = .000$			

จากตาราง 4.8 พบว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดคือ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต เนื่องจากค่า Beta มีค่าสูงที่สุด เท่ากับ .463

สมการความสำเร็จในการผลิตด้านการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย

$$ksp_s = .458 + .3.627(eksp) + 2.169(qksp) + 3.631(aksp) + 3.628(fksp) + 2.898(pksp) \dots \dots \dots \text{สมการ 4.2}$$

กำหนดให้

ksp_s หมายถึง ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย

$eksp$ หมายถึง คุณภาพผลผลิต

$qksp$ หมายถึง ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

$aksp$ หมายถึง การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

$fksp$ หมายถึง การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต

$pksp$ หมายถึง การวางแผนการผลิต

โดยที่ตัวแปรอิสระทั้งหมด อธิบายความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย ประมาณร้อยละ 94.3 ($R^2 = .943$) ดังตาราง 4.9

ตารางที่ 4.9 สรุปตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ	B	Beta	t
คุณภาพผลผลิต	3.627	.320	7.471
ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.169	.372	9.906
การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	3.631	.492	12.895
การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต	3.628	.516	13.152
การวางแผนการผลิต	2.898	.217	5.722
$R^2 = .943$ $F = 155.743$ $Sig = .000$			

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดคือ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต เนื่องจากค่า Beta มีค่าสูงที่สุด เท่ากับ .516

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรและเกษตรกรรายย่อย ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดเป็นปัจจัยเดียวกัน คือ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยที่เกษตรกรมีค่า Beta เท่ากับ .4623 ส่วนเกษตรกรรายย่อยมีค่า Beta เท่ากับ .516 หมายความว่า การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อยมากกว่าเกษตรกร

จากความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่ได้จากคำถามปลายเปิดด้านปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิต ในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรและเกษตรกรรายย่อย โดยที่แต่ละกลุ่มจะแบ่งพืชออกเป็น 2 ชนิด คือ ข้าวอินทรีย์ และผักอินทรีย์ มีรายละเอียด ดังนี้

เกษตรกร

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ แบ่งพืชออกเป็น 2 ชนิด คือ ข้าวอินทรีย์ และผักอินทรีย์ คือ

1. ข้าวอินทรีย์

เกษตรกร จะวางแผนการผลิตร่วมกันภายในกลุ่มโดยจะวางแผนล่วงหน้าเป็นรายปี เพื่อกำหนดประเภทข้าว ปริมาณข้าว และราคาข้าว โดยคำนึงถึงราคาในปีก่อนเพื่อนำมาใช้เป็นฐานในการกำหนดราคาในปีต่อไป รวมถึงการวางแผนในการจัดเตรียมดิน ต้นกล้า จัดหาพันธุ์ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรจะเก็บเมล็ดข้าวที่ดีไว้สำหรับทำพันธุ์เพื่อปลูกในปีต่อไปด้วยซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรสามารถผลิตข้าวออกสู่ตลาดได้ตลอดทั้งปีไม่ขาดช่วงและสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้เกษตรกรจะวางแผนการผลิตเป็นรายปีแล้ว เกษตรกรจะมีการจัดประชุมกลุ่มเดือนละหนึ่งครั้ง ณ ที่ทำการกลุ่ม ในการประชุมกลุ่มแต่ละครั้งจะร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ พูดถึงปัญหาที่พบ วิธีการแก้ปัญหา และหากผู้นำกลุ่มมีข้อมูลความรู้ใหม่ๆ ก็จะนำมาเผยแพร่ให้กับสมาชิกกลุ่มทราบในวันประชุมกลุ่มรวมถึงมีการทำแปลงทดลอง และจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรด้วย สมาชิกเกษตรกรทุกคนมีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ นานาชาติ IFOAM และสามารถปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐาน IFOAM ที่กำหนดได้ ผลผลิตที่ได้จึงเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดและไม่มีปัญหาเมื่อนำออกไปจำหน่ายจนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค ในการทำแปลงเกษตรอินทรีย์เกษตรกรจะต้องคำนึงถึงความสมดุลย์ของระบบนิเวศน์อย่างเหมาะสมด้วยเพื่อความยั่งยืนทางการเกษตร ธรรมชาติอาหารในดินไม่สมบูรณ์เกษตรกรจะมีวิธีการบำรุงดินให้สมบูรณ์โดยการ ใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยขี้ไก่ ปลูกพืชตระกูลถั่วเพื่อบำรุงดิน ใช้น้ำหมักชีวภาพที่ทำเองภายในกลุ่ม เป็นต้น แต่หากมีศัตรูพืชเกษตรกรจะใช้วิธีการปลูกข้าวหลายพันธุ์ไว้ในแปลงเดียวกันและปลูกดอกไม้แซมระหว่างร่องผัก เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวเฉพาะผลผลิตที่ใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น โดยเฉพาะข้าวพันธุ์เกษตรกรจะใช้มือเกี่ยวไม่ใช่รถไถและเก็บเมล็ดสีบออก เพราะเกษตรกรจะเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ทำพันธุ์ในปีต่อไป หลังจากนั้นเกษตรกรจะไถกลบฟาง หรือส่วนที่เป็นตอซังข้าวจะปล่อยทิ้งไว้ในแปลงเพื่อคลุมหน้าดินและกลายเป็นปุ๋ยทำให้ดินร่วนซุย ผลผลิตที่ได้จะส่งเข้ากลุ่มเพื่อตรวจสอบคุณภาพข้าวให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ เกษตรกรจะทำการบรรจุข้าวใส่กระสอบ และเขียนข้อมูลรายละเอียดผลผลิตลงบนข้างกระสอบ โดยระบุ ชื่อ สกุลของเกษตรกร ประเภทข้าว น้ำหนักวันที่บรรจุ ไว้ข้างกระสอบอย่างชัดเจนก่อนส่งเข้ากลุ่ม โดยที่กลุ่มจะจัดให้มีสถานที่จัดเก็บข้าว

หรือผู้วางที่สะอาดถูกสุขลักษณะ ในการแปรรูปข้าวเกษตรกรจะทำเป็นขนมจีนเพื่อนำไปขายในวันที่จัดตลาด และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตได้อีกทางหนึ่ง

2. ผักอินทรีย์

เกษตรกร จะวางแผนการผลิตผักร่วมกันภายในกลุ่มเช่นเดียวกันกับการวางแผนการผลิตข้าว ไม่ว่าจะเป็นชนิด ปริมาณ ขนาดของผลผลิต จะต้องเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ หากกรณีที่ผลผลิตผักไม่เป็นไปตามมาตรฐานอันเนื่องมาจากเกษตรกรตัดผลผลิตสั้นหรือยาวเกินไป เก็บผักใบแก่เกินไป กลุ่มจะไม่รับซื้อนั่นหมายถึงเกษตรกรจะต้องนำไปขายเองที่ตลาด เก็บไว้บริโภคเอง หรือแบ่งปันเพื่อนบ้าน เกษตรกรสามารถผลิตผักออกไปขายได้อย่างต่อเนื่องเพราะมีตลาดรองรับที่ชัดเจน หรือบางครั้งก็จะมีคำสั่งซื้อผ่านทางกลุ่มให้กลุ่มเป็นผู้รวบรวมและจัดส่งให้ตามที่ได้ตกลงกัน สมาชิกเกษตรกรทุกคนมีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM และสามารถปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM ที่กำหนดได้ ผลผลิตที่ได้จึงเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดและไม่มีปัญหาเมื่อนำออกไปจำหน่ายจนถึงมือผู้บริโภค ในการทำแปลงเกษตรอินทรีย์เกษตรกรจะต้องคำนึงถึงความสมดุลย์ของระบบนิเวศน์อย่างเหมาะสมด้วยเพื่อความยั่งยืนทางการเกษตร โดยการปลูกพืชผสมผสานภายในแปลงสลับกับการปลูกพืชตระกูลถั่วเพื่อความสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ แต่หากมีศัตรูพืชเกษตรกรจะกำจัดศัตรูพืชโดยการปลูกดอกไม้แซม ใช้ น้ำส้มควันไม้ที่ผลิตขึ้นเองฉีดพ่น เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิตผักเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น ส่วนที่เป็นต้นหรือตอเก็บไว้ให้แตกยอดอ่อนต่อไป ส่วนผักที่ไม่ได้คุณภาพจะเก็บไว้บริโภคเองภายในครัวเรือน หรือแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน เศษผักนำไปเลี้ยงหมู หรือให้ปลากิน ผักที่เก็บได้จะนำไปล้าง ตัดแต่ง ชั่ง มัด หรือใส่ถุง ขึ้นอยู่กับประเภทของผัก หลังจากนั้นจึงส่งเข้ากลุ่ม ผักบางชนิดก็จะทำการแปรรูป เช่น หน่อไม้ทำเป็นหน่อไม้ดอง เป็นต้น

เกษตรกรรายย่อย

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อยแบ่งพืชออกเป็น 2 ชนิด คือ ข้าวอินทรีย์ และผักอินทรีย์ คือ

1. ข้าวอินทรีย์

เกษตรกรรายย่อยจะวางแผนการผลิตด้วยตนเองโดยพิจารณาจากความพร้อมของแรงงาน สภาพอากาศ ปริมาณน้ำ เกษตรกรจะทำทั้งข้าวนาปี และนาปรัง เกษตรกรไม่ค่อยมีความรู้เรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ นานาชาติ IFOAM เนื่องจากไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมหรือถ่ายทอดความรู้จากทางราชการ ผลผลิตข้าวที่ได้จึงไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

นานาชาติ IFOAM เกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อบำรุงดินและจะใส่เพิ่มขึ้นทุกปี ชั่งข้าวเกษตรกรจะเผาทั้ง ข้าวที่ผลิตได้เกษตรกรจะเก็บไว้บริโภคเองบางส่วน บางส่วนจะนำไปขายที่ตลาด เกษตรกรรายย่อยมียุ่งยากเก็บข้าวที่สะอาด และเกษตรกรรายย่อยไม่มีการแปรรูปข้าว

2. ผักอินทรีย์

เกษตรกรจะปลูกผักไว้ในบริเวณบ้านเพื่อกินเองภายในครอบครัว นอกจากการทำนาแล้วอาชีพเสริมที่เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรเป็นกอบเป็นกำคือการเพาะเห็ดฟางขาย หลังจากหนานาจะมีต่อชั่งข้าวอยู่ในนาเกษตรกรจะเพาะเห็ดในนาข้าวเพราะเห็ดจะเจริญเติบโตดี เนื่องจากมีปุ๋ยตกค้างอยู่ในนาข้าวทำให้เห็ดที่เพาะได้สวยงามโดยไม่ต้องใส่ปุ๋ยเพิ่มอีก จึงเป็นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้กับเกษตรกรได้

ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ การเข้าสู่ตลาดโดยตรงและการค้าที่เป็นธรรม แบ่งพิจารณาออกเป็น 2 กลุ่มคือ เกษตรกรและเกษตรกรรายย่อย มีรายละเอียด ดังนี้

เกษตรกรจะนำผลผลิตที่ได้ออกขายสู่ตลาดโดยตรงโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง แสดงรายละเอียด ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 การเข้าถึงตลาดโดยตรง

การเข้าถึงตลาดโดยตรง	เกษตรกร			เกษตรกรรายย่อย		
	ไม่ผ่าน	ผ่าน	รวม	ไม่ผ่าน	ผ่าน	รวม
เกษตรกรขายผลผลิตโดยตรง	51	2	53	32	21	53
ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง	(96.2)	(3.8)	(100)	(60.4)	(39.6)	(100)

จากตารางที่ 4.10 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ นำผลผลิตที่ผลิตได้ออกขายสู่ตลาดโดยตรง ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยที่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่จะขายผลผลิตโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 96.2 เกษตรกรแต่ละคนจะรวบรวมผลผลิตที่ได้ส่งเข้ากลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มจะมีจุดรับและรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกตั้งอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อ

รวบรวมผลผลิตทั้งหมดจากสมาชิกหลังจากนั้นทีมตลาดจะนำไปส่งหรือขายในตลาดสีเขียวต่อไป ส่วนเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่จะนำผลผลิตที่ผลิตได้ออกขายสู่ตลาดโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 60.4 เนื่องจากเกษตรกรรายย่อยสามารถรับเงินสดจากการขายได้ในทันที

ด้านการค้าที่เป็นธรรม จะพิจารณาถึงแนวปฏิบัติ 2 ประการ คือ

1. แนวปฏิบัติภายในหน่วยงาน ประกอบด้วย คน/แรงงาน/เกษตรกร และทุน
2. แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า ประกอบด้วย ตลาด ราคา ธรรมภิบาล และพัฒนาผู้ผลิต แสดงให้เห็นได้ดังตารางที่ 4.11 – 4.16

ตารางที่ 4.11 แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านคน/แรงงาน/เกษตรกร

แนวปฏิบัติภายในหน่วยงาน ด้าน คน/แรงงาน/เกษตรกร	เกษตรกร						เกษตรกรรายย่อย					
	5	4	3	2	1	รวม	5	4	3	2	1	รวม
1. แรงงานจ้างได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม	5 (9.4)	4 (7.5)	10 (18.9)	12 (22.6)	22 (41.5)	53 (100)	25 (47.2)	6 (11.3)	8 (15.1)	1 (1.9)	13 (24.5)	53 (100)
2. แรงงานจ้างได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันทุกคน	4 (7.5)	5 (9.4)	10 (18.9)	12 (22.6)	22 (41.5)	53 (100)	23 (43.4)	8 (15.1)	9 (17.0)	0 (0)	13 (24.5)	53 (100)
3. แรงงานจ้างได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม	4 (7.5)	6 (11.3)	9 (17.0)	12 (22.6)	22 (41.5)	53 (100)	21 (39.6)	9 (17.0)	9 (17.0)	1 (1.9)	13 (24.5)	53 (100)
4. แรงงานจ้างทำงานในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย	4 (7.5)	8 (15.1)	7 (13.2)	12 (22.6)	22 (41.5)	53 (100)	20 (37.7)	9 (17.0)	10 (18.9)	1 (1.9)	13 (24.5)	53 (100)
5. แรงงานจ้างทำงานในสภาพแวดล้อมที่สะอาด	4 (7.5)	6 (11.3)	9 (17.0)	12 (22.6)	22 (41.5)	53 (100)	19 (35.8)	9 (17.0)	11 (20.8)	1 (1.9)	13 (24.5)	53 (100)
6. แรงงานจ้างได้รับสวัสดิการจากกลุ่มตามความเหมาะสม	4 (7.5)	3 (5.7)	12 (22.6)	12 (22.6)	22 (41.5)	53 (100)	10 (18.9)	13 (24.5)	10 (18.9)	0 (0)	20 (37.7)	53 (100)
7. มีการจัดระบบการป้องกันอุบัติเหตุและความปลอดภัยในการทำงาน	2 (3.8)	5 (9.4)	10 (18.9)	13 (24.5)	23 (43.4)	53 (100)	5 (9.4)	13 (24.5)	17 (32.1)	2 (3.8)	16 (30.2)	53 (100)
8. แรงงานได้รับการฝึกอบรมในการทำการเกษตร	4 (7.5)	3 (5.7)	10 (18.9)	12 (22.6)	24 (45.3)	53 (100)	8 (15.1)	9 (17.0)	9 (17.0)	4 (7.5)	23 (43.4)	53 (100)
9. กลุ่มมีการกระตุ้นเตือนให้เกษตรกรสนใจเรื่องสุขอนามัยในการทำงาน	3 (5.7)	7 (13.2)	7 (13.2)	12 (22.6)	24 (45.3)	53 (100)	10 (18.9)	9 (17.0)	15 (28.3)	4 (7.5)	15 (28.3)	53 (100)
10. กลุ่มมีการกระตุ้นแรงงานให้เกิดการออม	6 (11.3)	8 (15.1)	6 (11.3)	12 (22.6)	21 (36.9)	53 (100)	16 (30.2)	8 (15.1)	9 (17.0)	4 (7.5)	16 (30.2)	53 (100)

แนวปฏิบัติภายในหน่วยงาน ด้าน คน/แรงงาน/เกษตรกร	เกษตรกร						เกษตรกรรายย่อย					
	5	4	3	2	1	รวม	5	4	3	2	1	รวม
11.กลุ่มมีนโยบายที่ไม่เอา เปรียบเกษตรกร	8 (15.1)	6 (11.3)	6 (11.3)	12 (22.6)	21 (39.6)	53 (100)	15 (28.3)	8 (15.)	10 (18.9)	2 (3.8)	18 (34.0)	53 (100)
12.เกษตรกรดำเนินงานบน พื้นฐานของความยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม	7 (13.2)	7 (13.2)	6 (11.3)	12 (22.6)	21 (39.6)	53 (100)	5 (9.4)	8 (15.1)	14 (26.4)	4 (7.5)	22 (41.5)	53 (100)

จากตารางที่ 4.11 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านคน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีแนวปฏิบัติภายใน หน่วยงานด้านคน/แรงงาน/เกษตรกรในทุกๆด้านอยู่ในระดับความสำคัญน้อยที่สุดทุกกรณี เนื่องจากเกษตรกรจะใช้แรงงานในครัวเรือนของตนเองก่อน ถ้าทำแปลงไม่ไหวเนื่องจากสุขภาพ หรือด้วยเหตุผลอื่นเกษตรกรจึงจะจ้างแรงงานเข้ามาช่วยทำงานในแปลง แต่หากมีการจ้างแรงงาน ภายนอกเข้ามาช่วยทำงานในแปลงการผลิต แรงงานจ้างจะได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 โดยได้รับค่าจ้างแรงงานต่อวันประมาณ 250-300 บาท ทำงานวันละประมาณ 6 ชั่วโมง แรงงานจะได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันทุกคน จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 แรงงานได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 นอกจากนี้ ได้รับค่าจ้างต่อวันแล้วแรงงานจะได้รับส่วนแบ่งผลผลิตประเภท ผัก ผลไม้ที่อยู่ในแปลงกลับไป รับประทานที่บ้านด้วยโดยไม่ต้องซื้อ แรงงานทำงานในสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 แรงงานทำงานในสภาพแวดล้อมที่สะอาด จำนวน 22 คน คิด เป็นร้อยละ 41.5 แรงงานได้รับสวัสดิการจากกลุ่มตามความเหมาะสม เช่น แรงงานได้รับข้าวเที่ยง ขนมน้ำดื่มที่สะอาดระหว่างการทำงานในแปลงจากนายจ้าง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 มีการจัดระบบการป้องกันอุบัติเหตุและความปลอดภัยในการทำงานโดยการสวมรองเท้าบูท จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 แรงงานได้รับการฝึกอบรมในการทำการเกษตร จำนวน 24 คน คิด เป็นร้อยละ 45.3 กลุ่มมีการกระตุ้นเตือนให้เกษตรกรสนใจเรื่องสุขอนามัยในการทำงาน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3 กลุ่มมีการกระตุ้นแรงงานให้เกิดการออมจำนวน 21 คน คิดเป็น ร้อยละ 36.9 ผ่านระบบการออมของกลุ่มหรือชุมชน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มมีนโยบาย ไม่เอาเปรียบเกษตรกรด้วยตนเอง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 39.6 และเกษตรกรดำเนินงานบน พื้นฐานของความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 39.6

เกษตรกรรายย่อยให้ความสำคัญกับปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการทำเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านคน อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ แรงงานได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 47.2 แรงงานจ้างได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกันทุกคน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 แรงงานได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 39.6 แรงงานทำงานในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 37.7 แรงงานทำงานในสภาพแวดล้อมที่สะอาด มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 35.8

ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านคน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการจัดระบบการป้องกันอุบัติเหตุและความปลอดภัยในการทำงาน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 และมีการกระกระตุ้นเตือนให้เกษตรกรสนใจเรื่องสุขอนามัยในการทำงาน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3

ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านคน อยู่ในระดับน้อยที่สุด เนื่องจากเกษตรกรรายย่อยไม่ได้มีการรวมกลุ่มในการทำเกษตร ได้แก่ แรงงานได้รับสวัสดิการจากกลุ่มตามความเหมาะสม จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 37.7 แรงงานได้รับการฝึกอบรมในการทำเกษตร จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 กลุ่มมีการกระกระตุ้นเตือนให้เกษตรกรสนใจเรื่องสุขอนามัยในการทำงาน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 กลุ่มมีการกระตุ้นแรงงานให้เกิดการออมจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 กลุ่มมีนโยบายไม่เอาเปรียบเกษตรกรด้วยตัวเอง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0 และเกษตรกรดำเนินงานบนพื้นฐานของความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านคน มีข้อสังเกตพบว่า เกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่จะใช้แรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลักในการทำนาข้าวและผักอินทรีย์ แต่เกษตรกรรายย่อยจะมีการจ้างแรงงานเข้ามาช่วยงานในแปลงเป็นสัดส่วนที่มากกว่าเกษตรอินทรีย์เนื่องจากเกษตรกรรายย่อยหันมาเพาะเห็ดกันมากขึ้น โดยจะทำการเพาะเห็ดในนาข้าวซึ่งเห็ดไม่ได้จัดเป็นพืชเกษตรอินทรีย์ หลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วจะมีฟางข้าวเหลืออยู่ในแปลงขณะเดียวกันในนาข้าวจะยังคงมีปุ๋ยเคมีตกค้างอยู่ จึงมีผลทำให้การเพาะเห็ดในนาข้าวเจริญเติบโตได้ดีโดยที่เกษตรกรไม่จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยบำรุงดินอีก และเกษตรกรสามารถเก็บเห็ดได้ทุกวันหมุนเวียนกันในแต่ละแปลงตามช่วงอายุการเก็บเห็ดเกษตรกรสามารถส่งขายที่ตลาดได้ทุกวันหรือมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อเห็ดถึงในแปลงและมีตลาดรองรับไม่จำกัด ทำให้เกษตรกรรายย่อยมีรายได้จากการเพาะเห็ดเป็นกอบเป็นกำมากขึ้น จึงดึงดูดให้เกษตรกรหันมาเพาะเห็ดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จำนวนแรงงานเกษตรภายในครัวเรือนจึงไม่

เพียงพอกับการทำการเกษตร เกษตรกรรายย่อยจึงจำเป็นต้องจ้างแรงงานเข้ามาช่วยทำงานในแปลง ซึ่งเป็นการจ้างรายวันโดยมีค่าจ้างเฉลี่ยประมาณวันละ 250 – 300 บาทต่อวัน จำนวนชั่วโมงทำงานต่อวันประมาณ 6 ชั่วโมง

ตารางที่ 4.12 แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน

แนวปฏิบัติภายใน หน่วยงานด้านทุน	เกษตรกร						เกษตรกรรายย่อย					
	5	4	3	2	1	รวม	5	4	3	2	1	รวม
1.เกษตรกรเน้นการใช้ ปัจจัยการผลิตที่ผลิตต่อ ภายในครัวเรือน/ชุมชน	33 (62.3)	19 (35.8)	1 (1.9)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	22 (41.5)	18 (34.0)	9 (17.0)	0 (0)	4 (7.5)	53 (100)
2.เกษตรกรเพาะพันธุ์ ต้นกล้าเอง	10 (18.9)	30 (56.6)	13 (24.5)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	23 (43.4)	13 (24.5)	14 (26.4)	0 (0)	3 (5.7)	53 (100)
3.ปัจจัยการผลิตรับมา จากกลุ่มทั้งหมด(กรณี เป็นสมาชิกกลุ่ม)	2 (3.78)	5 (9.4)	20 (37.7)	11 (20.8)	15 (28.3)	53 (100)	1 (1.9)	3 (5.7)	7 (13.2)	6 (11.3)	36 (67.9)	53 (100)
4.ปัจจัยการผลิตรับมา จากกลุ่มบางส่วน (กรณีเป็นสมาชิกกลุ่ม)	1 (1.9)	3 (5.7)	31 (58.5)	14 (26.4)	4 (7.5)	53 (100)	1 (1.9)	1 (1.9)	10 (18.9)	3 (5.7)	38 (71.7)	53 (100)
5.เกษตรกรสามารถ เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ ง่าย/เพียงพอ	3 (5.7)	34 (64.2)	15 (28.3)	1 (1.9)	0 (0)	53 (100)	22 (41.5)	6 (11.3)	16 (30.2)	2 (3.8)	7 (13.2)	53 (100)
6.แหล่งเงินทุนที่ใช้ใน การผลิตมีดอกเบี้ยต่ำ	4 (7.5)	35 (66.0)	13 (24.5)	0 (0)	1 (1.9)	53 (100)	24 (45.3)	5 (9.4)	13 (24.9)	2 (3.8)	9 (17.0)	53 (100)

จากตารางที่ 4.12 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการใช้ปัจจัยการผลิตที่ผลิตได้เองภายในครัวเรือนอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 62.3 แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ เกษตรกรเพาะพันธุ์ต้นกล้าเอง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายและเพียงพอ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 64.2 และแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตมีดอกเบี้ยต่ำ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุนอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ปัจจัยการผลิตรับมาจากกลุ่มทั้งหมด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 37.7 ปัจจัยการผลิตรับมาจากกลุ่มบางส่วน จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 58.5

เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุนมากที่สุด ได้แก่ การใช้ปัจจัยการผลิตที่ผลิตเองภายในครัวเรือน จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 เกษตรกรเพาะพันธุ์ต้นกล้าเอง จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายและเพียงพอ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 และ แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตมีดอกเบี้ยต่ำ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 45.3

ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน อยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ ปัจจัยการผลิตรับมาจากกลุ่มทั้งหมด จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 67.9 และ ปัจจัยการผลิตรับมาจากกลุ่มบางส่วน จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 71.7

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน มีข้อสังเกตพบว่า เกษตรกรและเกษตรกรรายย่อยจะใช้ปัจจัยการผลิตที่ผลิตเองภายในครัวเรือนหรือชุมชนเป็นหลักเพื่อลดค่าใช้จ่ายและต้นทุนการผลิต ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรก็สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายและเพียงพอ เนื่องจากภายในหมู่บ้านของเกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพื่อสนับสนุนให้สมาชิกรู้จักออมเงินและนำเงินที่รวบรวมได้ไปให้สมาชิกกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อเป็นทุนในการทำเกษตรหรือใช้จ่ายภายในครัวเรือนโดยไม่ต้องไปกู้ยืมเงินนอกระบบ

ตารางที่ 4.13 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาด

แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาด	เกษตรกร						เกษตรกรรายย่อย					
	5	4	3	2	1	รวม	5	4	3	2	1	รวม
1. การมีตลาดรองรับผลผลิตที่ชัดเจน/แน่นอน	15 (28.3)	35 (66.0)	3 (5.7)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	29 (54.7)	9 (17.0)	7 (13.2)	2 (3.8)	6 (11.3)	53 (100)
2. เกษตรกรสามารถนำผลผลิตเข้าสู่ตลาดได้โดยง่าย	15 (28.3)	36 (67.9)	2 (3.8)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	28 (52.8)	12 (22.6)	5 (9.4)	2 (3.8)	6 (11.3)	53 (100)
3. เกษตรกรสามารถขายผลผลิตให้ผู้บริโภคได้โดยตรง	11 (20.8)	29 (54.7)	2 (3.8)	4 (7.5)	7 (13.2)	53 (100)	6 (11.3)	8 (15.1)	5 (9.4)	5 (9.4)	29 (54.7)	53 (100)
4. การขนส่งผลผลิตไปยังตลาดสะดวก	10 (18.9)	30 (56.6)	10 (18.9)	3 (5.7)	0 (0)	53 (100)	22 (41.5)	13 (24.5)	9 (17.0)	1 (1.9)	8 (15.1)	53 (100)
5. ต้นทุนในการขนส่งผลผลิตเหมาะสม	9 (17.0)	37 (69.8)	5 (9.4)	2 (3.8)	0 (0)	53 (100)	11 (20.8)	11 (20.8)	22 (41.5)	2 (3.8)	7 (13.2)	53 (100)

จากตารางที่ 4.13 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาด พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญระดับมาก ได้แก่ การมีตลาดรองรับผลผลิตที่ชัดเจนและแน่นอน จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0 เกษตรกรสามารถนำผลผลิตเข้าสู่ตลาดได้ง่าย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 67.9 เกษตรกรสามารถขายผลผลิตให้ผู้บริโภคได้โดยตรง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7 การขนส่งผลผลิตไปยังตลาดสะดวก จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 และต้นทุนในการขนส่งผลผลิตเหมาะสม จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 69.8

เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาดมากที่สุด ได้แก่ การมีตลาดรองรับผลผลิตที่ชัดเจนและแน่นอน จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7 เกษตรกรสามารถนำผลผลิตเข้าสู่ตลาดได้ง่าย จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 52.8 การขนส่งผลผลิตไปยังตลาดสะดวก จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาดให้ความสำคัญระดับปานกลาง ได้แก่ ต้นทุนในการขนส่งผลผลิตที่เหมาะสม จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 และแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาดให้ความสำคัญระดับน้อยที่สุด ได้แก่ เกษตรกรสามารถขายผลผลิตให้ผู้บริโภคได้โดยตรง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านการตลาด มีข้อสังเกตพบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์จะส่งผลผลิตเข้ากลุ่มเพื่อรวบรวมและจำหน่ายในนามของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ และสามารถขายผลผลิตได้ในราคาประกันซึ่งสูงกว่าราคาตลาด ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยไม่สะดวกในการที่จะขนส่งผลผลิตไปขายเองที่ตลาด ในขณะที่เดียวกันก็มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตที่แปลงหรือที่บ้านโดยตรง แต่ราคาผลผลิตที่เกษตรกรรายย่อยขายได้พ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้กำหนดราคาให้เท่ากับราคาตลาดหรือต่ำกว่าราคาตลาด

ตารางที่ 4.14 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา

แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับ	เกษตรกร						เกษตรกรรายย่อย					
	ผู้ร่วมค้าด้านราคา	5	4	3	2	1	รวม	5	4	3	2	1
1. เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาขายผลผลิตด้วยตนเอง	7 (13.2)	37 (69.8)	2 (3.8)	1 (1.9)	6 (11.3)	53 (100)	3 (5.7)	1 (1.9)	1 (1.9)	10 (18.9)	38 (71.7)	53 (100)
2. กลุ่มเป็นผู้กำหนดราคาขายผลผลิต	13 (24.5)	38 (71.7)	2 (3.8)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	1 (1.9)	1 (1.9)	3 (5.7)	8 (15.1)	40 (75.5)	53 (100)

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับ ผู้ร่วมค้าด้านราคา	เกษตรกร						เกษตรกรรายย่อย					
	5	4	3	2	1	รวม	5	4	3	2	1	รวม
3.ราคาขายผลผลิตสะท้อนถึงต้นทุนการผลิต	6 (11.3)	36 (67.9)	9 (17.0)	2 (3.8)	0 (0)	53 (100)	7 (13.2)	10 (18.9)	17 (32.1)	9 (17.0)	10 (18.9)	53 (100)
4. ราคาขายผลผลิตสะท้อนถึงค่าครองชีพของเกษตรกร	6 (11.3)	32 (60.4)	13 (24.5)	2 (3.8)	0 (0)	53 (100)	12 (22.6)	12 (22.6)	13 (24.5)	7 (13.2)	9 (17.0)	53 (100)
5. ราคาขายผลผลิตเป็นราคาที่เหมาะสม	8 (15.1)	38 (71.7)	6 (11.3)	0 (0)	1 (1.9)	53 (100)	6 (11.3)	8 (15.1)	23 (43.4)	1 (1.9)	15 (28.3)	53 (100)
6. มีการชำระราคาขายผลผลิตล่วงหน้า	3 (5.7)	27 (50.9)	8 (15.1)	2 (3.8)	13 (24.5)	53 (100)	0 (0)	1 (1.9)	4 (7.5)	1 (1.9)	47 (88.7)	53 (100)
7. มีการประกันราคาผลผลิต	14 (26.4)	35 (66.0)	3 (5.7)	0 (0)	1 (1.9)	53 (100)	0 (0)	0 (0)	5 (9.4)	3 (5.7)	45 (84.9)	53 (100)

จากตารางที่ 4.14 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญระดับมาก ทุกกรณี ได้แก่ เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาขายผลผลิตด้วยตนเอง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 69.8 กลุ่มเป็นผู้กำหนดราคาขายผลผลิต จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 71.7 ราคาขายผลผลิตสะท้อนถึงต้นทุนการผลิต จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 67.9 ราคาขายผลผลิตสะท้อนถึงค่าครองชีพของเกษตรกร จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 60.4 ราคาขายผลผลิตเป็นราคาที่เหมาะสม จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 71.7 มีการชำระราคาขายผลผลิตล่วงหน้า จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 50.9 และมีการประกันราคาผลผลิต จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 66.0

เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา ระดับปานกลาง ได้แก่ ราคาขายผลผลิตสะท้อนถึงต้นทุนการผลิต จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 ราคาขายผลผลิตสะท้อนถึงค่าครองชีพของเกษตรกร จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 ราคาขายผลผลิตเป็นราคาที่เหมาะสม จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 และแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคาให้ความสำคัญระดับน้อยที่สุด ได้แก่ เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาขายผลผลิตด้วยตนเอง จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 71.7 กลุ่มเป็นผู้กำหนดราคาขายผลผลิต จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 75.5 มีการชำระราคาขายผลผลิตล่วงหน้า จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 88.7 และมีการประกันราคาผลผลิต จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 84.9

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วน
ของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา มีข้อสังเกตพบว่า เกษตรกรทุกคนในกลุ่มที่
เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์จะมีส่วนร่วมในการกำหนดราคาผลผลิตและมีการประกันราคา
ผลผลิตซึ่งราคาประกันจะสูงกว่าราคาตลาดส่งผลให้เกษตรกรอินทรีย์สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่
แน่นอนและสูงกว่าราคาตลาด ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคน
กลางซึ่งพ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตเองหรือบางครั้งเกษตรกรก็จะนำผลผลิตไปขาย
เองที่ตลาด เกษตรกรจึงขายผลผลิตได้ในราคาสูงที่สุดเท่ากับราคาตลาดเท่านั้น

ตารางที่ 4.15 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า ด้านธรรมาภิบาล

แนวปฏิบัติใน การสัมพันธ์ กับผู้ร่วมค้า ด้านธรรมาภิบาล	เกษตรกร						เกษตรกรรายย่อย					
	5	4	3	2	1	รวม	5	4	3	2	1	รวม
1.ความสัมพันธ์ ระหว่างเกษตรกร ในการทำธุรกิจ เป็นไปอย่างโปร่งใส	9 (17.0)	40 (75.5)	4 (7.5)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	10 (18.9)	19 (35.8)	15 (28.3)	4 (7.5)	5 (9.4)	53 (100)
2.เกษตรกรให้ความ เคารพซึ่งกันและกัน	10 (18.9)	38 (71.7)	5 (9.4)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	11 (20.8)	23 (43.4)	14 (26.4)	1 (1.9)	4 (7.5)	53 (100)
3.มีความยุติธรรม ระหว่าง ผู้ซื้อ/ผู้ขาย	10 (18.9)	38 (71.7)	5 (9.4)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	11 (20.8)	18 (34.0)	14 (26.4)	1 (1.9)	9 (17.0)	53 (100)

จากตารางที่ 4.15 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์
ในส่วนของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านธรรมาภิบาล พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ให้
ความสำคัญระดับมากที่สุดทุกกรณี ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรในการทำธุรกิจเป็นไปอย่าง
โปร่งใส จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 75.5 เกษตรกรให้ความเคารพซึ่งกันและกัน จำนวน 38
คน คิดเป็นร้อยละ 71.7 และมีความยุติธรรมระหว่างผู้ซื้อ/ผู้ขาย จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ
71.7

เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญระดับมากที่สุดทุกกรณี ได้แก่ ความสัมพันธ์
ระหว่างเกษตรกรในการทำธุรกิจเป็นไปอย่างโปร่งใส จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 35.8
เกษตรกรให้ความเคารพซึ่งกันและกัน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 43.4 และมีความยุติธรรม
ระหว่างผู้ซื้อ/ผู้ขาย จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 34.0

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วน ของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านธรรมาภิบาล มีข้อสังเกตพบว่า เกษตรกรและ เกษตรกรรายย่อยให้ความสำคัญทุกกรณีข้างต้นอยู่ในระดับมากเหมือนกัน แต่สัดส่วนของการให้ ความสำคัญของเกษตรอินทรีย์จะมากกว่าเกษตรกรรายย่อยอย่างเห็นได้ชัด

ตารางที่ 4.16 แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า ด้านพัฒนาผู้ผลิต

แนวปฏิบัติในการ สัมพันธ์กับ ผู้ร่วมค้า ด้าน พัฒนาผู้ผลิต	เกษตรกร						เกษตรกรรายย่อย					
	5	4	3	2	1	รวม	5	4	3	2	1	รวม
1.มีการช่วยเหลือกัน ระหว่างผู้ผลิต (ด้านการผลิต การขาย)	6 (11.3)	43 (81.1)	3 (5.7)	0 (0)	1 (1.9)	53 (100)	10 (18.9)	17 (32.1)	12 (22.6)	2 (3.8)	12 (22.6)	53 (100)
2.มีการหาช่องทาง การตลาดใหม่ๆ	4 (7.5)	41 (77.4)	4 (7.5)	0 (0)	4 (7.5)	53 (100)	2 (3.8)	11 (20.8)	5 (9.4)	5 (9.4)	30 (56.6)	53 (100)
3. มีการฝึกอบรมให้ กับเกษตรกรอยู่เสมอ	8 (15.1)	41 (77.4)	4 (7.5)	0 (0)	0 (0)	53 (100)	3 (5.7)	5 (9.4)	11 (20.8)	5 (9.4)	29 (54.7)	53 (100)

จากตารางที่ 4.16 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ ความสำคัญระดับมากทุกกรณี ได้แก่ มีการช่วยเหลือกันระหว่างผู้ผลิต(ด้านการผลิต การขาย) จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 81.1 มีการหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ จำนวน 41 คน คิดเป็น ร้อยละ 77.4 มีการฝึกอบรมให้กับเกษตรกรอยู่เสมอ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 77.4

เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้าน พัฒนาผู้ผลิต ระดับมาก ได้แก่ มีการช่วยเหลือกันระหว่างผู้ผลิต(ด้านการผลิต การขาย) จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 และแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต ให้ ความสำคัญระดับน้อยที่สุด ได้แก่ มีการหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อย ละ 56.6 มีการฝึกอบรมให้กับเกษตรกรอยู่เสมอ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วน ของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต มีข้อสังเกตพบว่า เกษตรกรทุกคนใน กลุ่มที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อยให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือกัน ระหว่างผู้ผลิต(ด้านการผลิต การขาย) ในระดับมากเหมือนกัน แต่สัดส่วนการให้ความสำคัญของ

เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จะมากกว่าเกษตรกรรายย่อยอย่างเห็นได้ชัด เกษตรกรรายย่อยให้ความสำคัญในระดับน้อยที่สุดด้านการหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ อาจเนื่องมาจากเกษตรกรขายผลผลิตให้พ่อค้าคนกลางโดยตรงและพ่อค้าคนกลางมารับผลผลิตที่แปลงจึงทำให้เกษตรกรไม่จำเป็นต้องหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ เพิ่ม และเกษตรกรรายย่อยไม่ค่อยได้รับการฝึกอบรมอยู่เสมอเนื่องจากเกษตรกรไม่ได้เข้ากลุ่มสมาชิกการเกษตรจึงไม่ได้รับการฝึกอบรมจากกลุ่มต้องคอยรับข้อมูลหรือวิธีการทำการเกษตรแนวทางใหม่ๆ จากส่วนราชการเท่านั้น

เมื่อพิจารณาระดับความสำเร็จด้านการตลาดโดยรวมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อย ประสบความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ดังตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ความสำเร็จด้านการตลาดของเกษตรกร

ลำดับที่	ความสำเร็จด้านการตลาดของเกษตรกร			
	เกษตรกร		เกษตรกรรายย่อย	
	คะแนนความสำเร็จ	ระดับผลสำเร็จ	คะแนนความสำเร็จ	ระดับผลสำเร็จ
1	4.02	มาก	2.58	น้อย
2	3.54	มาก	3.64	มาก
3	3.86	มาก	4.1	มาก
4	3.49	มาก	3.03	ปานกลาง
5	3.52	มาก	2.87	ปานกลาง
6	3.55	มาก	1.63	น้อยที่สุด
7	3.99	มาก	3.44	มาก
8	3.46	มาก	4.24	มากที่สุด
9	4.75	มากที่สุด	3.55	มาก
10	4.08	มาก	4.06	มาก
11	3.61	มาก	2.69	ปานกลาง
12	4.32	มากที่สุด	2.12	น้อย
13	3.86	มาก	1.95	น้อย
14	4.16	มาก	3.28	มาก

ลำดับที่	ความสำเร็จด้านการตลาดของเกษตรกร			
	เกษตรกร		เกษตรกรรายย่อย	
	คะแนนความสำเร็จ	ระดับผลสำเร็จ	คะแนนความสำเร็จ	ระดับผลสำเร็จ
15	3.52	มาก	3.05	ปานกลาง
16	3.58	มาก	3.01	ปานกลาง
17	3.92	มาก	3.01	ปานกลาง
18	3.4	ปานกลาง	3.37	ปานกลาง
19	3.76	มาก	3.4	ปานกลาง
20	3.72	มาก	3.97	มาก
21	3.4	ปานกลาง	3	ปานกลาง
22	4.35	มากที่สุด	2.49	น้อย
23	4.13	มาก	2.38	น้อย
24	3.72	มาก	3.99	มาก
25	3.77	มาก	3.65	มาก
26	3.72	มาก	3.83	มาก
27	3.91	มาก	3.64	มาก
28	3.94	มาก	3.36	ปานกลาง
29	3.77	มาก	2.84	ปานกลาง
30	3.77	มาก	3.62	มาก
31	3.87	มาก	3.55	มาก
32	3.91	มาก	2.76	ปานกลาง
33	3.87	มาก	3.11	ปานกลาง
34	3.77	มาก	2.54	น้อย
35	3.63	มาก	3.13	ปานกลาง
36	3.72	มาก	2.99	ปานกลาง
37	3.77	มาก	3.3	ปานกลาง
38	3.74	มาก	3.45	มาก
39	3.43	มาก	3.33	ปานกลาง
40	3.49	มาก	2.96	ปานกลาง

ลำดับที่	ความสำเร็จด้านการตลาดของเกษตรกร			
	เกษตรกร		เกษตรกรรายย่อย	
	คะแนนความสำเร็จ	ระดับผลสำเร็จ	คะแนนความสำเร็จ	ระดับผลสำเร็จ
41	3.26	ปานกลาง	3.24	ปานกลาง
42	3.73	มาก	3.61	มาก
43	3.16	ปานกลาง	3.27	ปานกลาง
44	2.76	ปานกลาง	1.56	น้อยที่สุด
45	3.14	ปานกลาง	1.68	น้อยที่สุด
46	2.91	ปานกลาง	2.4	น้อย
47	3.32	ปานกลาง	2.83	ปานกลาง
48	2.97	ปานกลาง	1.74	น้อยที่สุด
49	3.45	มาก	3.61	มาก
50	4.44	มากที่สุด	3.22	ปานกลาง
51	4.48	มากที่สุด	3.07	ปานกลาง
52	4.49	มากที่สุด	3.38	ปานกลาง
53	4.76	มากที่สุด	3.27	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.17 พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ประสบความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ในระดับมากที่สุดจำนวน 7 ราย ระดับมาก จำนวน 37 ราย และระดับปานกลาง จำนวน 9 ราย ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยประสบความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ราย ประสบความสำเร็จระดับมาก จำนวน 16 ราย ระดับปานกลาง จำนวน 25 ราย ระดับน้อยจำนวน 7 ราย และระดับน้อยที่สุดจำนวน 4 ราย

สรุปได้ว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จะประสบความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์มากกว่าเกษตรกรรายย่อย

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปตัวแปรที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ออกเป็น 2 สมการ คือ

1. สมการความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร
2. สมการความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย

สมการความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

$$Ksm_o = 2.195 + 1.655(\text{mean } 2430) + 1.240(\text{mean } 3436) \dots\dots\text{สมการ } 4.3$$

กำหนดให้

Ksm_o หมายถึง ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร

mean 2430 หมายถึง แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา

mean 3436 หมายถึง แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต

โดยที่ตัวแปรอิสระทั้งหมด อธิบายความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ประมาณร้อยละ 36 ($R^2 = .360$) ดังตาราง 4.18

ตารางที่ 4.18 สรุปตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ	B	Beta	t
แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา	1.655	.381	2.984
แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต	1.240	.319	2.500
$R^2 = .360$ $F = 14.056$ $Sig = .000$			

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดคือ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา เนื่องจากค่า Beta มีค่าสูงที่สุด เท่ากับ .381

สมการความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย

$$Ksm_o = 9.862 + .947(\text{mean } 2430) - .854(\text{mean } 1318) \dots\dots\text{สมการ } 4.4$$

กำหนดให้

Ksm _u	หมายถึง ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย
mean 2430	หมายถึง แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา
mean 1318	หมายถึง แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน

โดยที่ตัวแปรอิสระทั้งหมด อธิบายความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย ประมาณร้อยละ 20.1 ($R^2 = .201$) ดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 สรุปตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ	B	Beta	t
แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา	.947	.389	3.027
แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน	-.854	-.304	-2.369
$R^2 = .201$ $F = 6.299$ $Sig = .004$			

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดคือ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา เนื่องจากค่า Beta มีค่าสูงที่สุด เท่ากับ .389

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อย ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดเป็นปัจจัยเดียวกัน คือ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา โดยที่เกษตรกรรายย่อยมีค่า Beta เท่ากับ .389 สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์มีค่า Beta เท่ากับ .381 หมายความว่า แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา จะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกรรายย่อยมากกว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์

จากความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นสามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่ได้จากคำถามปลายเปิดด้านปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อย โดยที่แต่ละกลุ่มจะแบ่งพืชออกเป็น 2 ชนิด คือ ข้าวอินทรีย์ และผักอินทรีย์ มีรายละเอียด ดังนี้

เกษตรกร

การเข้าสู่ตลาดโดยตรงของเกษตรกร

การเข้าสู่ตลาดโดยตรงของเกษตรกรพิจารณาจากพืช 2 ชนิด คือ

1. ข้าวอินทรีย์

เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ส่วนใหญ่จะขายผลผลิตข้าวอินทรีย์ทั้งหมดที่ผลิตได้ให้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์สนามชัยเขตทั้งจำนวน โดยเกษตรกรจะบรรจุข้าวใส่กระสอบ พร้อมทั้งเขียนชื่อ สกุล เกษตรกรผู้เป็นเจ้าของ ประเภทข้าว น้ำหนัก และวันที่บรรจุ ไว้ข้างกระสอบอย่างชัดเจนก่อนส่งเข้ากลุ่ม หลังจากนั้นจึงนำส่งกลุ่มเพื่อคัดเกรด และรวบรวมผลผลิตเพื่อนำไปจำหน่ายต่อไป โดยที่กลุ่มจะประกันราคาข้าวให้กับเกษตรกร (ราคาประกันถูกกำหนดในวันประชุมกลุ่ม การประชุมสมาชิกกลุ่มจะประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดราคาประกัน โดยใช้ราคาของปีก่อนเป็นฐานในการกำหนดราคา ซึ่งจะพิจารณาร่วมกับราคาขายในปีปัจจุบันที่คาดว่าจะเป็น และกำหนดเป็นราคาประกันในปีนี้ โดยจะกำหนดราคาประกันก่อนล่วงหน้าประมาณ 1 ปี ควบคู่กันกับการวางแผนกำหนดปริมาณการผลิต และประเภทข้าวที่จะปลูกไปพร้อมๆกันด้วย) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วราคาประกันจะสูงกว่าราคาตลาดจึงทำให้เกษตรกรยินดีที่จะส่งผลผลิตเข้ากลุ่มมากกว่าที่จะนำไปจำหน่ายด้วยตนเอง เหตุผลต่อมาคือ เกษตรกรสะดวกในการขนส่งผลผลิตไปยังศูนย์รวบรวมผลผลิตซึ่งมีอยู่ 3 จุด คือ ที่ทำการกลุ่มบ้านบางพะเนียง ศูนย์ประสานงานบ้านยางแดง และบ้านป่าอิแต้น เนื่องจากศูนย์รวบรวมผลผลิตอยู่ไม่ไกลจากบ้านมากนัก และศูนย์ก็จะ เป็นหน่วยงานกลางที่จะรวบรวมผลผลิตจากสมาชิก เพื่อส่งต่อไปให้ทีมตลาด เพื่อนำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายหรือส่งข้าวไปขายต่อไป ส่วนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บางส่วนที่ไม่ได้ส่งข้าวเข้ากลุ่มเนื่องจาก ผลผลิตข้าวที่ผลิตได้เกษตรกรจะเก็บเอาไว้บริโภคเองภายในครัวเรือน

2. ผักอินทรีย์

เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จะไม่ขายผลผลิตผัก ผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยจะส่งผลผลิตที่ได้เข้ากลุ่มเกษตรกรอินทรีย์สนามชัยเขตเกือบทั้งหมดและมีบางส่วนที่เก็บไว้บริโภคเองภายในครัวเรือน แต่ก็จะมีเกษตรกรส่วนน้อยที่นำผลผลิตไปขายเองที่ตลาดบ้างเป็นครั้งคราว เนื่องจากผลผลิตที่ได้ออกไม่ตรงกับวันที่ตลาดจัดจึงไม่สามารถเก็บผลผลิตไว้รอขายในวันถัดไปได้ รวมถึงนำผักบางส่วนที่ไม่ได้มาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์นานาชาติ IFOAM เก็บไว้บริโภคเองในครัวเรือนหรือแลกเปลี่ยนแบ่งปันกับเพื่อนบ้านเพื่อการบริโภค เนื่องจากผักส่วนใหญ่มีอายุสั้นเน่าเสียง่าย ส่วนการที่เกษตรกรไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากหลายสาเหตุ คือ เกษตรกรสามารถส่งผลผลิตเข้ากลุ่มได้ทั้งจำนวนจนบางครั้งผลผลิตมีไม่เพียงพอกับที่ตลาด

ต้องการ กลุ่มมีการประกันราคาผัก (ซึ่งการประกันราคาผักก็จะมีวิธีการกำหนดราคาประกัน เช่นเดียวกันกับการประกันราคาข้าว นั่นคือ สมาชิกกลุ่มจะประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดราคาประกัน โดยใช้ราคาของปีก่อนเป็นฐานในการกำหนดราคาผลผลิต ซึ่งจะพิจารณาร่วมกับราคาขายในปี ปัจจุบันที่คาดว่าจะเป็น และกำหนดเป็นราคาประกันในปีนี้ โดยจะกำหนดราคาประกันอิงกับราคาปีก่อนหน้าและจะกำหนดก่อนล่วงหน้าประมาณ 2 เดือน ควบคู่กันกับการกำหนดปริมาณการผลิต และชนิดของผักที่จะปลูกไปพร้อมๆกันด้วย) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วราคาประกันจะสูงกว่าราคาตลาดจึงทำให้เกษตรกรยินดีที่จะส่งผลผลิตเข้ากลุ่มมากกว่าที่จะนำไปจำหน่ายด้วยตนเอง เหตุผลต่อมาคือ เกษตรกรสะดวกในการขนส่งผลผลิตไปยังศูนย์รวบรวมผลผลิตเนื่องจากศูนย์รวบรวมผลผลิตอยู่ไม่ไกลจากบ้านมากนักเพราะศูนย์รวบรวมผลผลิตจะมีหมู่บ้านละหนึ่งศูนย์ ในขณะที่ศูนย์ก็จะเป็นหน่วยงานกลางที่จะรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกในกลุ่ม เพื่อส่งต่อไปให้ทีมตลาดของกลุ่ม นำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายตามสถานที่ต่างๆ ที่มีการตกลงกับกลุ่มไว้ล่วงหน้าแล้ว สถานที่ที่ทีมตลาดนำผลผลิตไปจำหน่ายเป็นประจำคือ ตลาดสีเขียวมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนนทบุรี จะเปิดจำหน่ายผลผลิตทุกวันอังคาร และตลาดสีเขียวบางกอก อาคารริเจนท์เฮาส์ กรุงเทพฯ จำหน่ายผลผลิตทุกวันพฤหัสบดี เป็นประจำทุกสัปดาห์ โครงการอาหารเพื่อสุขภาพ โรงพยาบาลสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา และอาจจะนำผลผลิตไปจำหน่ายตามสถานที่ที่จัดงานนอกสถานที่เป็นครั้งคราวแล้วแต่กลุ่มจะได้รับการติดต่อมา ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุที่เกษตรกรไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางโดยรวมได้ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 สาเหตุที่เกษตรกรไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง

สาเหตุที่ไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง	ความถี่
1. สมาชิกกลุ่มมีการประชุมและหารือเรื่องการจัดการการตลาดร่วมกันทุกเดือนอยู่แล้ว รวมถึงมีการประกันราคาผลผลิตซึ่งราคาประกันจะสูงกว่าราคาตลาด	51
2. สะดวกในการขนส่งเพราะศูนย์อยู่ใกล้บ้าน	1
3. เข้ากลุ่มดีกว่าพ่อค้าคนกลางมารับแล้วไม่ชำระเงิน	1

เกษตรกรรายย่อย

การเข้าสู่ตลาดโดยตรงของเกษตรกร

การเข้าสู่ตลาดโดยตรงของเกษตรกรรายย่อยบางส่วนจะขายผลผลิตข้าวผ่านพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากสะดวกกว่าและสามารถรับเงินสดได้ในวันเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีเกษตรกรบางส่วน

ที่ไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางโดยเฉพาะผลผลิตประเภทผัก เกษตรกรจะนำผลผลิตที่ได้ไปขายที่ตลาดด้วยตนเองเนื่องจากสามารถรับเงินสดได้ในทันที พ่อค้าคนกลางโก่งราคาสินค้าผลผลิตมีจำนวนน้อยเกษตรกรจะเก็บไว้บริโภคเองภายในครอบครัว และเกษตรกรไม่มีแผงจำหน่ายผลผลิตเป็นของตนเองเพราะค่าเช่าแผงมีราคาสูง ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังตารางที่ 4.21 - 4.22

ตารางที่ 4.21 สาเหตุที่เกษตรกรรายย่อยขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง

สาเหตุที่เกษตรกรรายย่อยขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง	ความถี่
1. ไม่มีรถขนส่งผลผลิต มีค่าใช้จ่ายในการขนส่งค่อนข้างสูง และพ่อค้าคนกลางจะมารับซื้อผลผลิตที่บ้าน	10
2. ขายส่งโรงสีข้าวที่ตลาด	1
3. มีผลผลิตจำนวนน้อยไม่สะดวกในการจำหน่ายเองโดยตรง	4
4. ไม่มีตลาดเองค่าเช่าแผงแพง	4
5. ขายเองสะดวกกว่า	3

ตารางที่ 4.22 สาเหตุที่เกษตรกรรายย่อยไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง

สาเหตุที่เกษตรกรรายย่อยไม่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง	ความถี่
1. พ่อค้าคนกลางโก่งราคา และบางครั้งนัดมารับสินค้าแล้วไม่มาตามนัด	2
2. นำผลผลิตไปขายเองที่ตลาดและรับเงินสดทันที	7
3. พ่อค้าคนกลางกินหัวคิว	1
4. มีตลาดรองรับเป็นของตัวเอง	1
5. ผลผลิตมีน้อย	2
6. เก็บไว้บริโภคเองภายในครอบครัวไม่ได้จำหน่าย	4

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการดำเนินธุรกิจ

ปัญหา อุปสรรคในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย สรุปได้ดังตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.23 ปัญหา อุปสรรคในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย

ปัญหา อุปสรรค	เกษตรกร		เกษตรกรรายย่อย	
	รายการ	ความถี่	รายการ	ความถี่
1. ด้านแรงงาน	1.1 แรงงานน้อย	10	1.1 แรงงานน้อย	5
	1.2 สุขภาพไม่แข็งแรงอายุ มาก	12	1.2 สุขภาพไม่ดี ไม่มีแรง	5
2. ด้านทุน	2.1 ทุน ในการ ผลิต ไม่ ต่อเนื่อง	2	2.1 เงินทุนไม่เพียงพอ	2
			2.2 ต้นทุนการผลิตสูง	1
3. สภาพอากาศ	ฝนแล้ง	12	3.1 ฝนแล้งทำนาไม่ ค่อยได้ผลผลิต	8
	ฤดูฝนน้ำขังในแปลง	7	3.2 อยู่ห่างชลประทาน	11
	พื้นที่ต่ำ น้ำเปลี่ยนทิศ		3.2 อยู่ห่างชลประทาน	11
	อากาศชื้นทำให้เกิด โรคข้าว	1	สูบน้ำไม่ได้และ เขื่อนไม่ปล่อยน้ำ	
	อากาศร้อน โรคแมลง	5	3.3 น้ำแล้งน้ำไม่พอ	1
	ระบาค ผักใบเฉง่าย ฝนไม่ตกตามฤดูกาล	1	ต้องขุดสระเอง	
4. สภาพดิน แปลง น้ำ	4.1 การเตรียมแปลงลำบาก	1	4.1 ดินอุรุมคดอง	2
	4.2 ปัญหาเรื่องเพ็ลี่ย หนอง	1	วางแผนไม่ค่อยได้	
	4.3 บางแปลงปลูกพืช ผสมผสานการเข้าไป จัดการแปลงได้ยาก	1	เขื่อนปล่อยน้ำท่วม	
	4.4 วัชพืชมก	1	4.2 มีแมลง หนอง ในแปลง	7
	4.5 เวลาทำแปลงน้อย การจัดการแปลงไม่	1	4.3 สภาพอากาศ	8
			เปลี่ยนแปลงมีผลต่อ ผลผลิตและการทำ	

ตารางที่ 4.23 (ต่อ)

ปัญหา อุปสรรค	เกษตรกร		เกษตรกรรายย่อย	
	รายการ	ความถี่	รายการ	ความถี่
	ต่อเนื่อง		แปลง	
			4.4 ไม่มีที่ทำกินเป็น ของตนเอง	1
			4.5 แปลงไม่มีทางออก	1
5. ผลผลิต	5.1 ผลผลิตไม่เป็นไปตาม เกณฑ์	1	5.1 ราคาผลผลิตไม่ แน่นอนเนื่องจาก ไม่มีการประกันราคา	1
			5.2 คนขโมยผลผลิต	1
6. อื่นๆ	6.1 ภาระครอบครัวมาก	12	6.1 พ่อค้าคนกลาง	1
	6.2 ทำงานหลายอย่างการ จัดการเวลาไม่เหมาะสม	2	กดราคา	
			6.2 เกษตรอำเภอไม่ให้ ความสำคัญเพราะ เป็นเกษตรกรธรรมดา	1
			6.3 ราคาขายผลผลิต ในตลาดต่ำ เน้น ทำกินมากกว่า	1

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ในบทนี้จะนำเสนอแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเกษตรกรที่ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

สภาพทั่วไปของเกษตรกรที่ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี มีพื้นที่ทำการเกษตร 1- 15 ไร่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 1 – 3 คน ซึ่งน้อยกว่าเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 4 - 6 คน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์อยู่ในช่วง 1,000 – 5,000 บาท ซึ่งน้อยกว่าเกษตรกรรายย่อยที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,001 – 10,000 บาท

วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิต ในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่ดำเนินการผลิตตามแนวทางสู่ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ 16 ข้อขึ้นไปมีจำนวน 9 คน ในจำนวนนี้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่อพื้นที่ทำการเกษตร 1 ไร่อยู่ในช่วง 1,000 – 5,000 บาท ซึ่งอยู่ในช่วงของรายได้เฉลี่ยจากการทำการเกษตรมาตรฐานพอดี (เกณฑ์มาตรฐานเกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าหรือเท่ากับ 4,163.25 บาท)

เกษตรกรรายย่อย ไม่มีเกษตรกรรายย่อยรายใดเลยที่ประสบความสำเร็จและดำเนินการผลิตตามแนวทางสู่ความสำเร็จด้านการผลิตในการทำเกษตรอินทรีย์ 16 ขึ้นไป เมื่อพิจารณาด้านรายได้พบว่า เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนเท่ากับ 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 19 คน ซึ่งสูงกว่าช่วงของรายได้เฉลี่ยจากการทำการเกษตรมาตรฐาน (เกณฑ์มาตรฐานเกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่าหรือเท่ากับ 4,163.25 บาท)

ตัวแปรอิสระที่อธิบายความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ อธิบายได้ดังตารางที่ 5.1 – 5.2 คือ

ตารางที่ 5.1 ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ	B	Beta	t
การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต	3.088	.463	19.503
การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	3.983	.294	19.764
ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.252	.410	21.324
การวางแผนการผลิต	1.902	.410	18.719
คุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ	3.983	.354	16.226
การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	1.053	.115	7.970

$R^2 = .992$ $F = 906.505$ $Sig = .000$

จากตารางที่ 5.1 พบว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดคือ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต รองลงมาคือ ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ การวางแผนการผลิต คุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม และการเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้ ตามลำดับ

ตารางที่ 5.2 ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ	B	Beta	t
คุณภาพผลผลิต	3.627	.320	7.471
ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.169	.372	9.906
การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	3.631	.492	12.895
การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต	3.628	.516	13.152
การวางแผนการผลิต	2.898	.217	5.722
$R^2 = .943$ $F = 155.743$ $Sig = .000$			

จากตารางที่ 5.2 พบว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดคือ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต รองลงมาคือ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ คุณภาพผลผลิต และการวางแผนการผลิต ตามลำดับ

วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ นำผลผลิตที่ผลิตได้ออกขายสู่ตลาดไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยที่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จะขายผลผลิตโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 96.2 โดยที่เกษตรกรแต่ละคนจะรวบรวมผลผลิตที่ได้ส่งเข้ากลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เพื่อรวบรวมผลผลิตทั้งหมดจากสมาชิกหลังจากนั้นจะนำไปส่งหรือขายโดยทีมตลาดจะเป็นผู้รับผิดชอบนำไปจำหน่ายในตลาดสีเขียว ส่วนเกษตรกรรายย่อยจะนำผลผลิตที่ผลิตได้ออกขายสู่ตลาดโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 60.4

ด้านการค้าที่เป็นธรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านคน และทุน การปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาด ราคา ธรรมภิบาล และพัฒนาผู้ผลิต อธิบายได้ ดังนี้

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านคน พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จะใช้แรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลักในการทำเกษตร แต่เกษตรกรรายย่อยจะมีการจ้างแรงงานนอกเข้ามา

ช่วยงานในแปลงเป็นสัดส่วนที่มากกว่าเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เนื่องจากเกษตรกรรายย่อยหันมาเพาะเห็ดกันมากขึ้น และเกษตรกรรายย่อยสามารถเก็บเห็ดส่งขายที่ตลาดได้ทุกวันหรือมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อเห็ดถึงในแปลงและมีตลาดรองรับไม่จำกัด ทำให้เกษตรกรรายย่อยมีรายได้จากการเพาะเห็ดเป็นกอบเป็นกำมากขึ้น จึงดึงดูดให้เกษตรกรรายย่อยหันมาเพาะเห็ดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จำนวนแรงงานเกษตรกรภายในครัวเรือนจึงไม่เพียงพอกับการทำการเกษตร เกษตรกรรายย่อยจึงจำเป็นต้องจ้างแรงงานเข้ามาช่วยทำงานในแปลงมากขึ้น

ทุน ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อยจะใช้ปัจจัยการผลิตที่ผลิตเองภายในครัวเรือนหรือชุมชนเป็นหลักเพื่อลดค่าใช้จ่ายและต้นทุนการผลิต ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรก็สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายและเพียงพอเนื่องจากภายในหมู่บ้านของเกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพื่อสนับสนุนให้สมาชิกหันมาออมเงินมากขึ้นและนำเงินที่รวบรวมได้ไปให้สมาชิกกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อเป็นทุนในการทำการเกษตรหรือใช้จ่ายภายในครัวเรือนโดยไม่ต้องไปกู้ยืมเงินนอกระบบ

ตลาด ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จะส่งผลผลิตเข้ากลุ่มเพื่อรวบรวมและจำหน่ายในนามของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และสามารถขายผลผลิตได้ในราคาประกันซึ่งสูงกว่าราคาตลาด ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยไม่สะดวกในการที่จะขนส่งผลผลิตไปขายเองที่ตลาด และมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตที่แปลงหรือที่บ้านโดยตรง แต่ราคาผลผลิตที่เกษตรกรรายย่อยขายได้พ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้กำหนดราคาให้เท่ากับราคาตลาดหรือต่ำกว่าราคาตลาด

ราคา ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา พบว่า เกษตรกรทุกคนในกลุ่มที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จะมีส่วนร่วมในการกำหนดราคาผลผลิตและมีการประกันราคาผลผลิตซึ่งราคาประกันจะสูงกว่าราคาตลาดส่งผลให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่แน่นอนและสูงกว่าราคาตลาด ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งพ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตเองหรือบางครั้งเกษตรกรก็จะนำผลผลิตไปขายเองที่ตลาด เกษตรกรจึงขายผลผลิตได้ในราคาสูงที่สุดเท่ากับราคาตลาดเท่านั้น

ธรรมาภิบาล ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านธรรมาภิบาล พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อยให้ความสำคัญทุกกรณีในระดับมากเหมือนกันได้แก่

ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรในการทำธุรกิจเป็นไปอย่างโปร่งใส เกษตรกรให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และมีความยุติธรรมระหว่างผู้ซื้อ/ผู้ขาย

พัฒนาผู้ผลิต บังคับส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ในส่วนของแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญระดับมากทุกกรณี ได้แก่ มีการช่วยเหลือกันระหว่างผู้ผลิต(ด้านการผลิต การขาย) มีการหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ และมีการฝึกอบรมให้กับเกษตรกรอยู่เสมอ ส่วนเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต ระดับมาก ได้แก่ มีการช่วยเหลือกันระหว่างผู้ผลิต(ด้านการผลิต การขาย) และระดับน้อยที่สุด ได้แก่ มีการหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ และมีการฝึกอบรมให้กับเกษตรกรอยู่เสมอ

เมื่อพิจารณาความสำเร็จด้านการตลาดของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 ราย ระดับมาก จำนวน 37 ราย และระดับปานกลาง จำนวน 9 ราย ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยประสบความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ราย ประสบความสำเร็จระดับมาก จำนวน 16 ราย ระดับปานกลาง จำนวน 25 ราย ระดับน้อย จำนวน 7 ราย และระดับน้อยที่สุดจำนวน 4 ราย นั่นคือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์มากกว่าเกษตรกรรายย่อย

ตัวแปรที่อธิบายความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ อธิบายได้ดังตารางที่ 5.3 – 5.4 คือ

ตารางที่ 5.3 ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ	B	Beta	t
แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา	1.655	.381	2.984
แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต	1.240	.319	2.500
$R^2 = .360$ $F = 14.056$ $Sig = .000$			

จากตารางที่ 5.3 พบว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดคือ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา รองลงมาคือ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต

ตารางที่ 5.4 ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย

ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ	B	Beta	t
แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา	.947	.389	3.027
แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน	-.854	-.304	-2.369
$R^2 = .201$ $F = 6.299$ $Sig = .004$			

จากตารางที่ 5.4 พบว่า ตัวแปรอิสระที่อธิบายและพยากรณ์ความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อย ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จมากที่สุดคือ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา รองลงมาคือ แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานด้านทุน

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า สภาพทั่วไปของเกษตรกร เกษตรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์จะเป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อทำงานร่วมกันในการวางแผนการผลิต การตลาด มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มและชุมชน มีการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกร ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ (2557) กระทรวงพาณิชย์(2557) MOT ชาอินทรีย์แม่ฮ่องสอน (2557) งานวิจัยของกฐิปัญญา เกิดศรี (2553) พันธุ์จิตต์ พรประทานสมบัติ และศุภพร ไทยภักดี (2552) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (94462) หน่วยที่ 7-15 ธุรกิจการเกษตรอย่างยั่งยืน และงานวิจัยของนาถพงศ์ พัฒนาพันธ์ชัยและคณะ (2551) ที่ว่า การรวมกลุ่มทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หนุนเสริมและเติมกำลังใจในการทำงานให้แก่กัน การรวมกลุ่มของเกษตรกรจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดีทั้งภายในและภายนอก รวมถึง ด้านการผลิต การตลาด มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ร่วมกันระหว่างเกษตรกร มีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและพัฒนาความรู้ผ่านกลไกต่างๆ เช่น การศึกษาดูงาน การพูดคุยแลกเปลี่ยนแนวคิดในวันประชุม การใช้กลไกโรงเรียนเกษตรกร สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม ลดการพึ่งพิงจากภายนอก ซึ่งหลักการปฏิบัติข้างต้นสอดคล้องกับหลักการเกษตรอินทรีย์ที่เป็นหลักสากลบนเงื่อนไขในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นไปพร้อมๆ กันด้วย

ด้านผลผลิต ทั้งเกษตรกรและเกษตรกรรายย่อย ส่วนใหญ่จะนำผลผลิตที่ได้เก็บไว้บริโภคเองภายในครัวเรือน แบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน ส่วนที่เหลือจากการบริโภคจึงจะนำไปขายจนกระทั่งถึงผลผลิตเพื่อขายในเชิงพาณิชย์ ซึ่งสอดคล้องกับมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(2557) ที่ว่าผลผลิตของเกษตรกรรายย่อยจะมีเพียงพอเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจากการบริโภคจะแบ่งปันระหว่างเครือญาติ เพื่อนบ้านในชุมชนนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป และสอดคล้องกับมโนญ โต้ะยามา เศรษฐกิจการเกษตรกับการพัฒนาชุมชนชนบทในกระแสโลกาภิวัตน์ หน่วยที่ 1-10 ที่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงยึดหลักการที่ว่า คนเป็นที่พึ่งแห่งตน มุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอต่อการต้องการการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อมีเหลือจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึง การผลิตเพื่อการค้าผลผลิตส่วนเกินที่นำออกสู่ตลาดคือกำไรของเกษตรกร เกษตรกรสามารถขายผลผลิตอินทรีย์ได้หมดเท่าที่ผลิตได้ เพราะเป็นที่ต้องการของผู้ซื้อที่เน้นดูแลสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิฑูลย์ ปัญญากุล (2549) และธรรมา จิตต์สงวน(2546) ที่ว่า เกษตรอินทรีย์เป็นระบบการผลิตที่มุ่งจะผลิตอาหารที่มีคุณภาพและมีคุณค่าทางโภชนาการ ไม่ใช่เคมีสังเคราะห์ทำให้ผลผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นอาหารที่ปลอดภัยไม่มีสารพิษตกค้าง ทำให้ผู้บริโภคสามารถบริโภคอาหารที่ปลอดภัยปราศจากการปนเปื้อนจากสารเคมี สุขภาวะของผู้บริโภคก็จะดีในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจจิตต์ พรประทานสมบัติและศุภพร ไทยภักดี(2552) และสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า คนเป็นที่พึ่งแห่งตน มุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอต่อความต้องการการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อมีเหลือพอจากการบริโภคแล้วค่อยคำนึงถึงการผลผลิตเพื่อการค้า

ด้านการตลาด เกษตรอินทรีย์เน้นการดำเนินการที่เป็นธรรม รวมถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่าง แรงงาน เกษตรกร ผู้ผลิต และผู้ขาย การบริหารจัดการที่เป็นระบบ ชัดเจน ตรวจสอบได้ มีหน้าที่รับผิดชอบชัดเจน มีการจัดทีมตลาดเพื่อดูแลรับผิดชอบในส่วนของการขายผลผลิตที่มีตลาดรองรับชัดเจน เช่น ตลาดสีเขียวมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนนทบุรี ตลาดสีเขียวบางกอก อาคารริเงินส์เฮาส์ กรุงเทพฯ เป็นต้น ในการบริหารจัดการมีการประชุมหารือร่วมกันในการกำหนดราคาขาย ปริมาณการผลิตที่เพียงพอและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธกิจจิตต์ สีเหนียง(2555) และ วิฑูลย์ ปัญญากุล(2549) ที่ว่า เกษตรอินทรีย์ควรตั้งอยู่

บนความสัมพันธ์ที่มีความเป็นธรรมชาติระหว่างสิ่งแวดล้อมโดยรวมและสิ่งมีชีวิต รวมถึงความสัมพันธ์ของผู้คนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เกษตรกร คนงาน ผู้จัดการจำหน่าย และผู้บริโภค เพื่อเป้าหมายในการผลิตอาหารที่มีคุณภาพ เพียงพอ มีตลาดรองรับที่ชัดเจน ซึ่งการที่มีตลาดรองรับผลผลิตที่ชัดเจนนี้จัดเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ที่ดีอีกช่องทางหนึ่ง

ด้านรายได้ พบว่า เกษตรกรรายย่อยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณชญา ผลทวี (2556) ที่ว่าหากเกษตรกรให้ความสำคัญกับผลตอบแทนในรูปตัวเงินเป็นหลักเกษตรกรจะไม่เลือกการผลิตข้าวในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ แต่หากเกษตรกรให้ความสำคัญกับสุขภาพที่ดีและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนมากกว่าผลตอบแทนในรูปตัวเงินเกษตรกรจะมีแนวโน้มในการเลือกผลิตข้าวในรูปแบบเกษตรอินทรีย์มากกว่าเกษตรกรมีและสอดคล้องกับมโนญ โต้ะยามา เศรษฐกิจการเกษตรกับการพัฒนาชุมชนชนบทในกระแสโลกาภิวัตน์หน่วยที่ 1-10 ที่ว่า เกษตรอินทรีย์เป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาเกษตรทางเลือกซึ่งเป็นการทำการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตโดยตรงไม่เน้นรายได้จากการทำการเกษตร แต่เป็นการทำการเกษตรที่คำนึงถึงเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมภายในชุมชน เป็นหลัก เกษตรกรมีการรวมตัวกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ด้านปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการผลิตของเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อยมากที่สุดเหมือนกัน คือ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พันธุ์จิตต์ พรประทานสมบัติและศุภพร ไทยภักดี (2552) และแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่ว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จของผู้ค้าจำเป็นจะต้องมีการควบคุมดูแลและมีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่มีคุณภาพ และพัฒนาอยู่บนฐานข้อมูลสินค้าเกษตร

ปัจจัยรองลงมาคือ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ การวางแผนการผลิต คุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ การเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พันธุ์จิตต์ พรประทานสมบัติและศุภพร ไทยภักดี (2552) อรรณพ เรืองกัลปวงศ์ (2555) และนาถพงศ์ พัฒนาพันธ์ชัยและคณะ (2551) ที่ว่า แนวทางสู่ความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต ประกอบด้วยปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จ ได้แก่ แผนการผลิตของฟาร์ม ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม การเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้ คุณภาพผลผลิต การพัฒนาการผลิต และการจัดการผลผลิต

2. ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของเกษตรอินทรีย์และเกษตรกรรายย่อยมากที่สุดเหมือนกันคือ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านราคา ได้แก่ การกำหนดราคาผลผลิต ราคาขายผลผลิตสะท้อนถึงต้นทุนการผลิตและค่าครองชีพของเกษตรกร มีการชำระราคาขายผลผลิตล่วงหน้าและมีการประกันราคาผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พันธุ์จิตต์ สีเหนียง (2555) และพงษ์พิสิฏฐ์ วิเศษกุล (2549) ในเรื่องของราคาที่เป็นธรรมควรสะท้อนถึงต้นทุนการผลิต และค่าครองชีพของผู้ผลิตที่ช่วยให้ผู้ผลิตและครอบครัวมีชีวิตอยู่ตามสมควรตามอัตภาพ ตลอดจนการใช้กลไกตลาดในการประกันราคาสินค้าเกษตรของเกษตรกรด้วย

รองลงมาคือ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านพัฒนาผู้ผลิต ได้แก่ มีการช่วยเหลือกันระหว่างผู้ผลิต มีการหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ และมีการฝึกอบรมให้กับเกษตรกรเพื่อพัฒนาผลผลิตอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จาตุรงค์ พวงมณีและคณะ (23755) ที่ว่าในการขยายผลผักปลอดสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่ควรต้องทำการพัฒนาด้านการตลาดพร้อมทั้งการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตรวมถึงให้เกษตรกรวางแผนการปลูกเพื่อหลีกเลี่ยงการผลิตผักซ้ำชนิดกัน

สรุปได้ว่า ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ ต้องมีปัจจัยหลัก 2 ด้านควบคู่กันไป คือ ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิต และปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการตลาดซึ่งจะต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กันเกษตรกรถึงจะสำเร็จได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ พันธุ์จิตต์ พรประทานสมบัติ และ ศุภพร ไทยภักดี (2552) ที่ว่า แนวทางสู่ความสำเร็จของเกษตรกรต้นแบบในการทำเกษตรอินทรีย์ ด้านการผลิต คือ แผนการผลิตของฟาร์ม ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ และแนวทางสู่ความสำเร็จด้านการตลาดของพันธุ์จิตต์ สีเหนียง (2555) และวิฑูรย์ ปัญญากุล (2549) ที่ว่า รูปแบบการค้าในระบบเกษตรอินทรีย์สากลเน้นให้ความสำคัญกับระบบการค้าที่เป็นธรรม ทั้งเกษตรกร คนงาน ผู้จัดการจำหน่ายผู้ค้าและผู้บริโภค ทุกคนควรได้รับโอกาสในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีส่วนช่วยในการรักษาอธิปไตยของอาหาร ช่วยแก้ปัญหาความยากจน สามารถแบ่งพิจารณา ออกเป็น 2 ส่วนคือ แนวปฏิบัติภายในหน่วยงานขององค์กรการค้าที่เป็นธรรมด้านคน สุขภาพ สภาพแวดล้อม ทุนและขบวนการ แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้าด้านตลาด ราคา ธรรมภิบาล ความสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งด้านการผลิต การบริหาร การฝึกอบรมและการตลาด และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551 – 2554 และจตุรงค์ พวงมณี และคณะ (23755) ที่ว่าแนวทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในเชิงบูรณาการจำเป็นต้องมีการ

ดำเนินการที่เชื่อมโยงกันทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับการพัฒนาการผลิต การพัฒนาการตลาด มาตรฐาน และคุณภาพผลผลิต รวมถึงเน้นการทำงานที่เป็นเอกภาพระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายเกษตรกร และสอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวทางการพัฒนาข้อ 5.4 สร้างความปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกร เพื่อเป็นหนทางไปสู่การพึ่งพาตนเอง พัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค ลดความเสี่ยงด้านการผลิตและการตลาด ส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรกรรมยั่งยืน จัดให้มีกลไกด้านความรู้ขับเคลื่อนระดับชุมชนและระดับประเทศ

3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษาข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษามาวิเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1. สำหรับเกษตรกรผู้ผลิต เกษตรกรสามารถนำผลการศึกษาด้านปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดมาปรับใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ของตนเอง ให้ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นานาชาติ และเป็นที่ยอมรับของตลาด เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตของตนได้
2. เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มกันในการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ สร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองและกลุ่ม สามารถกำหนดราคาผลผลิตที่ขายในตลาดได้เอง และมีการประกันราคาผลผลิตที่แน่นอน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ที่อยู่ในภาคอื่นด้วยเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในแต่ละภาคแตกต่างกันหรือไม่
2. การทำเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยอยู่ในช่วงของการพัฒนา มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคมากขึ้น ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรทำการศึกษาถึงรายได้ของเกษตรกรผู้ผลิตพืชอินทรีย์เปรียบเทียบกับเกษตรกรเดิมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของรายได้ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มที่ชัดเจนมากขึ้น

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บรรณานุกรม

- กระทรวงพาณิชย์ (2557) “เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย (Thai Organic Agricultural)”
 สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 30 มิถุนายน 2557 จาก www.organic.moc.go.th
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2554) *ร่างแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
 ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)*
- การแพทย์ชีวโมเลกุล (2557) วิทยาการใหม่ในการเอาชนะความถี่ของร่างกาย สารระสังเขป
 ออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 15 มีนาคม 2557 จาก <http://www.google.co.th>
- กรีนเนท (2557) “ข่าวประชาสัมพันธ์สารระนำรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืน
 วันที่ 18 มีนาคม 2557 จาก <http://www.google.co.th>
- ชนินฐา แซ่เอี้ยว (2555) “รายงานการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพชุมชนจากโรงไฟฟ้าถ่านหิน
 กรณีโครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อน 600 เมกะวัตต์ จังหวัดละเซิงเทรา” ออฟ
 เซ็ทพลัส
- กรีนเนท (2557) “ข่าวประชาสัมพันธ์สารระนำรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์” สารระสังเขปออนไลน์
 ค้นคืนวันที่ 10 พฤษภาคม 2557 จาก <http://google.com>
- คู่มือโครงการเกษตรอินทรีย์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์อำเภอสนามชัยเขต จ.ละเซิงเทรา (2552)
- คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (2551) “รายงานคุณภาพชีวิตของ
 คนไทย ปี 2551 จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน”
- จตุรงค์ พวงมณี และคณะ (2548) “การขยายผลการผลิตผักปลอดสารพิษในจังหวัดละเซิงใหม่”
 เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี 2548
- ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ และอารี วิบูลย์พงส์ (2543) “รายงานการสัมมนาาระบบเกษตรแห่งชาติเพื่อ
 การจัดการทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน เรื่อง ศักยภาพของกลุ่มแม่บ้าน
 เกษตรกรในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้าน ครั้งที่ 1” วันที่
 15-17 พฤศจิกายน 2543 กรุงเทพมหานคร
- ธนากร สังเขป (2555) *การพัฒนาที่ยั่งยืน* กรุงเทพมหานคร วี พรินท์ (1991)
- ธันวา จิตต์สงวน (2546) *การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน : บทวิเคราะห์จากปัจจัยทางเศรษฐกิจ
 และสังคม รายงานการสัมมนาาระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1* กรุงเทพฯ 15-17
 พฤศจิกายน 2543

- นางพงศ์ พัฒนาพันธ์ชัยและคณะ (2551) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2551-2554 และแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554
สำนักนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
- ปิยะพร อริยขจร (2556) “คลัสเตอร์เครื่องมือเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน กรณีศึกษา: กลุ่มคลัสเตอร์บรรจุภัณฑ์โลหะกรุงเทพฯและปริมณฑล” วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์
มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พันธ์จิตต์ พรประทานสมบัติ และศุภพร ไทยภักดี (2552) รายงานการวิจัยเรื่อง สถานการณ์และอนาคตผักอินทรีย์ในประเทศไทย นครปฐม : ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร
คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พันธ์จิตต์ สีเหนียง (2555) เกษตรอินทรีย์ ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร
กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พงษ์พิสิฏฐ์ วิเศษกุล (2549) “ธุรกิจการเกษตรระหว่างประเทศที่ยั่งยืน” ใน เอกสารการสอน
ชุดวิชา ธุรกิจการเกษตรระหว่างประเทศ หน่วยที่ 15 หน้า 6 นนทบุรี มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- พิมลวรรณ เกตพันธ์และคณะ (ม.ป.ป.) “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งออก
กระเจี๊ยบเขียวของไทยในตลาดโลก” วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 30:3(1-12)
- ภูริปัญญา เกิดศรี (2553) “ปัจจัยความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูป
ที่ดิน : กรณีศึกษา ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี” วิทยานิพนธ์
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์
- มนูญ ไต้ะยามา (2554) “เศรษฐกิจการเกษตรกับการพัฒนาชุมชนชนบทในกระแสโลกาภิวัตน์”
ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ หน่วยที่ 10 หน้า 61-65
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- ความมั่นคงทางอาหาร (2557) “มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย)” สารตั้งเขปออนไลน์
สืบค้นวันที่ 16 กันยายน 2557 จาก <http://sathai.org>
- ลดาวลัย คำภา (2555) “ยุทธศาสตร์การพัฒนาศรษฐกิจไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ” วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมมาธิราช 6,2 (มีนาคม) : 1-27
- ถันทม จอนจวบทรง และฉัตร ธรรมบุญวิริศ (2556) “การถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่น กรณีศึกษา
การถ่ายทอดความรู้ผักพื้นบ้านของภาคตะวันออก” วารสารมจร.วิชาการ 17 (33) 117-128

- วิฑูรย์ ปัญญากุล (2549) *คู่มือการส่งออกเกษตรอินทรีย์ โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย* สนับสนุนโดย กองทุนเอเชียทรัสต์ UNCTAD/WTO สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- วรรณณา ผลทวี (2556) “ผลกระทบจากนโยบายจํานำเข้าต่อเกษตรกรผู้ทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ กรณีศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา” วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตรธุรกิจ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศูนย์สารสนเทศ กรมวิชาการเกษตร (ค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2557)
- สมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย (2557) “ปัจจัยการผลิต” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นค้นวันที่ 13 เมษายน 2557 จาก <http://thaiorganictrade.com>
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง (2554) ขบวนการเศรษฐกิจเข้มแข็ง ตอน ตะลุยปีศาจเงินเพื่อกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: พิมพ์ที่ บริษัทไมตี้ โพลว จำกัด.
- สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ เขต3 จังหวัดขอนแก่น และเขต 5 จังหวัดชุมพร (2557) สารระสังเขปออนไลน์ ค้นค้นวันที่ 16 กันยายน 2557 จาก <http://www.google.co.th>
- อรุณ อวนสกุล (2543) *รายงานการสัมมนาาระบบเกษตรแห่งชาติเพื่อการจัดการทรัพยากรและพัฒนาองค์กรชุมชนอย่างยั่งยืน เรื่อง ศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยธุรกิจอาหารแปรรูปพื้นบ้าน ครั้งที่ 1 วันที่ 15-17 พฤศจิกายน 2543* กรุงเทพมหานคร
- อรนนพ เรื่องกัลป์ปวงศ์และคณะ (2012) “ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปผักและผลไม้ในกลุ่มภาคกลางตอนล่าง” *SDU Research.J.8(1): Jan-Apr 2012*
- อมรทิพย์ แท้เที่ยงธรรม (2547) *เศรษฐกิจสถิติ : ระเบียบวิธีและการนำไปใช้เพื่อการวิจัย* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- คมชัดลึก (2557) “MOT ชาอินทรีย์แม่สลอง” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นค้นวันที่ 28 พฤษภาคม 2557 จาก <http://www.google.co.th>
- http://www.file.siamzweb.com/cmmba/micheal_e.porter.pdf ข้อมูล ณ วันที่ 6 มีนาคม 2557
- <http://www.greennet.or.th> ข้อมูล ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2557

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จด้านการผลิตและการตลาดในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับเกษตรกรรายย่อย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

1. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร
 - ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต
 - ส่วนที่ 3 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด
 - ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการดำเนินธุรกิจ
3. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะเก็บเป็นความลับและนำไปใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ชื่อ-สกุลของผู้ให้ข้อมูล _____ อายุ _____ ปี
 เพศ _____ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน _____ คน ชื่อหมู่บ้าน _____
 ขนาดพื้นที่ที่ทำการเกษตร _____ ไร่/งาน/ตารางวา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน _____ บาท

ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการผลิต

การวางแผนการผลิต

2.1 เกษตรกรมีการวางแผนการผลิตหรือไม่

- มี
- ไม่มี เพราะเหตุใด(ระบุ)

(ถ้าตอบไม่มีให้ข้ามไปตอบข้อ 2.5)

2.2 เกษตรกรมีวิธีการจัดการ ในการวางแผนการผลิตอย่างไร

2.3 ใครเป็นคนวางแผนการผลิต

- เกษตรวางแผนการผลิตด้วยตนเอง
- สมาชิกกลุ่มช่วยกันวางแผนการผลิต

2.4 ในการวางแผนการผลิต จะทำในช่วงใด เพราะเหตุใด (ระบุ)

ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

2.5 ผลผลิตที่นำออกขายสู่ตลาดมีเพียงพอกับความต้องการของผู้ซื้อหรือไม่

- เพียงพอ
- ไม่เพียงพอ เพราะ (ระบุ) _____

2.6 เกษตรกรสามารถผลิตผลผลิตออกสู่ตลาดได้ต่อเนื่องตลอดทั้งปี

- ต่อเนื่อง
- ไม่ต่อเนื่อง เพราะ(ระบุ) _____

2.7 ผลผลิตที่เกษตรกรสามารถผลิตออกสู่ตลาดได้ตลอดทั้งปี

ได้แก่ _____

2.8 ผลผลิตที่เกษตรกรสามารถผลิตออกสู่ตลาดได้เป็นช่วงเวลาตามฤดูกาล ได้แก่

การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

2.9 เกษตรกรมีความรู้ในการควบคุมการผลิตให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสหพันธ์
เกษตรกรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) ที่กำหนดไว้

- มี
- ไม่มี เพราะ (ระบุ) _____

2.10 เกษตรกรผลิตตามเกณฑ์มาตรฐานการผลิต

มี

ไม่มี เพราะ (ระบุ) _____

2.11 เกษตรกรมีการจัดการฟาร์ม/แปลงผัก โดยคำนึงถึงความสมดุลของระบบนิเวศน์อย่างเหมาะสม

คำนึงถึง อย่างไร (ระบุ) _____

ไม่คำนึงถึง เพราะ (ระบุ) _____

2.12 พื้นที่ฟาร์ม/แปลงผักของเกษตรกรมีธาตุอาหารในดินอย่างสมบูรณ์

สมบูรณ์

ไม่สมบูรณ์ เพราะ (ระบุ) _____

2.13 กรณีที่ธาตุอาหารในดินไม่สมบูรณ์ เกษตรกรจะมีวิธีการบำรุงดินให้สมบูรณ์ได้อย่างไร

2.14 เกษตรกรมีวิธีการจัดการศัตรูพืชในฟาร์ม/แปลงอย่างไร

การเก็บเกี่ยวเฉพาะส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้

2.15 เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิตเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้เท่านั้น

ใช่

ไม่ใช่ เพราะ (ระบุ) _____

2.16 เกษตรกรมีวิธีการจัดการผลผลิตที่ไม่ได้คุณภาพ/เสียหายของผลผลิตอย่างไร

2.17 เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงเวลาใด

ทั้งวัน เพราะ (ระบุ) _____

เวลาเช้า เพราะ (ระบุ) _____

เวลาเย็น เพราะ (ระบุ) _____

การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต

2.18 เกษตรกรมีวิธีการจัดการผลผลิตที่ได้จากการเก็บเกี่ยวอย่างไร

2.18.1 ผลผลิตข้าว

บริโภคเองในครัวเรือน ทั้งหมดจำนวน _____ หรือบางส่วนจำนวน _____

ขายเอง ทั้งหมดจำนวน _____ หรือบางส่วนจำนวน _____

เพราะ (ระบุ) _____

ส่งเข้ากลุ่ม ทั้งหมดจำนวน _____ หรือบางส่วนจำนวน _____

เพราะ (ระบุ) _____

2.18.2 พืชผัก

บริโภคเองในครัวเรือน ทั้งหมดจำนวน _____ หรือบางส่วนจำนวน _____

ขายเอง ทั้งหมดจำนวน _____ หรือบางส่วนจำนวน _____

เพราะ (ระบุ) _____

ส่งเข้ากลุ่ม ทั้งหมดจำนวน _____ หรือบางส่วนจำนวน _____

เพราะ (ระบุ) _____

2.19 การจัดการผลผลิตภายในกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีวิธีการจัดการอย่างไร

2.19.1 การคัดเกรด

ทำ อย่างไร (ระบุ) _____

ไม่ทำ (เพราะ) _____

2.19.2 การบรรจุหีบห่อ

ทำ อย่างไร (ระบุ) _____

ไม่ทำ (เพราะ) _____

2.19.3 การแปรรูป

ทำ อย่างไร (ระบุ) _____

ไม่ทำ (เพราะ) _____

คุณภาพผลผลิต

2.20 ผลผลิตที่ได้เป็นไปตามความต้องการของผู้ซื้อ/ผู้บริโภคร

ใช่

ไม่ใช่ เพราะ (ระบุ) _____

2.21 ผลผลิตที่ได้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน IFOAM ที่กำหนดไว้

ใช่

ไม่ใช่ เพราะ (ระบุ) _____

2.22 มีการแปรรูปผลผลิตเพื่อความหลากหลาย

มี แปรรูปเป็น (ระบุ) _____

ไม่มี เพราะ (ระบุ) _____

2.23 มีสถานที่จัดเก็บผลผลิตที่ถูกสุขลักษณะ

มี

ไม่มี เพราะ (ระบุ) _____

ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ

2.24 เกษตรกรให้ความสำคัญกับการจัดการทุกขั้นตอนการผลิต

(เริ่มจากฟาร์ม/แปลงจนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค)

ขั้นตอนการผลิต	ระดับความสำคัญ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1 การวางแผนการผลิต					
2 ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ					
3 การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม					
4 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต					
5 คุณภาพการผลิต					

ส่วนที่ 3 ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ด้านการตลาด

3.1 เกษตรกรนำผลผลิตออกขายสู่ตลาดได้โดยตรงโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

ผ่าน (ตอบข้อ 3.2)

ไม่ผ่าน (ตอบข้อ 3.3)

3.2 กรณีขายผ่านพ่อค้าคนกลางโปรดระบุเหตุผลในการขายผ่านพ่อค้าคนกลาง

3.3 กรณีขายไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางโปรดระบุเหตุผลในการขายไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

3.4 การค้าที่เป็นธรรม

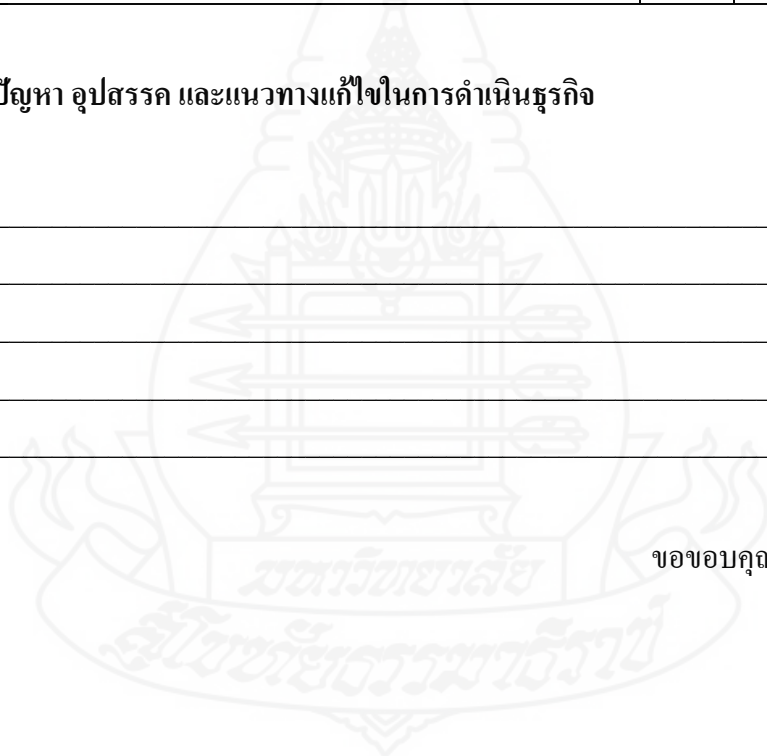
การค้าที่เป็นธรรม	ระดับการให้ความสำคัญ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
แนวปฏิบัติภายในหน่วยงาน					
คน/แรงงาน/เกษตรกร					
1. แรงงานจ้างได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม					
2. แรงงานจ้างได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันทุกคน					
3. แรงงานจ้างได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม					
4. แรงงานจ้างทำงานในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย					
5. แรงงานจ้างทำงานในสภาพแวดล้อมที่สะอาด					
6. แรงงานจ้างได้รับสวัสดิการจากกลุ่มตามความเหมาะสม					
7. มีการจัดระบบการป้องกันอุบัติเหตุและความปลอดภัยในการทำงาน					
8. แรงงานได้รับการฝึกอบรมในการทำการเกษตร					
9. กลุ่มมีการกระตุ้นเตือนให้เกษตรกรสนใจเรื่องสุขอนามัยในการทำงาน					
10. กลุ่มมีการกระตุ้นแรงงานให้เกิดการออม					
11. กลุ่มมีนโยบายที่ไม่เอาเปรียบเกษตรกร					
12. เกษตรกรดำเนินงานบนพื้นฐานของความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม					

การค้ำที่เป็นธรรม	ระดับการให้ความสำคัญ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ทุน					
13. เกษตรกรเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่ผลิตเองภายในครัวเรือน/ชุมชน					
14. เกษตรกรเพาะพันธุ์ต้นกล้าเอง					
15. ปัจจัยการผลิตรับมาจากกลุ่มทั้งหมด (กรณีเป็นสมาชิกกลุ่ม)					
16. ปัจจัยการผลิตรับมาจากกลุ่มบางส่วน(กรณีเป็นสมาชิกกลุ่ม)					
17. เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่าย/เพียงพอ					
18. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการผลิตมีดอกเบี้ยต่ำ					
แนวปฏิบัติในการสัมพันธ์กับผู้ร่วมค้า					
ตลาด					
1. การมีตลาดรองรับผลผลิตที่ชัดเจน/แน่นอน					
2. เกษตรกรสามารถนำผลผลิตเข้าสู่ตลาดได้โดยง่าย					
3. เกษตรกรสามารถขายผลผลิตให้ผู้บริโภคได้โดยตรง					
4. การขนส่งผลผลิตไปยังตลาดสะดวก					
5. ต้นทุนในการขนส่งผลผลิตเหมาะสม					
ราคา					
1. เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาขายผลผลิตด้วยตนเอง					
2. กลุ่มเป็นผู้กำหนดราคาขายผลผลิต					
3. ราคาขายผลผลิตสะท้อนถึงต้นทุนการผลิต					
4. ราคาขายผลผลิตสะท้อนถึงค่าครองชีพของเกษตรกร					
5. ราคาขายผลผลิตเป็นราคาที่เหมาะสม					
6. มีการชำระราคาขายผลผลิตล่วงหน้า					
7. มีการประกันราคาผลผลิต					

การค้ำที่เป็นธรรม	ระดับการให้ความสำคัญ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ธรรมาภิบาล					
1. ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรในการทำธุรกิจเป็นไปอย่างโปร่งใส					
2. เกษตรกรให้ความสำคัญเคารพซึ่งกันและกัน					
3. มีความยุติธรรมระหว่างผู้ซื้อ/ผู้ขาย					
พัฒนาผู้ผลิต					
1. มีการช่วยเหลือกันระหว่างผู้ผลิต(ด้านการผลิต การขาย)					
2. มีการหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ					
3. มีการฝึกอบรมให้กับเกษตรกรอยู่เสมอ					

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการดำเนินธุรกิจ

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ภาคผนวก ข

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์


```

USE ALL.
COMPUTE filter_$=(group = 1).
VARIABLE LABEL filter_$ 'group = 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMAT filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT succpm
  /METHOD=STEPWISE meanp13 meanq56 meana912 meanb15 meanf913 meane2023 mea
nx15
  /RESIDUALS DURBIN
  /SAVE PRED RESID.

```

Regression

[DataSet1] D:\ผลงานวิชาการ-สำคัญ\stou-57\ฉบับรายงาน-thesis-24-2-57\มีส่ววิเคราะห์spss-17857

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	การจัดการหลัง การเก็บเกี่ยว		Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100).
2	การปรับดินที่ ในฟาร์ม		Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100).
3	ปริมาณการ ผลิตที่เพียงพอ		Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100).

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
4	การวางแผนการผลิต		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).
5	คุณภาพผลผลิต		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).
6	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	.876 ^a	.767	.763	.860	
2	.930 ^b	.865	.860	.661	
3	.949 ^c	.900	.894	.575	
4	.970 ^d	.941	.936	.446	
5	.990 ^e	.980	.978	.262	
6	.996 ^f	.992	.991	.172	2.317

a. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

b. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

c. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

d. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การวางแผนการผลิต

e. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การวางแผนการผลิต, คุณภาพผลผลิต

f. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การวางแผนการผลิต, คุณภาพผลผลิต, การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้

g. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	124.469	1	124.469	168.293	.000 ^a
	Residual	37.720	51	.740		
	Total	162.189	52			
2	Regression	140.317	2	70.159	160.391	.000 ^b
	Residual	21.871	50	.437		
	Total	162.189	52			
3	Regression	145.964	3	48.655	146.941	.000 ^c
	Residual	16.225	49	.331		
	Total	162.189	52			
4	Regression	152.657	4	38.164	192.185	.000 ^d
	Residual	9.532	48	.199		
	Total	162.189	52			
5	Regression	158.950	5	31.790	461.369	.000 ^e
	Residual	3.238	47	.069		
	Total	162.189	52			
6	Regression	160.828	6	26.805	906.505	.000 ^f
	Residual	1.360	46	.030		
	Total	162.189	52			

a. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

b. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

c. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

d. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การวางแผนการผลิต

e. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การวางแผนการผลิต, คุณภาพผลผลิต

f. Predictors: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การวางแผนการผลิต, คุณภาพผลผลิต, การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้

g. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients
		B	Std. Error	Beta
1	(Constant)	9.857	.315	
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	5.841	.450	.876
2	(Constant)	6.221	.651	
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	5.353	.356	.803
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	4.342	.721	.321
3	(Constant)	5.699	.580	
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	5.735	.323	.860
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	4.454	.628	.329
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	1.075	.260	.196

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model		Coefficients ^a	
		t	Sig.
1	(Constant)	31.323	.000
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	12.973	.000
2	(Constant)	9.559	.000
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	15.050	.000
	การปฏิบัติดีในฟาร์ม	6.019	.000
3	(Constant)	9.823	.000
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	17.756	.000
	การปฏิบัติดีในฟาร์ม	7.090	.000
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	4.130	.000

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients
		B	Std. Error	Beta
4	(Constant)	2.964	.651	
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	5.008	.280	.751
	การปฏิบัติดีในฟาร์ม	4.829	.491	.357
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.140	.273	.390
	การวางแผนการผลิต	1.480	.255	.319
5	(Constant)	1.614	.409	
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	3.468	.230	.520
	การปฏิบัติดีในฟาร์ม	3.853	.307	.285
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.181	.161	.398
	การวางแผนการผลิต	1.791	.154	.386
6	(Constant)	.097	.328	
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	3.088	.158	.463
	การปฏิบัติดีในฟาร์ม	3.983	.202	.294
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.252	.106	.410
	การวางแผนการผลิต	1.902	.102	.410
	คุณภาพผลผลิต	3.983	.245	.354
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	1.053	.132	.115

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model		Coefficients ^a	
		t	Sig.
4	(Constant)	4.554	.000
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	17.899	.000
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	9.840	.000
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	7.851	.000
	การวางแผนการผลิต	5.805	.000
5	(Constant)	3.950	.000
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	15.053	.000
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	12.565	.000
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	13.579	.000
	การวางแผนการผลิต	11.660	.000
6	(Constant)	.297	.768
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	19.503	.000
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	19.764	.000
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	21.324	.000
	การวางแผนการผลิต	18.719	.000
	คุณภาพผลผลิต	16.226	.000
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	7.970	.000

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Excluded Variables^a

Model		Excluded Variables ^a		
		Beta In	t	Sig.
1	การวางแผนการผลิต	.003 ^a	.044	.965
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	.181 ^a	2.716	.009
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	.321 ^a	6.019	.000
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	-.025 ^a	-.371	.712
	คุณภาพผลผลิต	.385 ^a	4.862	.000
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.176 ^a	2.763	.008

a. Predictors in the Model: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

g. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Excluded Variables^a

Model		Collinearity Statistics	
		Partial Correlation	Tolerance
1	การวางแผนการผลิต	.006	.744
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	.359	.909
	การปฏิบัติดีในฟาร์ม	.648	.948
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	-.052	.988
	คุณภาพผลผลิต	.567	.504
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.364	.990

g. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Excluded Variables^g

Model		Excluded Variables ^g		
		Beta In	t	Sig.
2	การวางแผนการผลิต	.029 ^b	.471	.640
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	.196 ^b	4.130	.000
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	.028 ^b	.529	.599
	คุณภาพผลผลิต	.265 ^b	3.841	.000
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.144 ^b	2.938	.005
3	การวางแผนการผลิต	.319 ^c	5.805	.000
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	.034 ^c	.737	.465
	คุณภาพผลผลิต	.227 ^c	3.712	.001
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.074 ^c	1.462	.150
4	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	.050 ^d	1.410	.165
	คุณภาพผลผลิต	.306 ^d	9.557	.000
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.033 ^d	.816	.419
5	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้	.115 ^e	7.970	.000
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.022 ^e	.925	.360
6	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.010 ^f	.604	.549

b. Predictors in the Model: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

c. Predictors in the Model: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

d. Predictors in the Model: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การวางแผนการผลิต

e. Predictors in the Model: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การวางแผนการผลิต, คุณภาพผลผลิต

f. Predictors in the Model: (Constant), การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การวางแผนการผลิต, คุณภาพผลผลิต, การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช้ประโยชน์ได้

g. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Excluded Variables^a

Model		Partial Correlation	Collinearity Statistics
			Tolerance
2	การวางแผนการผลิต	.067	.741
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	.508	.907
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.075	.960
	คุณภาพผลผลิต	.481	.445
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.387	.978
3	การวางแผนการผลิต	.642	.405
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.106	.959
	คุณภาพผลผลิต	.472	.434
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.207	.781
4	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.201	.953
	คุณภาพผลผลิต	.813	.414
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.118	.755
5	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.762	.880
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.135	.753
6	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.090	.745

g. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	8.03	16.36	13.64	1.759	53
Residual	-.357	.718	.000	.162	53
Std. Predicted Value	-3.190	1.544	.000	1.000	53
Std. Residual	-2.078	4.173	.000	.941	53

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ


```

USE ALL.
COMPUTE filter_$(group = 2).
VARIABLE LABEL filter_$(group = 2 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$(0 'Not Selected' 1 'Selected').
FORMAT filter_$(f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT succpm
  /METHOD=STEPWISE meanp13 meanq56 meana912 meanb15 meanf913 meane2023 mea
nx15
  /RESIDUALS DURBIN
  /SAVE PRED RESID.

```

Regression

[DataSet1] D:\ผลงานวิชาการ-สำคัญ\stou-57\ฉบับรายงาน-thesis-24-2-57\อีซีวิเคราะห์spss-17857

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	คุณภาพผลผลิต		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).
2	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).
3	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
4	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).
5	การวางแผนการผลิต		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= .050, Probability-of-F-to-remove >= .100).

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Model Summary^f

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	.583 ^a	.340	.327	1.459	
2	.775 ^b	.601	.585	1.146	
3	.841 ^c	.708	.690	.990	
4	.950 ^d	.903	.895	.575	
5	.971 ^e	.943	.937	.446	1.862

a. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต

b. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

c. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

d. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

e. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การวางแผนการผลิต

f. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

ANOVA^f

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	55.938	1	55.938	26.290	.000 ^a
	Residual	108.515	51	2.128		
	Total	164.453	52			

a. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต

f. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
2	Regression	98.801	2	49.400	37.623	.000 ^b
	Residual	65.652	50	1.313		
	Total	164.453	52			
3	Regression	116.386	3	38.795	39.548	.000 ^c
	Residual	48.067	49	.981		
	Total	164.453	52			
4	Regression	148.571	4	37.143	112.254	.000 ^d
	Residual	15.882	48	.331		
	Total	164.453	52			
5	Regression	155.092	5	31.018	155.743	.000 ^e
	Residual	9.361	47	.199		
	Total	164.453	52			

b. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

c. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

d. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

e. Predictors: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การวางแผนการผลิต

f. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients
		B	Std. Error	Beta
1	(Constant)	6.232	.645	
	คุณภาพผลผลิต	6.603	1.288	.583
2	(Constant)	3.902	.651	
	คุณภาพผลผลิต	7.923	1.038	.700
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	3.056	.535	.524
3	(Constant)	3.380	.576	
	คุณภาพผลผลิต	6.923	.927	.612
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.903	.464	.498
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	2.496	.590	.338
4	(Constant)	2.659	.342	
	คุณภาพผลผลิต	4.559	.590	.403
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.498	.272	.428
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	3.677	.363	.498

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model			
		t	Sig.
1	(Constant)	9.655	.000
	คุณภาพผลผลิต	5.127	.000
2	(Constant)	5.997	.000
	คุณภาพผลผลิต	7.635	.000
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	5.713	.000
3	(Constant)	5.871	.000
	คุณภาพผลผลิต	7.465	.000
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	6.261	.000
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	4.234	.000
4	(Constant)	7.768	.000
	คุณภาพผลผลิต	7.733	.000
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	9.170	.000
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	10.137	.000

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients
		B	Std. Error	Beta
4	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	3.494	.354	.497
5	(Constant)	.458	.467	
	คุณภาพผลผลิต	3.627	.486	.320
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	2.169	.219	.372
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	3.631	.282	.492
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	3.628	.276	.516
	การวางแผนการผลิต	2.898	.506	.217

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model			
		t	Sig.
4	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	9.863	.000
5	(Constant)	.979	.332
	คุณภาพผลผลิต	7.471	.000
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	9.906	.000
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	12.895	.000
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	13.152	.000
	การวางแผนการผลิต	5.722	.000

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Excluded Variables

Model		Beta In	t	Sig.
1	การวางแผนการผลิต	.320 ^a	2.868	.006
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	.524 ^a	5.713	.000
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	.377 ^a	3.565	.001
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.078 ^a	.612	.544
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	.387 ^a	3.589	.001
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.033 ^a	.289	.774
2	การวางแผนการผลิต	.196 ^b	2.083	.043
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	.338 ^b	4.234	.000
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.096 ^b	.962	.341
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	.328 ^b	3.936	.000
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	-.015 ^b	-.164	.870
3	การวางแผนการผลิต	.175 ^c	2.159	.036
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.077 ^c	.889	.378
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	.497 ^c	9.863	.000
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.049 ^c	.613	.543
4	การวางแผนการผลิต	.217 ^d	5.722	.000
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.097 ^d	1.986	.053
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.078 ^d	1.727	.091
5	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.049 ^e	1.228	.226
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.010 ^e	.248	.805

a. Predictors in the Model: (Constant), คุณภาพผลผลิต

b. Predictors in the Model: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ

c. Predictors in the Model: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม

d. Predictors in the Model: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

e. Predictors in the Model: (Constant), คุณภาพผลผลิต, ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ, การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม, การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว, การวางแผนการผลิต

f. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Excluded Variables

Model		Collinearity Statistics	
		Partial Correlation	Tolerance
1	การวางแผนการผลิต	.376	.909
	ปริมาณการผลิตที่เพียงพอ	.628	.950
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	.450	.941
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.086	.800
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	.453	.903
2	การวางแผนการผลิต	.285	.849
	การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม	.518	.935
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.136	.799
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	.490	.891
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	-.023	.989
3	การวางแผนการผลิต	.297	.846
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.127	.797
	การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	.818	.794
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.088	.954
4	การวางแผนการผลิต	.641	.840
	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.278	.796
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.244	.950
5	การเก็บเกี่ยวเฉพาะที่ใช่ประโยชน์ได้	.178	.755
	ความต่อเนื่องและสัมพันธ์กันในระบบ	.037	.840

f. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	4.20	13.51	9.38	1.727	53
Residual	-.580	.722	.000	.424	53
Std. Predicted Value	-2.997	2.394	.000	1.000	53
Std. Residual	-1.300	1.617	.000	.951	53

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ


```

USE ALL.
COMPUTE filter_$=(group = 1).
VARIABLE LABEL filter_$ 'group = 1 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMAT filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT succpm
  /METHOD=STEPWISE mean112 mean1318 mean1923 mean2430 mean3133 mean3436
  /RESIDUALS DURBIN
  /SAVE PRED RESID.

```

Regression

[DataSet1] D:\ผลงานวิชาการ-สำคัญ\stou-57\ฉบับรายงาน-thesis-24-2-57\อีสิวิเคราะห์spss-17857

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	mean2430		Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100)
2	mean3436		Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100)

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	.529 ^a	.280	.266	1.513	
2	.600 ^b	.360	.334	1.441	1.550

a. Predictors: (Constant), mean2430

b. Predictors: (Constant), mean2430, mean3436

c. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	45.390	1	45.390	19.820	.000 ^a
	Residual	116.798	51	2.290		
	Total	162.189	52			
2	Regression	58.372	2	29.186	14.056	.000 ^b
	Residual	103.817	50	2.076		
	Total	162.189	52			

a. Predictors: (Constant), mean2430

b. Predictors: (Constant), mean2430, mean3436

c. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	4.549	2.053		2.216	.031
	mean2430	2.298	.516	.529	4.452	.000
2	(Constant)	2.195	2.170		1.012	.317
	mean2430	1.655	.555	.381	2.984	.004
	mean3436	1.240	.496	.319	2.500	.016

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Excluded Variables^a

Model						Collinearity Statistics
		Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Tolerance
1	mean112	.074 ^a	.614	.542	.086	.996
	mean1318	.048 ^a	.356	.723	.050	.802
	mean1923	.021 ^a	.156	.876	.022	.808
	mean3133	.005 ^a	.042	.967	.006	.979
	mean3436	.319 ^a	2.500	.016	.333	.785
2	mean112	.008 ^b	.065	.949	.009	.942
	mean1318	-.006 ^b	-.049	.961	-.007	.779
	mean1923	-.003 ^b	-.026	.979	-.004	.804
	mean3133	-.038 ^b	-.326	.746	-.047	.958

a. Predictors in the Model: (Constant), mean2430

b. Predictors in the Model: (Constant), mean2430, mean3436

c. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	10.05	15.72	13.64	1.059	53
Residual	-3.353	2.225	.000	1.413	53

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Std. Predicted Value	-3.386	1.966	.000	1.000	53
Std. Residual	-2.327	1.544	.000	.981	53

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ


```

USE ALL.
COMPUTE filter_$=(group = 2).
VARIABLE LABEL filter_$ 'group = 2 (FILTER)'.
VALUE LABELS filter_$ 0 'Not Selected' 1 'Selected'.
FORMAT filter_$ (f1.0).
FILTER BY filter_$.
EXECUTE.
REGRESSION
  /MISSING LISTWISE
  /STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA
  /CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)
  /NOORIGIN
  /DEPENDENT succpm
  /METHOD=STEPWISE mean112 mean1318 mean1923 mean2430 mean3133 mean3436
  /RESIDUALS DURBIN
  /SAVE PRED RESID.

```

Regression

[DataSet1] D:\ผลงานวิชาการ-สำคัญ\stou-57\ฉบับรายงาน-thesis-24-2-57\อีลีวิเคราะห์spss-17857

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	mean2430		Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100)
2	mean1318		Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100)

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Model Summary^a

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	.334 ^a	.112	.094	1.693	
2	.449 ^b	.201	.169	1.621	1.700

a. Predictors: (Constant), mean2430

b. Predictors: (Constant), mean2430, mean1318

c. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	18.350	1	18.350	6.405	.015 ^a
	Residual	146.103	51	2.865		
	Total	164.453	52			
2	Regression	33.096	2	16.548	6.299	.004 ^b
	Residual	131.357	50	2.627		
	Total	164.453	52			

a. Predictors: (Constant), mean2430

b. Predictors: (Constant), mean2430, mean1318

c. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	7.537	.763		9.872	.000
	mean2430	.813	.321	.334	2.531	.015
	mean1318	-.854	.360	-.304	-2.369	.022
2	(Constant)	9.862	1.224		8.059	.000
	mean2430	.947	.313	.389	3.027	.004
	mean1318	-.854	.360	-.304	-2.369	.022

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Excluded Variables^a

Model						Collinearity Statistics
		Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Tolerance
1	mean112	-.130 ^a	-.949	.347	-.133	.925
	mean1318	-.304 ^a	-2.369	.022	-.318	.967
	mean1923	-.076 ^a	-.478	.635	-.067	.691
	mean3133	.147 ^a	1.015	.315	.142	.834
	mean3436	.040 ^a	.275	.785	.039	.846
2	mean112	-.100 ^b	-.750	.457	-.107	.915
	mean1923	-.091 ^b	-.592	.556	-.084	.690
	mean3133	.070 ^b	.490	.626	.070	.784
	mean3436	.083 ^b	.594	.555	.085	.832

a. Predictors in the Model: (Constant), mean2430

b. Predictors in the Model: (Constant), mean2430, mean1318

c. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	7.68	11.52	9.38	.798	53
Residual	-4.390	4.076	.000	1.589	53

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Std. Predicted Value	-2.129	2.688	.000	1.000	53
Std. Residual	-2.709	2.515	.000	.981	53

a. Dependent Variable: คะแนนความสำเร็จ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางรุ่งฤดี รัตนวิไล
วัน เดือน ปีเกิด	19 สิงหาคม 2510
สถานที่เกิด	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2529	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมหาวชิราวุธ จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2533	ปริญญาตรี บัญชีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
พ.ศ. 2537	ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์สหกรณ์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ตำแหน่ง	อาจารย์

